

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ

**ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

*ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ*

27 квітня 2021 року

м. Херсон

УДК 330.341.1:658

Рекомендовано до друку Вченою радою Херсонського державного аграрно-економічного університету (протокол № ___ від «24» червня 2021 р.)

Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Херсон, 27 квітня 2021 р.). Херсонський державний аграрно-економічний університет, 2021. 244 с.

У збірнику тез доповідей опубліковано результати наукових досліджень з актуальних проблем сучасного інноваційного підприємництва, аналізу перспектив розвитку біржової торгівлі, організації та ефективного управління торговельною діяльністю. Висвітлено проблеми розвитку інноваційного підприємництва та торгівлі в Україні. Досліджено сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні, інноваційно-інвестиційні напрями розвитку підприємницької та торговельної діяльності. Визначено актуальні аспекти обліково-фінансового забезпечення діяльності підприємницьких структур.

Призначено для науковців, здобувачів вищої освіти, фахівців підприємницької, торговельної та біржової сфери, підприємців, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, а також становить науковий інтерес для всіх, кого цікавить окреслене коло проблем.

*Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст матеріалів,
що опубліковані у збірці.*

© ХДАЕУ, 2021

© Колектив авторів, 2021

ЗМІСТ

	Стор.
Аверчева Н.О. ОРГАНІЗАЦІЯ КОРМОВИРОБНИЦТВА ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ	7
Адвокатова Н.О., Дяченко Т.А. , ПЛАНУВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОПТОВО-РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ У ВЗАЄМОДІЇ З ПОТОКОВИМИ ПРОЦЕСАМИ У ЛАНЦЮЗІ ПОСТАВОК ТОВАРУ	10
Баріляк О.В., Ковтун В.А. ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ ВИРОБНИЦТВА КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	13
Березенко В.В., Карнаушенко А.С. СУЧАСНИЙ СТАН МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	17
Біловодська О.А. АНАЛІЗ ЕКО-ТРЕНДІВ В УПАКОВЦІ: ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РИНКУ ОРГАНІЧНИХ ПРОДУКТІВ	20
Боліла С.Ю. МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	23
Бондаренко Н.В. ТЕХНОЛОГІЇ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	27
Брит А.О, Морозова О. Г. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЯК СКЛАДОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	30
Варнавська І.В. КЛАСИФІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙ	33
Власюк С.А., Ролінський О.В., Цимбалюк Ю.А. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	36
Галдіна В., Карнаушенко А.С. СУЧАСНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ	39
Городецька А.С., Петрова О.О. ЧИННИКИ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	42
Горященко Ю.Г. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	45
Грибовська Ю. М. СУТТЄВІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА КРИТЕРІЇ ЇЇ ВСТАНОВЛЕННЯ	48
Гузакова В.О, Морозова О. Г. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ	52
Дяченко Т.А., Аверчева Н.О. ОЦІНКА РІВНЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ЛІСОВОГО І РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА	55
Єрмолева М. В., Кузьменко Н. І. ВИРОБНИЧІ ВИТРАТИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ВІДОБРАЖЕННЯ У БУХГАЛТЕРСЬКІЙ ЗВІТНОСТІ	58
Жданова Л. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ	61

Зарічна К., Ковтун В.А. АГРАРНІ РОЗПИСКИ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ОБСЛУГОВУЮЧОГО КООПЕРАТИВУ	64
Іванов С.В., Карнаушенко А.С. АНАЛІЗ СТИМУЛЮВАННЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	67
Карнаушенко А.С. СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ	71
Кацаба В., Карнаушенко А.С. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ	74
Клименко А.А. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	77
Ковальова А. О. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОСЛУГ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	80
Левадний Д.А., Боровік Л.В. ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ХЕРСОНЩИНИ	84
Лисак А., Лопушенко І., Карнаушенко А.С. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УКРАЇНІ	87
Минкін М.В., Минкін А.М. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕНЕРГООЩАДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КУЛЬТИВУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	90
Минкіна Г.О. ЗАСТОСУВАННЯ ПЕСТИЦИДІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ	93
Нездоймінов С. Г. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ	97
Ненько О.І., Боровік Л.В. УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ РИЗИКОМ В АСПЕКТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ГОТЕЛЬНОЇ МЕРЕЖІ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «РЕЙКАРТЦ ХОТЕЛ МЕНЕДЖМЕНТ»)	101
Нікітенко К.С. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОВАЛ ЯК СВІТОВИЙ ТРЕНД 2020 РОКУ	104
Новосьолова О.С., Рудик С.О. ОЦІНКА АКТИВІВ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»	108
Олійник Н.М., Макаренко С.М., Верцюх Є.В. ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ПОЛІТИКИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	112
Остапенко А.С. ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	115
Петрова О.О. ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	118
Rylypenko K. FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION	121

Пилипенко К.А., Бойченко М. СТВОРЕННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ: ВИДИ ТА ФОРМИ	124
Пилипенко К.А., Пономаренко Т., Ковтун В. НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	129
Пилипенко К.А., Ставицька В. ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗЕМЛІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	137
Пилипенко К.А., Терещенко А. ВЛАСНІСТЬ НА ЗЕМЛЮ: ПОНЯТТЯ, ПРАВА ТА ЗМІСТ	141
Пилипенко К.А., Ярош Т., Бондар О. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ – ОСНОВА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ	147
Повод Т.М. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	151
Поладов Ф, Карнаушенко А.С. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «ХЕРСОНСЬКИЙ КХП»	153
Прокопчук О.Т. КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	157
Рудік Н.М. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	161
Рудік О.Л. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ В ФОРМУВАННІ СВІТОВОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ	164
Свістула А.В., Бойко Л.О. ВИРОБНИЦТВО СОНЯШНИКОВОЇ ОЛІЇ - ВИГІДНИЙ БІЗНЕС АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ	168
Сергєєва О.Р. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	172
Сисоєнко І.А., Семибратня В.В. АНАЛІЗ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ДЖЕРЕЛ ЇХ ФІНАНСУВАННЯ	174
Сложинська В. О., Танклевська Н.С. АНАЛІЗ ВАЛОВОГО ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ	177
Соколова Л. В. ІННОВАЦІЙНА ФУНКЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ	180
Станкова А.С., Грановська В.Г. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ СУЧАСНИХ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ	183
Стратічук Н. В., Стратічук О. В. ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	186
Ступницький В.В., Срібна Є.В., Ступницька Н.І. ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КРАЇНАХ ЄС	190
Танклевська М., Карнаушенко А.С. ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	193

Tanklevska N. FINANCIAL POLICY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION CHALLENGES	196
Ткаченко Н.Б. РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ	198
Ткачук К.О., Бойко Л.О. ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ	201
Тютюнник Ю. М., Тютюнник С. В. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ	205
Черненко Н.І. ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ	208
Чернявська Т.А. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛЬЩІ	212
Чернявський Б.О. ЗМІНА КОНЦЕПЦІЙ ОНЛАЙН-ТОРГІВЛІ ТА КАНАЛІВ ДОСТАВКИ ТОВАРІВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	216
Chornomord Ye., Vasylyk S PROBLEMATIC ISSUES IN THE MARKETING ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE	220
Шарко М. В. УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ	223
Шарко М. В., Корчевська Л. О., УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТУРИЗМУ	225
Щербина Р. І., Ковтун В. А. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У БІЗНЕСІ: ЧОМУ ЦЕ ВАРТО УВАГИ ТА СТАЄ НЕВІД'ЄМНОЮ СКЛАДОВОЮ ЖИТТЯ УСІХ ПІДПРИЄМЦІВ	227
Шостак Л.В., Левчук О.О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	230
Щоголь А.О., Ковтун В.А. ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	233
Щоголь А.О., Морозова О.Г. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ХОЛДИНГОВОЇ СТРУКТУРИ	236
Ярмоленко В.В. ВПЛИВ ЧИННИКІВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ АГРОСТРАХОВИХ ПОСЛУГ	241

*Аверчева Н.О. – к. е. н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

ОРГАНІЗАЦІЯ КОРМОВИРОБНИЦТВА ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ

Через несприятливі погодні умови і низьку урожайність ціни на зернові восени 2020 р. зросли на 40-60%, більш як на 40-50% - на продукти переробки сої і соняшника (макуха, шрот, масло), всі інші складові здорожчали через курсову різницю. Це спричинило зростання собівартості кормів на 40-50%. Оскільки у собівартості продукції тваринництва корми складають 60-70%, підвищення цін негативно впливає на економіку виробництва, призводить до скорочення поголів'я. Окремо взяті виробники не спроможні впливати на рівень цін на ринку ресурсів і готової продукції, тому виробникам важливо працювати над оптимізацією собівартості та удосконаленням технології вирощування тварин і птиці. Важлива роль при цьому відіграє організація кормовиробництва.

Питома вага кормів у витратах на виробництво продукції тваринництва перевищує 60 %, надходження їх відбувається із польового кормовиробництва і природного – із сінокосів і пасовищ. Тому правильне формування й використання кормів в значній мірі дозволить оптимізувати виробництво, створити більш досконалу структуру підприємства, підвищити рентабельність господарської діяльності аграрних формувань. Обґрунтування організаційних чинників щодо управління кормовою базою може забезпечити економічний успіх і зробити тваринництво більш привабливим для потенційних інвесторів. Це обумовлює актуальність теми дослідження.

Складність планування і формування кормової бази для ефективного розвитку тваринництва полягає в тому, що корми підприємства одержують з різних джерел. Зокрема, основою формування концентрованих кормів виступає група зернових і зернобобових культур, відходи переробки технічних культур. Широко

використовується некондиційна продукція інших галузей. Безпосередньо група кормових культур складається з різних культур не тільки за біологічними і технологічними ознаками, а й за організаційно-економічними характеристиками. Тому формування кормової бази і кормового балансу передбачає наступні етапи: визначення необхідної кількості кормів для забезпечення поголів'я повнораціонними кормовими ресурсами; організаційно-економічна оцінка потенціалу рослинництва щодо виробництва кормів за кількісними і якісними критеріями; збалансування надходження і витрат кормів, визначення необхідних обсягів зовнішніх закупівель та каналів реалізації надлишків власного виробництва кормових ресурсів.

Слід відзначити, що в кормовиробництві поєднуються організаційні чинники спеціалізації галузей рослинництва і тваринництва, структури виробництва, їх взаємозв'язку та інтеграційного розвитку. Адже для забезпечення тваринництва кормами необхідно не лише обґрунтувати планові показники поголів'я різних видів сільськогосподарських тварин, виробництва складових основних груп кормів, а й провести порівняльний аналіз, визначити «вузькі місця» (дефіцит певних видів кормів) та забезпечити умови їх придбання або бартерного обміну з іншими підприємствами.

Крім того, важливою умовою ефективного використання кормових ресурсів та високого рівня кормовіддачі є розрахунок балансів за періодами протягом року. Адже дефіцит кормових ресурсів і їх більш висока ціна спостерігається саме у зимово-весняний період, коли більшість підприємств відчувають їх нестачу, починають економити, що негативно позначається на продуктивності тварин та інших показниках ефективного розвитку тваринництва. Тому важливо мати гарантовані поставки кормів від інших виробників в будь які періоди року за умови їх нестачі від внутрішньогосподарського виробництва.

Отже, на кожному підприємстві формується особлива система кормовиробництва, яка залежить від спеціалізації тваринництва, і передбачає

раціональне співвідношення зоотехнічних, агрономічних та організаційно-економічних вимог при виробництві кормів, мета якого – забезпечити потреби тваринництва якнайбільшою кількістю високоякісних і дешевих кормів [1].

Організація кормовиробництва передбачає комплексне поєднання і проведення розрахунків при плануванні потреби в кормах, удосконалення структури посівних площ зернофуражних, кормових та інших культур; впровадження чинників інтенсифікації при виробництві кормів; забезпечення здешевлення кормових одиниць на основі зростання урожайності польового і лукопасовищного виробництва; впровадження прогресивних типів і норм годівлі; організація збирання, зберігання, підготовки та постачання кормів на тваринницькі комплекси [1]. Дотримання технологічних вимог при вирощуванні кормових культур забезпечує приріст урожайності на 45-50%. Для забезпечення перетравного протеїну в кормах підвищується протеїнова складова кормової бази, зокрема, введення бобових культур у структуру сівозміни сприяє поліпшенню стану ґрунтів та їх продуктивності.

За прогнозами експертів у 2021 р. рівень рентабельності виробництва продукції тваринництва буде і надалі зменшуватися. Через підвищення світових цін на групу рослинних білків, які є базою кормів у тваринництві, внутрішня ціна на соняшник та сою також стрімко зростає. Зростають ціни і на інші види кормів – силос, сінаж, сіно. Це має негативний вплив на розвиток галузі тваринництва в цілому, яке стає надзбитковим. На сьогодні існують ризики зовнішнього негативного впливу цінової ситуації на ринку кормових ресурсів на розвиток вітчизняної галузі тваринництва. Тому державна підтримка повинна бути спрямована на обмеження експорту складових кормів, встановлення квот з метою встановлення балансу на внутрішньому ринку [2].

Список використаних джерел

1. Гордієнко О.В., Рудько О.І., Кулініч О.І. Організація виробництва: навч. посібник. К.: Аграрна освіта, 2010. 377 с.

2. Інформація AgrarianCommunit. URL: <https://www.facebook.com/groups/AgrarianCommunity/permalink/1581870378650397> (дата звернення 02.04.2021).

*Адвокато́ва Н.О. - к.е.н., доцент
Дяченко Т.А. - здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

ПЛАНУВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОПТОВО-РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ У ВЗАЄМОДІЇ З ПОТОКОВИМИ ПРОЦЕСАМИ У ЛАНЦЮЗІ ПОСТАВОК ТОВАРУ

Важливим чинником розвитку національної економіки України є підвищення ефективності функціонування усіх ланок господарювання, особливе місце серед яких належить оптовій та роздрібній торгівлі, що є потужною соціально-економічною складовою економіки, яка спрямована на забезпечення ефективного вирішення завдань поєднання інтересів виробників і оптово-роздрібної торгівлі у процесі товароруку, що сприяє формуванню раціональних ланцюгів поставок на основі стратегічного партнерства. Проте створення роздрібними торговельними мережами власних розподільчих центрів, підвищення прямих поставок товарів виробникам безпосередньо роздрібним торговельним підприємствам вимагає від підприємств торгівлі модернізації бізнес-моделей та удосконалення системи управління бізнес-процесами.

Формування ланцюга поставок товарів забезпечується інтеграцією ключових бізнес-процесів, що реалізуються в системі відносин взаємодіючих підприємств-партнерів, інтегрованих у напрямі потоку від джерел формування сировини до кінцевого споживача. Ефективне управління підприємством у сучасному ринковому середовищі можливо тільки при готовності до оперативного реагування на запити споживачів та плануванні бізнес-процесів. У сучасних умовах процес створення ланцюга поставок товарів набуває глобального

характеру. Виникла потреба у розробленні інтегрованого підходу до управління ланцюгами поставок товарів, враховуючи бізнес-процеси всіх його учасників. Відповідно вважаємо, що при плануванні бізнес-процесів необхідно досліджувати не тільки матеріальні потоки і відповідно супроводжуючі їх фінансові та інформаційні потоки, а розглядати інтеграцію матеріальних, фінансових, інформаційних, трудових та сервісних, клієнто-орієнтованих потоків з потоками робіт, які являють собою систему бізнес-процесів і перетворюють входи у виходи, результатом чого є задоволення потреб споживачів, що впливає на ефективність діяльності підприємств оптово-роздрібною торгівлі, враховуючи їх функціональну специфіку.

Таким чином, всі об'єкти управління поточковими процесами у ланцюзі поставок товарів визначають стратегію розвитку підприємств оптово-роздрібною торгівлі, формують бізнес-процеси, створюючи при цьому цінність підприємств.

Критерії оптимізації бізнес-процесів підприємств оптово-роздрібною торгівлі обираються відповідно до ключових показників управління поточковими процесами у ланцюзі поставок. На першому рівні визначається група інтегральних показників, що відображають загальний процес забезпечення ресурсами підприємства (надійність, якість, час, відхилення фактичних витрат на виконання бізнес-процесів від запланованих) (табл.1). Другий рівень – показники, що притаманні тільки конкретному бізнес-процесу (частка своєчасної оплати, коефіцієнт використання транспортних засобів, коефіцієнт використання складської площі тощо).

Оцінюючи існуючі можливості оптимізації поточкових процесів, зазначимо, що при зміні обмежень на його параметри зміниться значення оптимізації в загальному випадку, відповідно зміняться ресурси, що витрачаються на кожний бізнес-процес.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика основних цілей планування бізнес-процесів у ланцюзі поставок товарів у взаємозв'язку із бізнес-процесами підприємств оптово-роздрібною торгівлі

Цілі	Планування бізнес-процесів у ланцюзі поставок				Планування бізнес-процесів на підприємствах оптово-роздрібною торгівлі			
Стратегічне планування	Стратегічне проектування ланцюга поставок, планування бізнес-процесів у ланцюзі поставок				Стратегічний вибір джерела поставок, що обирає підприємство оптової торгівлі та планування бізнес-процесів			
Планування попиту	Прогнозування попиту у ланцюзі		Узгодження планування попиту у ланцюзі поставок		Планування попиту		Планування стимулювання попиту	
Планування поставок	Планування страхового запасу	Планування ланцюгів поставок та аутсорсинг	Планування розподілу	Взаємодія із споживачами та постачальниками	Планування страхового запасу	Планування замовлення та поставок товарів	Планування доставки товарів та виконання замовлення	Взаємодія із клієнтами та постачальниками
Складування	Формування системи складування та зберігання	Обробка вхідної та вихідної документації	Складування та зберігання	Інвентаризація	Формування бізнес-процесів зберігання товарів	Вибір системи управління запасами	Оптимізація виробничо-технологічних процесів на складі	Обробка вхідної та вихідної документації
Виконання замовлення	Обробка замовлення відповідно до попиту	Координація замовлень у ланцюзі поставок	Обробка вхідної та вихідної документації	Виконання умов договору	Обробка замовлення відповідно до попиту	Координація замовлень у ланцюзі поставок	Обробка вхідної та вихідної документації	Виконання умов договору
Транспортування	Планування системи транспортування	Калькуляція витрат на доставку	Аутсорсинг бізнес-процесів транспортування	Виконання умов доставки	Формування маршруту графіку доставки товарів	Калькуляція витрат на доставку	Аутсорсинг бізнес-процесів транспортування	Виконання умов договору
Прозорість взаємовідносин у ланцюзі поставок	Прозорість планування поставок		Прозорість планування замовлення		Прозорість системи управління запасами	Прозорість у плануванні та виконанні замовлення		Прозорість у плануванні та управлінні системи транспортування

Джерело: власна розробка авторів

Висновок. Отже, інструментами планування та оптимізації потокових процесів є як параметри самого (конкретного) потокового процесу, так і

параметри бізнес-процесів та потокових процесів, які пов'язані з ними. Інакше кажучи, оптимізацію товарного потоку необхідно здійснювати не тільки через параметри самого товарного потоку, але із використанням параметрів усіх потокових процесів у ланцюзі поставок та бізнес-процесів, які функціонально пов'язані з ними. Необхідно також проводити оцінювання параметрів синтез-потоку та потокового процесу (наприклад, синтез-потоку та потокового процесу оборотного капіталу), враховуючи їх обмеження параметрів та функціональну взаємодію між ними.

Список використаних джерел

1. Роздрібні ланцюги поставок. URL: <https://home.kpmg.com/cn/en/home/insights/2019/0>
2. Ланцюг поставок, керований попитом. URL: <https://www.bcgperspectives.com/content/articles>
3. Дрималовська Х. В., Стельмах Х. П. Роль бізнес-планування у розвитку інвестиційної діяльності підприємств в умовах глобалізації. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова*. 2020. Т.25. Вип. 1(80). С.116-120.

Баріляк О.В. - здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Ковтун В.А. – к. с.-г. н., доцент
Херсонський державний аграрно – економічний університет, м. Херсон

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ ВИРОБНИЦТВА КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Інвестиційна привабливість підприємств – це комплекс різних умов, як об'єктивних, так і суб'єктивних, які покращують просування інвестицій або заважають процесу інвестування у державну економіку на макrorівні, мезорівні та мікрорівні. Теоретико-методичні передумови аналізу та оцінки інвестиційної

привабливості потужностей, методики управління діяльністю пов'язаною з інвестиціями та спрямованістю на розвиток харчової промисловості досліджували у своїх наукових працях такі вчені, як: Р.В. Перегуда, Ю.М. Стасюк [1], В.В. Заяцько, О.Е. Слободянюк [2], М.В. Шашина, В.В. Кньовець [3], Л.О. Яценко [4].

Кондитерська галузь є елементом харчової промисловості, що являє собою одну з провідних та досить привабливу галузь АПК у сфері інвестицій, адже кондитерська продукція характеризується високою екологічністю та дотриманням жорстких стандартів якості, що є значними перевагами даних виробів.

Позитивні аспекти здійснення інвестицій у харчову промисловість зумовлюються відносно швидкою окупністю вкладених інвестицій, присутністю досить просторої бази сировини з АПК для виробництва кондитерських виробів, а також наявністю містких ринків збуту.

Особливості кондитерської галузі щодо умов функціонування та проведення виробничої діяльності, на які слід звертати увагу у проведенні оцінювання рівня інвестиційної привабливості зображено на рисунку 1.

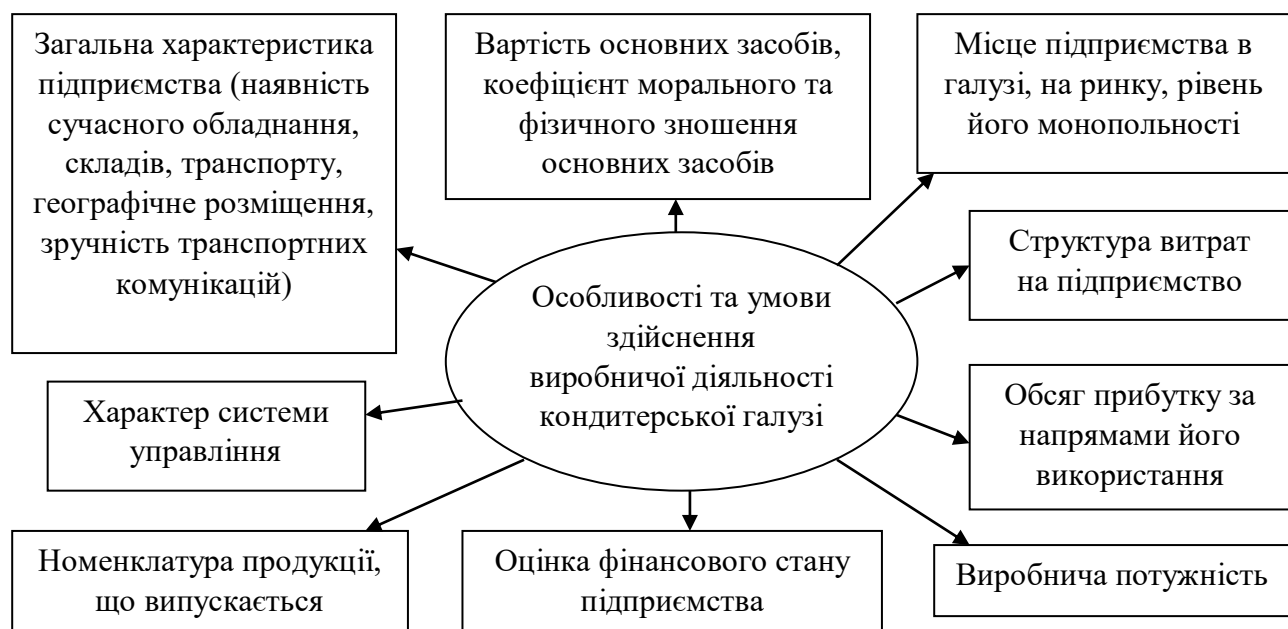

Рис. 1. Особливості та умови здійснення виробничої діяльності кондитерської галузі

Харчова промисловість із виробництва кондитерської продукції має неабиякий інвестиційний потенціал, здійснення якого значною мірою здатне покращити ефективність господарювання шляхом модернізації потужностей, впровадження інноваційних технологій, що поліпшують якість продукції, реорганізації матеріально-технічної бази, запуском ресурсозберігаючих технологій (налагодження системи раціональної утилізації відходів сировини, маловідходних та безвідходних технологій).

Виробники кондитерської продукції досить швидко набирають оберти у стимулюванні виходу продукції на міжнародні ринки. За даними державної служби статистики у 2019 році першочерговими покупцями вітчизняної кондитерської продукції були: серед країн пострадянського простору – Білорусь (витрати на закупівлі склали 17088 тис. дол. США) та Казахстан (обсяг закупівель – 14631 тис. дол. США); серед європейських країн – Польща (14371 тис. дол. США), а також Румунія (9496 тис. дол. США) [5].

Експортні та імпорتنі можливості вітчизняних виробників кондитерської продукції у 2019 році наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Товарна структура зовнішньої торгівлі кондитерською продукцією

Назва товарів	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	у % до 2018 р.	у % до 2017 р.	тис. дол. США	у % до 2018 р.	у % до 2017 р.
Цукор і кондитерські вироби з цукру	254389,7	69,3	60,9	70485,4	105,0	148,1
Какао та вироби з нього	20486,8	100,3	111,3	327139,7	106,7	138,4
Кондитерські вироби із зерна	269366,0	100,4	90,9	200744,6	130,7	170,3

Проаналізувавши табличні дані, можна підсумувати, що інвестування українських кондитерських підприємств внаслідок експорту продукції щороку зростає, так у 2017 році обсяг експорту виробів у залежності від виду товару складає меншу частку, ніж у наступних роках. Тож, вклад інвестицій за рахунок зовнішньої торгівлі є досить перспективною ланкою розвитку українського бізнесу та впровадження інноваційних процесів у харчовій галузі пов'язаній із виробництвом кондитерської продукції.

Список використаних джерел

1. Перегуда Р.В., Стасюк Ю.М. Інвестиційна привабливість підприємств харчової промисловості України. *Економіка і суспільство*, 2018. С. 314-321.
2. Зянько В.В., Слободянюк О.Е. Чинники інвестиційної привабливості підприємств кондитерської галузі. *Економіка та суспільство*. Вип. 8: 2017. С. 255-259.
3. Шашина М.В., Кньовець, В.В. Специфіка управління ризиками інвестиційної діяльності підприємств кондитерської галузі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*, (29 (2)), 2018. С. 39-42.
4. Yashchenko, L.O. Інвестиційна привабливість галузей харчової промисловості України. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*, (1-2), 2017. С. 68-76.
5. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2019 році. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1219_u.htm.

*Березенко В.В. - здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: Карнаушенко А.С. - к.е.н., ст. викладач
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

СУЧАСНИЙ СТАН МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Малий бізнес - невід'ємний елемент сучасної ринкової системи господарства, без якого економіка не зможе відповідно розвиватися. Саме підприємництво, багато в чому, визначає темпи економічного зростання, асортимент і якість продукції, що випускається, стабільність соціальної сфери. Завдяки діяльності малих підприємств, створюються нові робочі місця і формується конкурентне середовище, а також збільшується чисельність «Середнього класу» [1]. Відповідно до українського законодавства до суб'єктів підприємництва відносяться: господарські товариства, господарські партнерства, виробничі кооперативи, споживчі кооперативи, селянські (фермерські) господарства та приватні підприємці [2]. До даних суб'єктів висуваються конкретні вимоги такі як структура їх активів, граничний розмір доходу від підприємницької діяльності, а також середньооблікової чисельності працівників (табл. 1).

Проаналізувавши дані табл. 1 встановлено, що поступово в Україні знижується кількість суб'єктів господарювання, в першу чергу це пов'язано з пандемією в світі та в Україні зокрема (рис. 1).

В зв'язку з тим, що більшість молодіжних підприємств відноситься до малих або мікро підприємств та фізичних осіб-підприємців варто побудувати весь аналіз саме на даних саме цих суб'єктів господарювання [3]. Слід зазначити, що зміни торкнулися і порядку ведення статистичного спостереження за діяльністю малого бізнесу. В даний час, збір даних про діяльність малих підприємств проводиться на щомісячній та щоквартальній основі, а на щорічній основі проводиться обстеження діяльності мікропідприємств.

Таблиця 1

Динаміка кількості суб'єктів підприємництва

Суб'єкти підприємництва	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношення 2020 р. до	
				2018 р.	2019 р.
Суб'єкти великого підприємництва, в т.ч.:	429	384	350	81,59	91,15
Великі підприємства, од.	429	384	350	81,59	91,15
ФОП, од.	-	-	-		
Суб'єкти середнього підприємництва, в т.ч.:	15772	15071	13855	87,85	91,93
Середні підприємства, од.	15460	14793	13598	87,96	91,92
ФОП, од.	312	278	257	82,37	92,45
Суб'єкти малого підприємництва, в т.ч.:	1931692	1849222	1760502	91,14	95,20
Малі підприємства, од.	327941	291452	282953	86,28	97,08
ФОП, од.	1603751	1557770	1477549	92,13	94,85
Суб'єкти мікро підприємництва, в т.ч.:	1654302	1791610	1763200	10,66	98,41
Мікропідприємства, од.	284421	237596	278102	97,78	117,05
ФОП, од.	1625859	1554014	1485098	9,13	95,57

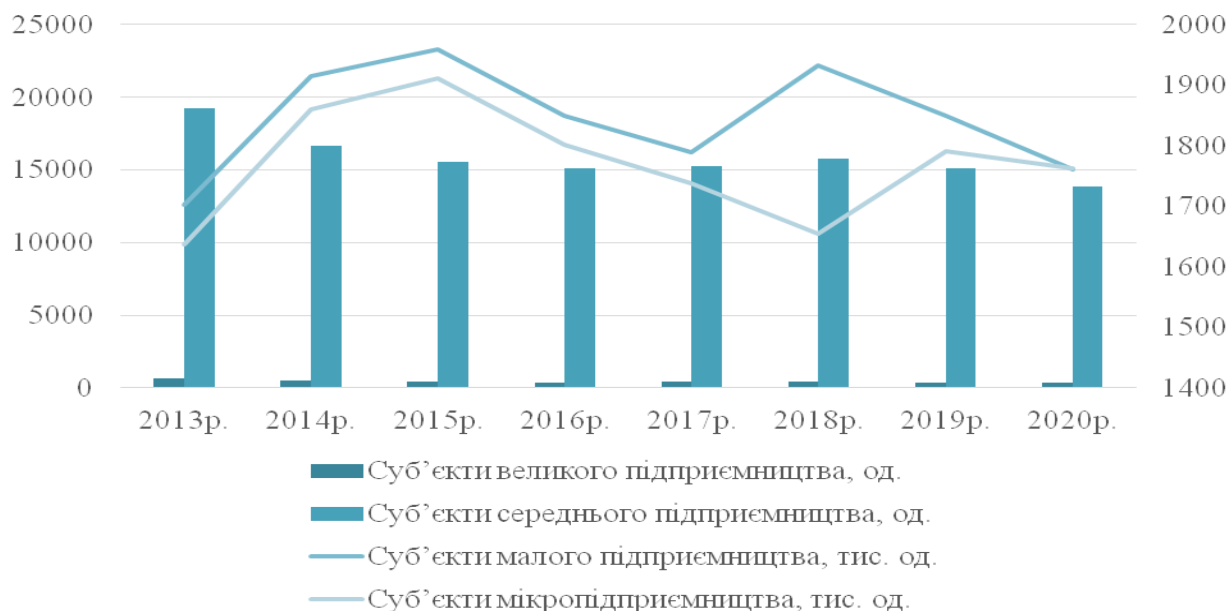

Рис. 1. Тенденція розвитку суб'єктів підприємництва за період 2013 -2020 рр.

В Україні 6,3% громадян працездатного віку є підприємцями-початківцями. У країнах Європейського Союзу фіксується більш високе значення показника, в Бразилії - 19,6%, в Китаї - 10,3%. У 2018 році Україна випередила за показником ранньої підприємницької активності Грецію (5,7%), Франції (5,3%), Іспанію (5,2%), Італію (4,4%) і Німеччини (4,6%). У 2018 році на 60% кількість створюваних бізнесів перевищила кількість закритих, але показники за 2020 р. вказують на негативну статистику, закриті ФОП переважають новостворені. На основі цих даних, можна відзначити, що підприємницький сектор зараз знаходиться в очікуванні кращих змін [4].

Список використаних джерел

1. Karnaushenko, A., Petrenko, V., Tanklevska, N., Borovik, L., & Furdak, M. (2020). Prospects of youth agricultural entrepreneurship in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 6(4), 90-117. <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.04.06>
2. Капліна А.І. Молодіжне підприємництво – перспективний шанс для молоді. *Агросвіт*. 2020. №19-20. С. 47-50
3. Алещенко Л.О. Молодіжне підприємництво як фундамент розвинутої економічної інфраструктури. *Ефективна економіка*. 2020. №11. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.202
4. Боровік Л.В. Аналіз впливу домогосподарств населення на інвестиційну привабливість галузі. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 4(66). С.33-38.

*Біловодська О.А. - д.е.н., професор
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ*

АНАЛІЗ ЕКО-ТРЕНДІВ В УПАКОВЦІ: ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РИНКУ ОРГАНІЧНИХ ПРОДУКТІВ¹

Однією з найбільших проблем сьогодення є виготовлення товару такої кількості, яку населення світу не може фактично спожити. З цього випливає, що десятки тисяч товарів відправляються на смітник, однак не всі вони є легко перероблюваними та екологічно безпечними. Вважається, що еко-тренди прийшли до нас із Заходу. Там вони почали набувати популярності в кінці 60-х років. Мода на «Еко» та «Органік» найшвидше зростає в Західній Європі, Північній Америці, Австралії і Новій Зеландії. Світовий об'єм органічного ринку до 60 млрд. доларів. В Україні розквіт еко-тенденцій прийшов в 2010-х і наразі ємність ринку є незначною. В основному він зростає за рахунок сільськогосподарської продукції: продуктів з молока, м'яса та зернових.

З 2017 році органічний сегмент світового ринку розвивається найбільш динамічно в порівнянні з іншими сегментами. Наприклад, у США 40% населення обирає органічні товари. Сільськогосподарські площі, які задіяні під українське еко-виробництво – 270 тис. га [1].

Однією з тенденцій є використання коробок з щільного або переробленого паперу, картону. Не менш поширені металеві банки, труби або сумки з пластику, що розкладається. Використовуються скляні банки, все частіше зустрічається упаковка з натурального дерева. Щодо використання кольорів, то для упаковки екологічної продукції переважно використовуються природні відтінки, близькі до природних за своєю яскравістю.

---

¹ Публікація містить результати досліджень, проведених за ініціативною науково-дослідною роботою «Маркетингові та логістичні механізми управління інноваційним розвитком суб'єктів господарювання» (0120U104616).

Найпопулярнішими кольорами є: зелений, жовтий, блакитний, помаранчевий. За допомогою кольорів сам виробник намагається показати, що його продукція є природною та не шкідливою, виготовленою з натуральних компонентів (рис. 1, рис 2).

Рис. 1. Приклад екологічної упаковки молока [1]

Екологічна упаковка рідко буває червоною, чорною або золотою, в оформленні практично не використовуються вишукані декоративні елементи. Якщо потрібна вторинна упаковка, виробники вибирають паперові мішки або екологічні сумки, які згодом можуть бути використані повторно. Прозора упаковка, виготовлена з натуральних волокон, є практичною і дуже міцною. Завдяки цьому вона може бути використана повторно - для нового подарунку або зберігання деяких дрібниць. Основною перевагою органічної упаковки є можливість їх швидкої переробки та відсутність токсинів при згорянні. Безпечні пакувальні матеріали не завдають шкоди людям. Через те, що вони підходять для переробки, виробництво вважається безвідходним.

Іноземна екологічна упаковка має деякі відмінності від того, що виробляється в нашій країні. Іноземці вважають, що еко-продукцією є та, для виробництва та утилізації якої необхідна мінімальна кількість грошей. Але

основна сутність натурального пакета все-таки однакова. Як вітчизняні, так і закордонні виробники намагаються відмовитися від надлишкової упаковки, створювати прості та чисті форми, застосовувати яскраві, але натуральні барвники.

Робота з поліпшення екологічно чистої упаковки ніколи не припиняється. Дизайнери втілюють нові оригінальні ідеї та створюють справжні твори мистецтва. Так, наприклад, використання легкої натуральної тканини дозволяє прикрасити коробку складним переплетенням, стрічки та пучки роблять упаковку вінтажною. Невагомі або навпаки - щільні волокна - всі вони широко використовуються для креативу та творчості. Часто виробники використовують еко-мотиви, які зустрічаються в текстах на упаковці та в рекламі, у позначках на упаковці, маркетинговому позиціонуванні, пакувальних матеріалах. Частина виробників просто додає еко-продукцію у виробництво, тим самим розширюючи попередній асортиментний ряд. Зараз на українських товарах можна зустріти 4 позначки: «органік», «еко», «біо» і «натур». Всі вони нічого не означають, якщо не пройшли попередню сертифікацію. В Україні найбільше товарів, які сертифіковані відповідно до норм ЄС. Виробники отримують її для того, щоб експортувати товар в Європу. Сьогодні близько 10% українських товарів виробляються для експорту в Євросоюз. Відмітка цього сертифікату – лист із зірочок на зеленому фоні. Також існують національні позначки – шестикутник з надписом «біо» (Німеччина), зелене коло з ладонькою (Італія), квадратний логотип з аббревіатурою АВ (Франція). Також існують ще 2 міжнародні позначки. Знак «Demeter», організації, вимоги якої вище, ніж у сертифікату ЄС, і «Fairtrade», сертифікат якого підтверджує, що у виробництві не використовувалася дитяча та рабська праця.

Ті виробники, які виробляють високоякісну продукцію, але не бачать

сенсу в тому, щоб переходити на методи органічного сільського господарства, можуть показати свій образ "еко" за допомогою дизайну упаковки. Цей напрямок називається "еко-дизайн". Його основними інструментами є: натуральні пакувальні матеріали (картон, скло, крафт-папір); упаковка з біологічно розщеплюваних полімерів (із зазначенням цього); натуральна кольорова палітра з переважанням білого, зеленого та коричневого кольорів; ілюстрації в стилі ескізів олівцем та акварельні малюнки; рукописні шрифти; варіації на тему зелені.

Список використаних джерел

1. Эко-тренды в упаковке и украинский рынок органических продуктов: обзор.
URL : <https://koloro.ua/blog/brending-i-marketing/jeko-trendy.html> (дата звернення 26.04.2021 р.).

*Боліла С.Ю. - к. с.-г.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Одним з елементів організаційно-економічного механізму підприємства є формування конкурентоспроможності підприємства. Тому ці питанням, актуальним на сьогодні, були в центрі уваги науковців [1, 2]. Але той же час теоретико-прикладні аспекти цієї проблеми стосовно підприємств аграрної сфери в регіональній площині досліджені неповністю, тому потребують більш детального розгляду.

В умовах загострення конкуренції на ринку місією аграрних підприємств вочевидь є перемога у конкурентній боротьбі за споживача завдяки максимально ефективному використанню маркетингового потенціалу та

вироблення якісної продукції на основі інноваційного підходу за цінами, що відповідають споживчій цінності покупця. Як показав аналіз, основними проблемами, що перешкоджають ефективному використанню маркетингових ресурсів підприємства є недосконалість та суперечливість законодавчої бази, корумпованість влади, жорстка податкова політика, несприятливе соціально-економічне середовище та напружене політичне середовище, а також чинники внутрішнього характеру: обмеженість фінансових ресурсів, відсутність маркетингової інформаційної системи та недостатній рівень забезпечення новітнім цифровим обладнанням, нерозуміння працівниками управлінської ланки значимості і сутності маркетингу, як концепції забезпечення прибутковості підприємства; недостатній рівень професійності працівників, що здійснюють маркетингові функції та незнання сучасних його технологій; невизначене місце відділу маркетингу у структурі підприємства та нечіткий характер функцій відділу маркетингу та його завдань; невідповідність організаційної структури відділу підприємства та будови відділу маркетингу дійсним потребам споживача, які слід ефективно задовольняти; недовикористання інструментів стратегічного планування підприємством та на жаль обмежена кількість заходів маркетингової діяльності, які використовуються аграрними компаніями на практиці в сучасних реаліях. Для досягнення успіху та зростання міри присутності на ринку аграрних підприємств необхідно переорієнтувати його діяльність на маркетинг. Необхідно розробити систему маркетингу підприємства, вдатися до логічної послідовності дій, щоб відкоригувати діяльність підприємства в напрямку реалізації його стратегії, забезпечити досягнення стратегічних і тактичних цілей та створити умови для вдалого конкурування підприємства на ринку за рахунок ефективного управління конкурентоспроможністю маркетингового потенціалу компанії та використання ключових фірмових компетенцій. В

основі формування конкурентоспроможності підприємства лежить система управління її маркетинговим потенціалом, що об'єднує організацію маркетингової діяльності, оцінку конкурентоспроможності маркетингового потенціалу та його програмування. Визначальним чинником в цій системі, на нашу думку, є організаційна складова, забезпеченість інформацією, диференціація діяльності та комунікаційна складова. Організація маркетингової діяльності повинна базуватися на науково-обґрунтованому кадровому забезпеченні, що слід врахувати в стратегічних планах розвитку підприємства. Відповідно до цього плану повинні висуватися вимоги працівників та визначатися їх функціональні обов'язки. Кадровий склад підприємства доцільно переглянути з точки зору маркетингової функції. Необхідно розглянути можливість включення до штату нових посад, таких як менеджер з маркетингової діяльності (керівник відділу), менеджер з маркетингових досліджень, менеджер з управління рекламою та стимулювання збуту, менеджер по зв'язкам з громадськістю, менеджер з Інтернет-продажу тощо. Відносно можливих варіантів реорганізації організаційної структури можливими є: підвищення рівня професійності з питань маркетингу менеджерів інституційного рівня, що покращить стратегічне бачення керівництвом підприємства перспектив розвитку компанії з позиції маркетингорієнтованого підходу та використання особистого впливу для встановлення взаємовигідних відносин з партнерами; зовнішній маркетинговий консалтинг через залучення сторонніх фахівців ззовні з питань маркетингового аудиту та контролінгу, маркетингових досліджень профілю споживача, конкурентів, постачальників, посередників та їх поведінкових моделей, рекламної діяльності, івент-маркетингу та ін.; запровадження у внутрішній структурі підприємства штатної посади маркетолога, наділеної широкими функціональними обов'язками з питань маркетингу; дезінтеграція

маркетингових функцій між наявними підрозділами та функціональними спеціалістами з відповідними змінами в оплаті праці та посадових інструкціях наявних спеціалістів; організація відділу маркетингу, в якому буде інтегроване виконання всіх наявних на підприємстві маркетингових функцій та завдань. Зрозуміло, що вибір того чи іншого варіанту залежить від масштабності визначених підприємством компанії цілей і задач.

Стратегічне управління аграрними підприємствами необхідно здійснювати на засадах комплексу маркетингу, виходячи зі стратегічної мети – збільшення обсягів збуту та прибутковості діяльності та досягаючи конкурентних цілей, таких, як збільшення частки ринку підприємства, активізація маркетингових зусиль, модернізація виробничого процесу, покращення якості сільськогосподарської продукції, формування та підтримка іміджу підприємства та продукту, збільшення рівня використання маркетингового потенціалу, збільшення рівня конкурентоспроможності товарів. Таким чином зазначені заходи дозволять зміцнити ринкові позиції аграрного підприємства та підвищити його прибутковість.

Список використаних джерел

1. Дудар Т.Г., Дудар В.Т. *Формування ринку конкурентоспроможної агропродовольчої продукції: теорія, методика, перспективи*. Монографія Тернопіль: Економічна думка. 2012. 246 с.
2. Канінський М.П. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на основі маркетингу. *Економіка АПК*. 2012. № 3. С.141–144.

*Бондаренко Н.В. - доцент
Уманський національний університет садівництва, м. Умань*

ТЕХНОЛОГІЇ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Банківське обслуговування клієнтів є пріоритетним напрямом банківського бізнесу та основою функціонування сучасної банківської установи. Технології банківського обслуговування надають нові можливості банкам розширювати свою клієнтську базу і зменшувати витрати, одночасно пропонуючи своїм клієнтам більш зручний доступ до своїх продуктів і послуг [1]. За останні десятиліття процес банківського обслуговування значно видозмінився. Поява всесвітньої мережі Інтернет та інноваційних технологій, адаптованих для надання банківських послуг, які значно підвищили рівень банківського обслуговування, зумовили виникнення нових видів обслуговування, які характеризуються специфічними особливостями, відмінними від традиційних форм. До цих технологій прийнято відносити Інтернетбанкінг, мобільний банкінг, СМС-банкінг, телефонний банкінг, банкомати і термінали самообслуговування [2; 3].

За останніх 20 років основною інновацією для банків в усьому світі було широке впровадження технологій дистанційного банківського обслуговування і в майбутньому їх чекає подальша інтернетизація і онлайнізація. Подальший розвиток банків неминуче пов'язаний з дистанційною моделлю банківського обслуговування. На сьогодні жоден банк не може вважати себе конкурентоспроможним за відсутності ефективних систем дистанційного обслуговування. Ефективність інновацій – це здатність зекономити певну кількість праці, часу, ресурсів і грошових коштів у розрахунку на одиницю всіх необхідних і передбачуваних корисних ефектів створюваних продуктів, технічних систем, структур [4]. Розмір ефекту від реалізації інновацій найчастіше втілюється

в таких значеннях: а) продуктовому; технологічному; в) функціональному; г) соціальному.

Для банків освоєння віртуального простору дає багато переваг, насамперед за рахунок економії витрат. Завдяки економному онлайн-обслуговуванню банк може пропонувати більш вигідні умови, одночасно прискорюючи процес обробки банківської інформації, що сприяє залученню нових клієнтів та освоєнню нових ринків без відкриття додаткових офісів продажу. Все це сприяє зниженню трансакційних витрат банків як основного фактора конкурентоспроможності за рахунок отримання: мультиплікативного ефекту від використання нової технології або продукції; мережевого ефекту корисність нових продуктів і зростання попиту на них з розширенням кола користувачів; ефекту швидкої та масштабної комерціалізації нововведень унаслідок залучення в процес банків, що володіють значними фінансовими можливостями.

Упровадження новітніх банківських сервісів вимагає значних капіталовкладень і супроводжується високими ризиками, тому поки що це можуть собі дозволити тільки системні, високотехнологічні банки з достатнім рівнем автоматизації банківських процесів, адекватною системою ризик-менеджменту і кваліфікованим персоналом. Також необхідною умовою для успішного впровадження таких послуг є організація і супровід централізованої бази даних клієнтів і повноцінний CRMменеджмент [5].

Досвід закордонних країн показує, що активізація технологій дистанційного банківського обслуговування (далі – e-banking) має на увазі необхідність розвитку чинного законодавства й правової системи для захисту інтересів споживачів і банків, фінансової системи держави та посилення нормативно-правового механізму державного регулювання безпеки функціонування банківської системи на всіх рівнях. Адже банківська діяльність охоплює майже всі галузі економіки, і

криза може призвести до руйнівних наслідків не тільки для економічної, а й для соціальної та політичної системи.

Комбінування традиційного та дистанційного обслуговування дає змогу максимально захопити ринок та задовольнити фінансові потреби різних верств населення, оскільки значна частина клієнтів, особливо похилого віку, надає перевагу традиційному обслуговуванню, тоді як молодь частіше вибирає дистанційне. Банки перетворюються на передові майданчики випробувань і тестування всіляких модних (і корисних) інновацій. Зрештою, більшість інновацій передбачає підвищення самостійності клієнтів (самообслуговування), використання інтелектуальних помічників і чат-ботів (із застосуванням технологій штучного інтелекту). Справді, цифрові продукти більш доступні, більш зручні та, як правило, більш дешеві: щоб пропонувати цифрові продукти, банку не потрібно здійснювати інвестиції і витратити кошти на обслуговування й оренду офісів.

Список використаних джерел

1. Кузьменко О.В., Овчаренко В.О. Оцінювання впливу інноваційних технологій на ринок банківських послуг України. *Бізнес Інформ*. 2018. № 2. С. 121–126.
2. Кучанський О.Ю. Перспективи розвитку в Україні систем дистанційного банківського обслуговування клієнтів. *Управління розвитком складних систем*. 2015. № 23(1). С. 115–119.
3. Vijayaragavan T. Modern Banking Services – A key Tool for Banking Sector. *International Journal of Commerce, Business and Management*. 2014. Vol. 3, № 4. P. 589–594.
4. Гафурова, Д. И. Развитие инновационных технологий в российском банковском секторе. М. : «Анкил», 2009. 160 с.
5. Давидовська Г. Сучасне банківське обслуговування. *Економічний аналіз*. 2012 рік. Випуск 11. Частина 1. С. 334-337.

*Брит А.О. - здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Морозова О. Г. – к.е.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЯК СКЛАДОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Інноваційна діяльність є однією з основних складових процесу забезпечення успішного функціонування підприємств.

Підприємства, що прагнуть реалізувати інноваційну діяльність потребують значних капіталовкладень, а особливо інвестиційного забезпечення [1].

В сучасних умовах господарювання інновації – це необхідний і об’єктивний чинник конкурентоспроможного розвитку кожного підприємства. Рівень розвитку значно залежить від придбання нових технологій, що забезпечують тривалу конкурентоспроможність продукції, високі економічні результати діяльності підприємств [2].

Основними завданнями інноваційного розвитку підприємства є вивчення механізмів управління інноваційним розвитком економічних систем, забезпеченням результативності формування та використання інноваційного потенціалу підприємств, ефективністю інвестування в інновації; набуття вмінь обґрунтовувати напрямки пріоритетного інноваційного розвитку та альтернативні варіанти управлінських рішень [5].

Перехід світової економіки на новий щабель науково-технічного розвитку зажадав посилення інноваційної активності і нового підходу до нововведень [1].

Вибір напрямків інноваційного розвитку (ВНІР) – одна з найважливіших стадій ухвалення суб’єктами господарювання економічних, передусім управлінських, рішень, що полягає у виборі одного з альтернативних варіантів інноваційного розвитку на основі відповідності його критеріям оптимальності.

Економічні чинники проявляються у відсутності або наявності коштів для фінансування інноваційно-інвестиційних проектів, що у першому випадку буде мати негативний вплив, у другому – позитивний [3].

Ефективність інноваційної діяльності виявляється на мікроекономічному рівні (рівні окремих суб'єктів господарювання, які намагаються поліпшити результати свого господарювання і отримати вищий прибуток у довгостроковій перспективі) і на макроекономічному рівні (рівні держави, метою якої є забезпечення динамічного розвитку всього суспільства) рівнях [2].

У Законі України «Про інноваційну діяльність» зазначено, що інноваційне підприємство – це підприємство, що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70% його загального обсягу продукції і послуг.

Інноваційна інфраструктура – сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні, тренінгові тощо) [4].

Найдоцільніше використовувати управління інноваційними процесами на основі матричної організаційної структури на підприємствах, де наявна велика номенклатура продукції, яку часто необхідно оновлювати відповідно до запитів ринку. Вибір напрямків інноваційного розвитку пов'язаний зі збором, аналізом і обробкою значного обсягу інформації. Накопичення інформації є доцільним до того часу, доки витрати на її одержання не перевищують очікувані вигоди від володіння нею [1].

Прогрес у сфері ІТ стає чинником формування інфосередовища нового рівня, що забезпечує інтегрованість, інтерактивність, гнучкість та інтелектуалізацію новітньої технології, самого середовища та інноваційної діяльності людей.

Ринок інновацій як складова частина системи економічних відносин поряд з особливостями, що визначаються специфічними властивостями товару, зберігає основні положення ринку і підпорядковується загальним законам [3].

Одним із напрямів активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання є формування інноваційних центрів, оскільки в кризових умовах та через обмеженість державного бюджету щодо стимулювання процесів створення та розвитку інноваційних центрів є дещо проблематичним [5].

Отже, для підвищення ефективності та подальшого розвитку реалізації інноваційних процесів необхідними є доступність і достовірність інформації; достатність фінансових ресурсів, в тому числі венчурний капітал; якісна та об'єктивна науково-технічна експертиза; захист об'єктів інтелектуальної власності; поширення інформації та досвіду ефекту нововведень; організація навчання та консультування кадрів, а також вирішення цілої низки інших питань.

Список використаних джерел

1. Александрова В. П. Джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності. 2011, 22-35 с.
2. Жихор О. Б. Інноваційний розвиток регіону: монографія. К. : УБС НБУ, 2012, 251 с.
3. Заблоцький Б. Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності: навч. посіб. Львів : Новий Світ, 2008, 456 с.
4. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності : навч. посіб. К.: Академія, 2011, 400 с.
5. Микитюк П. П, Крисько Ж. Л. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник, Тернопіль 2015, 224 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream.pdf>

*Варнавська І.В. - к.пед.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м.Херсон*

КЛАСИФІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙ

Найважливішим компонентом наукового теоретико-методологічного осмислення інноваційних процесів є класифікація інновацій. Будь-яку класифікацію можна розглядати як процедуру, яка супроводжує пізнавальну діяльність з метою встановлення порядку, визначення структури, систематизації конкретних нововведень. Класифікація в цьому випадку передбачає диференціацію елементів системи за різними ознаками з урахуванням подібностей, відмінностей і взаємозв'язків. Разом з тим класифікацію інновацій можна розглядати і як результат дослідницької діяльності, що свідчить про рівень розвитку знання в сфері інноватики, прийомів і способів пізнавальної діяльності, а також про існуючі «прогалини» в осмисленні інноваційної практики. Таким чином, класифікація виступає, з одного боку, підсумком, а з іншого – однією з цілей пізнання, що стимулює подальшу пізнавальну активність і розвиток знання. Класифікація інновацій дозволяє не тільки орієнтуватися в різноманітті інноваційних явищ, а й визначати місце конкретних нововведень в соціальній життєдіяльності; встановлювати взаємозв'язки і взаємозалежності між різними інноваціями; репрезентувати змістовну специфіку конкретних інновацій; здійснювати інноваційну діагностику, прогнозування та консультування.

Класифікація інновацій має велике значення як для подальшого розвитку інноваційної теорії, так і для успішної реалізації інноваційної практики. При побудові різних класифікаційних моделей інновацій необхідно враховувати їх специфіку. До специфічних рис інновацій можна віднести: 1) відкритість, що передбачає необхідність постійної ситуаційної корекції інноваційної діяльності в ході її здійснення; 2) нелінійність, тобто непередбачуваність інновацій, постійна

наявність моменту невизначеності в появі і реалізації, що є передумовою здійснення різних варіантів і моделей інноваційного розвитку та плюралізму в інноваційній практиці; 3) високий рівень динаміки, що має на увазі постійний розвиток, вдосконалення видів і форм інноваційної діяльності, елементів творчості; 4) незавершеність, тобто присутність постійної інтенції на генерацію нововведень, винаходів, поява творчості на всіх рівнях як фактора і джерела саморозвитку, самоорганізації суспільства; 5) процесуальність, яка проявляється в існуванні особливого «життєвого циклу» інновації, протягом якого поетапно відбувається реалізація нововведень; 6) альтернативність, що включає можливість вибору і реалізації безлічі інваріантів інноваційного розвитку; 7) імовірнісний і ризиковий характер, що свідчить про високий ступінь невизначеності їх реалізації та ефективності, а також відсутність гарантій як комерційного, так і соціального успіху; 8) системність інновацій, що припускає їх здійснення за умови мобілізації всіх видів і форм діяльності на різних рівнях в єдиний процес, спрямований на реалізацію головної інноваційної ідеї; 9) об'єктивність, тобто детермінованість інновацій і обумовленість їх соціокультурними, історичними, виробничими та іншими обставинами і потребами. Названі риси інновацій орієнтують розглядати інноваційні процеси як креативні, чутливі до невизначених ситуацій, динамічні в ході появи і реалізації, а також передбачають високий рівень мотивації і наявність творчого потенціалу у учасників інноваційного процесу.

Розуміння структурної і змістовної складності феномена «інновації» істотно ускладнює проведення процедури класифікації. Крім того, аналіз численних підходів до обґрунтування класифікацій інновацій свідчить про те, що добитися побудови універсальної, всеохоплюючої і закінченою класифікації досить важко, та й навряд чи можливо в силу різноманітності і множинності інновацій, високої динаміки їх розвитку і трансформації, а також інваріантності дослідницького підходу до об'єкта вивчення. Однак будь-які спроби дослідження зазначеного спектра проблем є

основою для подальшого уточнення і конкретизації складеної класифікаційно-видової матриці, її аналізу і теоретичної інтерпретації.

Мета класифікації інновацій – репрезентувати параметральні характеристики конкретних інновацій, які відповідають їх позначеним рисам і особливостям. До числа основних вимог класифікації інновацій відносяться: 1) системність (можливість репрезентації купи різноманітних видів інновацій з урахуванням їх взаємозв'язку); 2) цілісність (можливість фіксувати зв'язки і відносини між конкретними формами інновацій як всередині зазначених видів, так і між ними, а також із зовнішнім середовищем); 3) конкретність (можливість ідентифікувати зазначені в теоретичних моделях види інновацій, що майже реалізуються в різних сферах з урахуванням їх просторово-часових і територіальних параметрів); 4) відкритість (можливість доповнення і уточнення створених класифікаційно-видових моделей інновацій з урахуванням розвитку поточної практики). Такі ознаки повинні бути істотними і припускати виділення найбільшої кількості похідних. Як критерії зазвичай задаються основні і найбільш істотні ознаки.

Список використаних джерел

1. Варнавська І.В. Аспекти застосування інноваційних методів навчання при викладанні економічних дисциплін // Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка: Науковий журнал. Вип. 5. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С.104-112.
2. Дічківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. - 352 с.
3. Кучко О.Є. Інноватика: проблеми визначення та теорії // Вільна думка. 2008. № 6. С. 203-210.
4. Шавель С. А. Класифікація соціальних інновацій // Наукові основи ідентифікації і використання суспільно-функціональних інновацій / Під наук. ред. П.Г. Нікітенко. Мн., 2004. С. 33-47.

Власюк С.А. - к.е.н., доцент
Ролінський О.В. - к.е.н., доцент
Цимбалюк Ю.А. - к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва, м. Умань

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Пошук та оптимізація фінансового забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва є першочерговою проблемою, що вимагає комплексної оцінки та вдосконалення діючої системи з урахуванням її сучасних аспектів.

Нестабільність вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції, існування значного ступеня ризику і високої конкуренції в аграрній галузі, а також особливості виробництва продукції рослинництва і тваринництва в комплексі спричиняють складність здійснення високоефективного управління підприємствами АПК України [1].

За сучасної економічної ситуації в країні, коли в результаті світової фінансово-економічної кризи порушилась стабільність розвитку сільського господарства, для керівників підприємств зазначеної галузі надзвичайно важливим є усвідомлення існуючих в аграрному секторі проблем і здійснення пошуку нових підходів щодо управління сільськогосподарськими підприємствами. Ігноруючи доволі складне економічне становище, менеджери багатьох вітчизняних сільськогосподарських підприємств все ще використовують застарілу, малоефективну систему управління, не враховуючи при цьому специфіку функціонування зазначених підприємств, ринкові і галузеві тенденції та причини існуючих у сільському господарстві негативних явищ.

Фінансово-економічна криза, яка відбулася в світі, спричинила порушення стабільності вітчизняної економіки і, зокрема, стабільності розвитку АПК країни.

Необхідно зазначити, що сільське господарство є однією з пріоритетних галузей національної економіки. Розвиток сільськогосподарської галузі сприяє підвищенню матеріального добробуту населення, зміцненню економічної і продовольчої безпеки держави, зростанню її експортного потенціалу. Водночас, сільськогосподарський сектор виробництва – один з найбільш ризикових секторів економіки, оскільки на його розвиток великий вплив має дія природних факторів та біологічних чинників [2].

Сільське господарство визначає розвиток економіки України, міцно утримує провідні позиції в формуванні ВВП країни, забезпечує її продовольчу безпеку, формує експортний потенціал. Однак обсяги виробництва переважної кількості підприємств галузі не досягають потенціалу своєї потужності. Це пояснюється факторами як внутрішнього середовища діяльності суб'єктів так і чинниками зовнішнього середовища.

Для забезпечення фінансової стабільності галузі впродовж тривалого періоду, необхідно постійно аналізувати фінансовий стан суб'єктів господарювання, оперативно реагувати на зміни, вивчати їх закономірність і причини відхилення від критичної межі задовільної оцінки за ознаками фінансової стійкості, платоспроможності, вживати заходи для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності. Саме зростання ефективності та продуктивності роботи вітчизняних підприємств аграрного сектору, а також досягнення фінансової безпеки аграрної галузі може забезпечити лише інноваційний сценарій розвитку [3].

Фінансове зростання галузі без відповідного зростання інноваційної складової відбувається лише за рахунок вичерпання внутрішніх резервів, а, тому, є безперспективним. Також слід зазначити, що окрім забезпечення нормального фінансового стану сільськогосподарських підприємств важливою ціллю є забезпечення конкурентоспроможності підприємницької діяльності, яка є

можливістю ефективного використання потенціалу, здатністю своєчасно реагувати на зміни потреб споживачів сільськогосподарської продукції, вміння своєчасно розробляти необхідні заходи у відповідь на нововведення конкурентів, нейтралізувати несприятливі дії зовнішнього середовища. Це дасть можливість також створення конкурентоспроможної національної економіки, першочерговим завданням якої є забезпечення продовольчої безпеки країни. Ефективне функціонування системи фінансової безпеки здійснюється через механізм забезпечення фінансової безпеки. Тому механізм забезпечення фінансової безпеки сільського господарства повинен враховувати джерела формування фінансових ресурсів і мінімізації фінансових ризиків. Саме від них залежить удосконалення економічних відносин і забезпечення сталого розвитку аграрного сектору, що досягається завдяки фінансовим інструментам, важелям та методам, що, впливаючи на фінансову безпеку галузі, формують її рівень, який базується на фінансовій самодостатності, надійності, незалежності, стійкості та стабільності.

Список використаних джерел

1. Барабаш Л. В., Власюк С.А. Кредитна кооперація як пріоритетний напрям фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств / *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2014. Вип. 200(3). С. 74-80.
2. Гудзь О. Є. Діагностика та управління фінансовим потенціалом підприємства / *Облік і фінанси*. 2015. № 1. С. 71-76.
3. Власюк С.А. Фінансування сільського господарства у контексті сучасних умов / *Зб. наук. праць Уманського національного університету садівництва*. 2016. Вип. 88. С. 249-254.

Галдіна В. – здобувач початкового рівня вищої освіти (короткий цикл)
Науковий керівник: *Карнаушенко А.С.* - к.е.н., ст. викладач
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

СУЧАСНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ

В останні роки в Україні відбувається енергійний розвиток систем дистанційного банківського обслуговування. Активатором даного росту стала всесвітня пандемія, яка стимулювала розвиток альтернативних форм банкінгу. Велика конкуренція в банківському секторі змушує банківські організації удосконалювати та розширювати можливості дистанційного банківського обслуговування. Науковці називають три основні причини для здійснення вищезгаданих нововведень:

1. бажання зберегти нинішніх клієнтів та залучення нових;
2. необхідність зниження операційних витрат банківської діяльності;
3. посилення захисту внутрішніх даних від хакерських атак та діяльності шахраїв [1].

Основний розвиток в сфері дистанційного банківського обслуговування відбувається в трьох його формах (рис. 1).

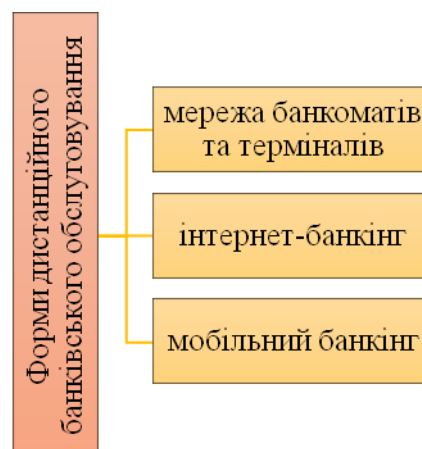

Рис. 1 Форми дистанційного банківського обслуговування

Мережі банкоматів та терміналів в Україні постійно зростає, вдосконалюючи технічні характеристики технічних пристроїв. Банківські організації все частіше встановлюють банкомати з функцією прийому готівки (cash-in), що дозволяє суттєво зменшити кількість клієнтів в банківських касах, тим самим знизити операційні витрати. Деякі фінансові установи збільшили комісію за проведення операцій за допомогою каси офісів та планують поступове скорочення кількості фактичних кас і касирів [2].

Нову стратегію в розвитку АТМ-банкінгу відкриває КБ «ПриватБанк» [1; 3]. У банку розробляють нові системи ідентифікації клієнта, які в подальшому санкціонуватимуть відмовитися від застосування пластикових карт. На даний час вже існують банкомати з ідентифікацією за допомогою QR-коду, а в майбутньому клієнтів банку чекають банкомати з ідентифікацією по відбитку долоні, обличчя, сітчатки ока або голосу. Останній спосіб ідентифікації може бути корисний також при дистанційному обслуговуванні через колл-центри банків. Інновацією на вітчизняному ринку платіжних засобів стали карти з безконтактної технологією оплати, яка вперше була продемонстрована в 2003 р., а завзято використовуватися в банкінгу з 2005 р. В Україні такі платіжні картки набули популярності зовсім нещодавно. Технологія полягає в здійсненні оплати невеликих сум без введення PIN-коду, шляхом контакту або близького піднесення платіжного інструменту або цифрового пристрою (смартфона, планшета) до спеціального терміналу. Радіус дії безконтактних пристроїв оплати становить близько 10 сантиметрів. Головною перевагою таких карт можна назвати швидкість і доступність здійснення операції, проте їх безпека викликає питання [2; 4]. Незважаючи на те, що в ході здійснення угоди карта не випускається з рук клієнта (що є великою перешкодою для шахраїв), технологія дозволяє дистанційно перехопити дані з карти за допомогою хакерського пристрої для подальшого створення дублікату картки.

Незважаючи на швидкі темпи розвитку системи дистанційного банківського обслуговування, Україна відстає від розвинених країн світу, як в кількості пропонованих банківських продуктів, так і в розвитку дистанційних каналів банківського обслуговування. На сьогодні провідні вітчизняні банки зосереджують свою увагу на розвиток не тільки загальноновизнаних технологій дистанційного банківського обслуговування, а й пропонують свої інноваційні розробки.

Науковці стверджують, що майбутнє світової банківської системи лише за високотехнологічними новинками [1; 3]. Електронний документообіг, відсутність готівкових платежів, захищеність і надійність транзакцій, новітні системи ідентифікації, дистанційні канали обслуговування - це перспективне майбутнє банківського сектора. «Банк майбутнього» може бути повністю заснований на дистанційних каналах обслуговування, представляючи собою головний офіс зі штатом менеджерів, а також мережу процесингових центрів з відносно невеликим штатом ІТ-фахівців. Такі значні зміни з банківською системою, безумовно, не відбудуться в найближчій перспективі. Разом з тим, швидкість розвитку технологій дистанційного банківського обслуговування крім позитивних змін у вигляді скорочення операційних витрат і підвищення якості обслуговування може принести соціальні проблеми у вигляді появи структурного безробіття в банківській сфері, викликаного скороченням величезної кількості банківських працівників.

Список використаних джерел

1. Повод Т., Остапенко А. Концептуальні питання стратегічного управління кредитними ризиками банківських установ. Проблеми і тенденції розвитку сучасної економіки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти: матеріали IV Міжнародної науковопрактичної конференції, Херсон, 16-18 жовтня 2019 р. / Упоряд. Т. Казакова. – Херсон, вид-во ФОП

Вишемирський В.С., 2019. с.91-91

2. Карнаушенко А.С. Банківське кредитування як основне джерело інноваційного розвитку підприємства. Управління розвитком підприємств в умовах динамічної ринкової кон'юнктури: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (27 грудня 2019 р.; м. Київ). 2019. с. 82-85
3. Коваль С. В. Організація внутрішньогосподарського контролю розрахунково-касових операцій. Теорія, методологія і практика обліку, оподаткування й аналізу виробничо-економічної діяльності суб'єктів агробізнесу та сільських територій: нові реалії та перспективи в умовах інтеграційних процесів: колективна монографія. Херсон, 2020. С. 133-147.
4. Karnaushenko, A., Petrenko, V., Tanklevska, N., Borovik, L., & Furdak, M. (2020). Prospects of youth agricultural entrepreneurship in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 6(4), 90-117. <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.04.06>

Городецька А.О. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Петрова О.О. – к.е.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

ЧИННИКИ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сьогодні в Україні є величезний потенціал для розвитку аграрного сектора економіки. Аграрний сектор завжди вносив суттєвий вклад у ВВП країни, забезпечує надходження валютних коштів від здійснення зовнішньоторговельних операцій, на світовому аграрному ринку, забезпечує продовольчу безпеку України, насичує широким асортиментом продуктів харчування населення на цілком прийнятному рівні. Сільське господарство залишається пріоритетним, особливо з огляду на підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та імплементацію Угоди про

всеосяжну зону вільної торгівлі з ЄС. Так, наприклад, за період з листопада 2018 року по жовтень 2019 року Україна посіла третє місце в переліку найбільших постачальників продукції аграрного сектору до країн Євросоюзу, експортувавши на суму 7,3 млрд євро [1].

В умовах невизначених та нестабільних факторів зовнішнього середовища та загострення конкурентної боротьби, будь-який суб'єкт господарювання аграрного сектора прагне підвищити ефективність власної фінансової діяльності. Тому проблеми забезпечення фінансово стійкого функціонування підприємства у довгостроковому періоді та формування високорозвиненого конкурентоспроможного виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення доходів аграрних підприємств є актуальною проблемою, що потребує подальшого дослідження. В сучасних кризових умовах, перед підприємствами аграрного сектору остро стоїть питання в оптимізації власної фінансово-економічної діяльності. У такий час актуальним стає забезпечення належного рівня всіх напрямів діяльності та, зокрема, фінансової стійкості підприємства [2].

Враховуючи важливість фінансової стійкості як критерію надійності підприємства, стабільної діяльності та ефективності управління наявними фінансовими ресурсами, необхідно вдосконалювати методику оцінювання фінансової стійкості підприємства. А питання оцінки фінансового стану підприємств досліджували такі відомі науковці: Василик О. Д., Дем'яненко М. Я., Лайко П. А., Пелипенко Л. П., Поддєрьогін А. М., Саблук П. Т., Сав'як І. Я., Стецюк П. А. та ін. [3].

На фінансову стійкість підприємства впливають такі фактори: стан підприємства на товарному ринку; розмір сектору ринку; конкурентоспроможність продукції; ділова репутація та імідж підприємства; залежність підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів; ефективність господарських і фінансових операцій. Суттєво впливають на підприємство взагалі й фінансову стійкість зокрема зовнішні фактори: економічні умови господарювання; політична нестабільність;

адміністративно-законодавчі реформи; розвиток інноваційних технологій; економічна і фінансова політика; соціальна й екологічна ситуація в суспільстві; розвиток фінансового і страхового ринку [4].

Розглядаючи більш конкретні дії, які можуть допомогти у покращенні фінансової стійкості, можна виокремити наступні: розширення ринків збуту; зниження собівартості виробленої продукції та оптимізація витрат; пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу; ефективне розміщення та використання ресурсів підприємства. Постійний розвиток агросфери включає в себе вдосконалення та посилення виробництва, відповідний рівень фінансової стійкості, збереження та покращення навколишнього середовища [5]. Таким чином, стійкий розвиток підприємства сільського господарства може поєднувати внутрішні ресурси та створювати ефективну структуру виробництва, контролюючи негативний вплив зовнішніх сил та мінімально відходячи від тенденції розвитку.

Список використаних джерел

1. Сільське господарство в Україні. <https://dlf.ua/ua/silske-gospodarstvo-v-ukrayini/>
2. Сметанюк О. А., Зварищук С. А. Особливості ідентифікації фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6954>
3. Гмиря В.П. Особливості оцінювання фінансової стійкості підприємства в умовах кредитування аграрного виробництва. *Науковий вісник Полісся*, 2017. № 1 (9). ч. 2. С. 151-157. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/102221>
4. Базилінська, О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчально-методичний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2009. 328 с
5. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19031/Surovets_Analiz_finansovoi_stiikosti.pdf?sequence=1&isAllowed=y

*Горященко Ю.Г. - к.е.н, доцент
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Розвиток економічної системи в умовах сьогодення потребує ефективного впровадження та реалізації інноваційної діяльності, як ключового критерію економічного зростання підприємства, що дозволяє в значній мірі підвищити його конкурентоспроможність за рахунок технічного і технологічного розвитку, поліпшення якості продукції або послуг, нарощування інтелектуального капіталу підприємства.

Інновації визнані важливим аспектом корпоративного виживання, потреба в них посилилась в останні роки, оскільки підприємствам все частіше потрібно працювати на висококонкурентних ринках, де технології постійно розвиваються.

Варто зазначити, що на виробничих підприємствах інноваційні зміни, які ведуть до економічного зростання виражаються через:

- визначальну роль науки у підвищенні ефективності розробки і впровадження нової техніки;
- збільшення витрат при освоєнні нової продукції;
- необхідність скорочення термінів створення, освоєння нової техніки, підвищенням технічного рівня виробництва;
- специфіку процесу науково-технічного виробництва, що виражається в невизначеності результатів, багатоваріантності, наявності ризику та можливості отримання негативних результатів;
- швидке моральне старіння техніки та технологій тощо.

Управління інноваціями на сучасному підприємстві – це найважливіша складова частина управлінської діяльності, яка пов'язана із забезпеченням розвитку виробництва, вдосконаленням всіх його елементів і підсистем.

Управління інноваціями передбачає формування відповідної системи управління, тобто форм і методів управління інноваційною діяльністю, які в значній мірі визначаються характером здійснюваних нововведень.

Одним з найбільш вагомих елементів системи управління підприємства виступають функції управління. Саме вони визначають структуру апарату управління. Зокрема, Б.Н. Герасимов пропонує 9 функцій управління: нормування, організація, прогнозування, планування, облік, контроль, аналіз, регулювання, координація [1, с. 94]. Об'єднання або виключення будь-яких функцій може привести до проблем управління інноваційними процесами на підприємстві.

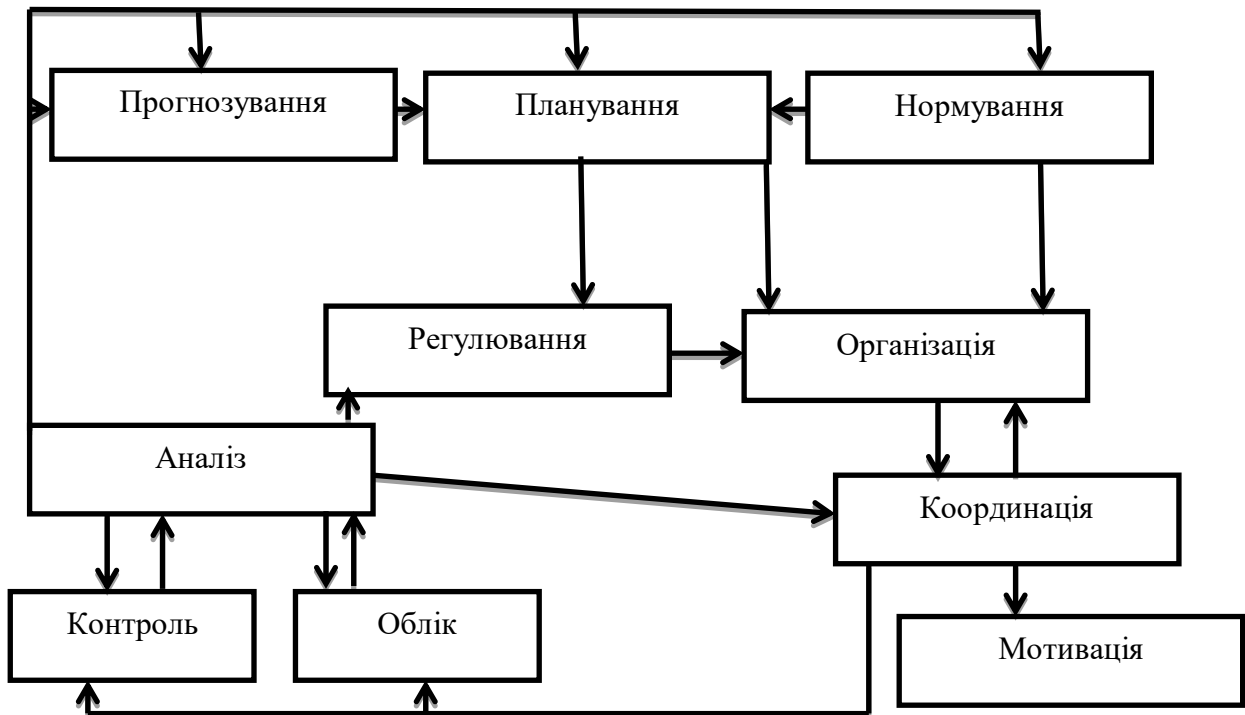

Рис. 1. Взаємодія функцій управління інноваційною діяльністю [1]

Важливим елементом даної системи управління виступає мотивація, яка є процесом спонукання до діяльності для досягнення поставлених цілей, впливає на чинники результативності роботи співробітників завдяки використанню відповідних спонукальних мотивів. Відсутність мотиваційної складової спричиняє

деструктивний вплив на функціонування підприємства в цілому. У контексті інноваційної діяльності, слід звертати увагу як на присутні прагматичні матеріальні мотиви – отримання прибутку, так і на нематеріальні чинники, що спонукають співробітників організації до інноваційної активності.

Для забезпечення економічної ефективності впровадження інноваційних рішень та мінімізацію ризиків вкладених коштів підприємством необхідна не лише розробка заходів щодо вдосконалення вже діючої системи управління, але формування та впровадження системи управління саме інноваційною діяльністю. На практиці системи управління інноваційною діяльністю сучасних підприємств є унікальними, проте спираються на наступні загальні принципи [2]:

- адаптивності: прагнення до підтримки балансу зовнішніх та внутрішніх можливостей інноваційного розвитку;
- динамічності: приведення у відповідність цілей та спонукальних мотивів діяльності підприємства;
- самоорганізації: самостійне забезпечення підтримки умов функціонування (підтримка обміну інформаційними, матеріальними, фінансовими ресурсами між елементами виробничо-збутової системи підприємства, а також між підприємством та зовнішнім середовищем);
- саморегуляції: коригування системи управління виробничо-збутовою діяльністю відповідно до зміни умов функціонування;
- саморозвитку: самостійне забезпечення стійкості діяльності та конкурентоспроможності інноваційного розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Герасимов Б.Н. Функции управления: состав, содержание, параметры. Проблемы теории и практики управления. 2016. № 7. С. 91–100.

2. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком : навчальний посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», Київ, Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. 324 с.

*Грибовська Ю. М. - к.е.н., доцент
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

СУТТЄВІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА КРИТЕРІЇ ЇЇ ВСТАНОВЛЕННЯ

Суттєвість інформації визначається відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО) або міжнародними стандартами фінансової звітності та керівництвом підприємства. Згідно з п. 3 р. I НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» суттєва інформація – це інформація, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності [2].

Суттєвість відображає певну межу, яка встановлена для інформації, аби вона була корисною потенційним користувачам фінансової звітності.

Суттєвість інформації та пороги суттєвості можуть встановлювати:

1) регуляторні органи у сфері бухгалтерського обліку і фінансової звітності (зокрема, Міністерство фінансів України може прописувати їх у П(С)БО);

2) власник (власники) або уповноважені органи (посадові особи), які керують підприємством згідно із законодавством та засновницькими документами (керівництво підприємства) [2].

Відповідно до абз. 1 п. 2.20 р. II Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства (далі – Методичні рекомендації № 635) кількісні критерії і якісні ознаки суттєвості інформації про господарські операції, події та статті фінансової звітності керівництво підприємства

визначає самостійно. Однак якщо певні критерії установлені в П(С)БО чи інших нормативно-правових актах, то необхідно обов'язково дотримуватися їх [1].

Оскільки межі суттєвості в національних стандартах майже не визначаються, функції з їх установлення виконує керівництво підприємства. І головну роль відведено головному бухгалтеру.

Встановлені кількісні критерії і якісні ознаки суттєвості інформації повинні забезпечити надання користувачам всієї інформації з достатньою деталізацією про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій і подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі.

Кількісні критерії та якісні ознаки суттєвості інформації про господарські операції, події та статті фінансової звітності повинні бути наведені в розпорядчому документі про облікову політику [1].

Суб'єкти та об'єкти суттєвості наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Об'єкти, суб'єкти та застосування порогів суттєвості

Об'єкт суттєвості	Застосування порогів суттєвості	Суб'єкти суттєвості
Діяльність підприємства в цілому	Можливість використання спрощеної системи бухгалтерського обліку та звітності підприємствами, обсяги діяльності яких нижчі від встановленого порогу суттєвості	Визначаються законодавством. Враховуються критерії для поділу підприємств для цілей бухгалтерського обліку на мікро-, малі, середні та великі. Для мікро- та малих підприємств передбачено складання спрощеної за показниками фінансової звітності
Окремі господарські операції та об'єкти обліку	Альтернативні можливості відображення окремих операцій та об'єктів в обліку	Визначаються керівництвом за допомогою встановленої облікової політики (якщо інше не передбачено П(С)БО)
Статті фінансової звітності	Можливість згортання або окремого наведення статей у фінансовій звітності	Визначаються законодавством за допомогою затвердження форм фінансової звітності

До нормативно встановлених форм фінансової звітності можна вписувати додаткові статті, які наведено в додатку 3 до НП(С)БО 1. Діапазони критеріїв суттєвості інформації про господарські операції та події наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Кількісні критерії суттєвості інформації
про господарські операції та події [3, с. 12]

Об'єкти обліку	Рекомендований діапазон (у % від бази)	База для визначення кількісного критерію суттєвості інформації
1	2	3
Господарські операції та події, пов'язані зі змінами у складі (рухом) активів, зобов'язань, власного капіталу	до 3 %	Вартість всіх активів, зобов'язань або власного капіталу
Господарські операції та події щодо доходів і витрат	до 2 %	Чистий прибуток (збиток) підприємства
	до 0,2 %	Загальна сума доходів або витрат підприємства або найбільша за значенням класифікаційна група доходів. Наприклад, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)
Переоцінка або зменшення корисності необоротних активів	до 10 %	Відхилення залишкової вартості необоротних активів від їх справедливої вартості
Визначення подібності активів	до 10 %	Справедлива вартість активу (об'єктів обміну)
Визначення звітного сегмента під час розкриття інформації про сегменти	до 10 %	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) або фінансові результати сегмента, або активи всіх сегментів підприємства
Інші господарські операції та події	не більше 5 %	Критерії і ознаки їх суттєвості визначають виходячи з потреб користувачів, економічної доцільності з урахуванням обсягів діяльності підприємства, характеру впливу об'єкта обліку на рішення користувачів та інших якісних чинників, які можуть впливати на визначення порогу суттєвості

Приклад. На дату балансу залишкова вартість об'єкта основних засобів (офіс) – 800 тис. грн, а його справедлива вартість – 900 тис. грн. У Наказі про облікову політику визначено, що основні засоби групи «Будівлі та споруди» переоцінюються, якщо справедлива вартість об'єкта відрізняється від його залишкової вартості на дату балансу не менш ніж на 10 %.

Відсоткове співвідношення справедливої та залишкової вартості об'єкта становить 112,5 % (900 тис. грн : 800 тис. грн x 100 %). Тобто справедлива вартість більша від залишкової на 12,5 % (125 % – 100 %). Межу суттєвості перевищено, тому, згідно з обліковою політикою, офіс необхідно переоцінювати.

Кількісні критерії суттєвості для представлення статей у фінансовій звітності наведено у пп. 2.20.3 р. II Методичних рекомендацій № 635.

Для кожної форми фінансової звітності необхідно обрати окрему базу визначення кількісних критеріїв і якісних ознак суттєвості статей та діапазон кількісних критеріїв, табл. 3.

Таблиця 3

Кількісні критерії суттєвості для статей фінансової звітності [1]

Назва форми фінансової звітності	Рекомендований діапазон (у % від бази)	База для визначення кількісного критерію суттєвості інформації
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	до 5 %	підсумок балансу
	до 15 %	підсумок класу активів, власного капіталу чи зобов'язань
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	до 5 %	чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
	до 25 %	фінансовий результат від операційної діяльності
Звіт про рух грошових коштів	до 5 %	чистий рух грошових коштів від операційної діяльності
Звіт про зміни у власному капіталі	до 5 %	власний капітал підприємства

Отже, у таблицях 2 та 3 наведено рекомендовані межі суттєвості. Їх керівництво підприємства може застосовувати при встановленні власних порогів

суттєвості, які обов'язково повинні бути зафіксовані у розпорядчому документі про облікову політику.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 635 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення: 12.04.2021).
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z036-13> (дата звернення: 12.04.2021).
3. Палівода С. Суттєвість: що це таке і як установити її критерій. *Все про бухгалтерський облік*. 2019. № 120. С. 11-13.

Гузакова В.О. - здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Морозова О. Г. – к.е.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

У сутності поняття «державно-громадського управління в освіті» на сьогодні доцільно розділяти явища нових, більш демократичних відношень, погоджених взаємодій між державою та громадянським суспільством.

Участь цих сторін у розв'язанні різних питань освіти, а саме управлінські аспекти цих взаємодій, які пов'язані з можливістю відповідально та результативно впливати на освітню політику, визначальним пріоритетом якої є забезпечення якості

освіти на основі збереження його фундаментальності та відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства й держави [2].

Зміст державно-громадського управління складає діяльність його суб'єктів з інтеграції трьох напрямів роботи:

- демократизації діяльності органів державної влади й управління освітою;
- розвитку самоврядних асоціацій учасників освітньої діяльності (професійних асоціацій педагогів, органів учнівського й батьківського самоврядування всіх рівнів);
- створення та організації діяльності громадських органів управління освітою, де представлено всі верстви населення [3].

Головними принципами державно-громадської моделі управління навчальним закладом є гуманізація, професіоналізм, науковість, адаптованість, цілеспрямованість, відкритість, толерантність тощо.

К. Переславцева сформулювала такі принципи формування державно-громадських відносин в освіті: законність прийнятих рішень демократія; відповідність змісту управлінської діяльності та форм суспільного управління; стимулювання громадської активності; перспективність цілей громадського управління; колективне прийняття рішень та індивідуальна відповідальність ротація учасників громадського управління; особиста зацікавленість учасників взаємодія дорослих і дітей поєднання традицій та інновацій [1].

В організаційну структуру державно-громадського управління освітою включаються органи державної влади та місцевого самоуправління, органи управління освітою на рівні міста, органи громадського управління і самоуправління всіх рівнів.

Тому державно-громадське управління освітою можна представити як інтеграцію трьох напрямів:

- демократизація діяльності органів державної влади та управління освітою;

- розвиток асоціацій учасників освітньої діяльності (професійні асоціації педагогів, органи учнівського та батьківського самоуправління всіх рівнів);
- створення організацій громадських органів управління освітою [3].

Реалізація принципів громадського управління у загальноосвітньому навчальному закладі повинна сприяти не лише розширенню повноважень громадськості а й встановленню відповідальності із забезпечення якості освіти визначення змісту розвитку матеріально-технічно бази навчального закладу участі у дослідно-експериментальній роботі забезпеченню ефективного управління закладом освіти [4].

Важливого значення набуває розвиток державно-громадського та громадсько-державного управління загальноосвітнім навчальним закладом формування дієвих механізмів взаємодії державних і громадських інституцій [2].

На підставі аналізу сучасних наукових досліджень у галузі управління освітою в цілому та загальноосвітнім навчальним закладом зокрема поєднання державного та громадського управлінь створює систему державно-громадського управління що акцентує пріоритет держави з урахуванням думки громадськості [5].

Децентралізація управління сприяє розширенню повноважень та сфер впливу органів місцевого самоврядування залученню останніх до активного поєднання державних і громадських інтересів в управлінні загальноосвітніми навчальними закладами посилення х відповідальності за розвиток загально середньо освіти певно територіальної громади [3].

Список використаних джерел

1. Довбиш І. О. Модель державно-громадського управління ЗНЗ. 2006. 69-75 с.
2. Зайченко О. І. Державно-громадське управління в системі освіти району. Теорія та методика управління освітою. 2009. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/2009_2/09saiesr.pdf.

3. Комарницький М.С. Державно-громадська система управління освітою. Аспекти самоврядування. 2000. 34-35 с.
4. Кремень В. М. Державно-громадська модель управління освітніми змінами. 2001. 12-16 с.
5. Михайленко О. В. Державно-громадське управління освітою. 2007. 46–51 с.

Дяченко Т.А. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: Аверчева Н.О. – к. е. н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

ОЦІНКА РІВНЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ЛІСОВОГО І РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА.

На сучасному етапі розвитку економіки країни більшість вітчизняних підприємств знаходяться на межі фінансової кризи. Основна причина виникнення кризових явищ – низький рівень менеджменту та неготовність управління до переходу на нові стандарти господарювання. Більшість вітчизняних управлінців приймають необґрунтовані рішення, практично не використовуючи сучасні фінансові інструменти. Причиною цього є низький рівень знань та недостатність інформації щодо продуктів фінансового ринку.

У структурі балансу підприємств сільського, лісового та рибного господарства у 2019 р. оборотні активи займали 62,2 %, а поточні зобов'язання – 40,2 %. Це свідчить, що для повернення поточних зобов'язань підприємствам доведеться реалізувати більше половини оборотних активів, що неприпустимо в умовах операційної діяльності. Адже значна частина оборотних активів зосереджена у сфері виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво, поточні біологічні активи). Їх термінова реалізація з метою повернення богів небажана або довготривала, не забезпечує відшкодування понесених витрат. Тому

рівень платоспроможності підприємств сільського, лісового та рибного господарства можна оцінити як задовільний. Більш детальну інформацію і дані для аналізу можна отримати на основі порівняння складових оборотних активів і поточних зобов'язань.

За досліджуваний період 2015-2019 рр. помітна чітка тенденція до скорочення питомої ваги оборотних активів у структурі активу балансу (від 75,0 до 62,2 %) і скорочення частки поточних зобов'язань у структурі пасивів (від 49,9 до 40,2 %), що підтверджує попередні висновки про рівень їх платоспроможності.

Вартість оборотних активів підприємств сільського, лісового та рибного господарства на кінець 2019 р. становила 640995,1 млн грн, що більше за вартість поточних зобов'язань на 35,3 % (табл. 1.).

Таблиця 1

Показники балансу підприємств сільського, лісового та рибного господарства, на кінець року, млн грн

Галузь	Роки	Складові балансу		Відношення ПЗ / ОА, %	Коефіцієнт загальної ліквідності (платоспроможності)
		оборотні активи	поточні зобов'язання і забезпечення		
Сільське, лісове та рибне господарство	2015	514624,6	342359,0	66,5	1,50
	2016	1318667,2	1105991,9	83,9	1,19
	2017	639025,2	416146,2	65,1	1,53
	2018	654180,7	418283,2	63,9	1,56
	2019	640995,1	414566,5	64,7	1,55
2019 р. у % до 2015 р.		124,6	121,0		

Взагалі, відношення поточних зобов'язань до оборотних активів підприємств даної галузі становить в середньому 63-66 %, за винятком 2016 р. , коли значно

зросли і вартість активів і поточних зобов'язань, а їх співвідношення вийшло за межі 66 % і сягнуло позначки 83,9 %, що свідчить про зниження платоспроможності.

Коефіцієнт загальної ліквідності відповідно становить за роки дослідження 1,50-1,56, тобто вище мінімального рівня, але не досягає оптимального значення (2,0-2,5).

У статистичних дослідженнях підприємства сільського, лісового і рибного господарства об'єднані в одну групу, що не дозволяє виокремити саме лісогосподарський комплекс. Враховуючи його значення в економічному і екологічному потенціалі країни вважаємо за доцільне відображати результати їх діяльності окремо від сільського і рибного господарства. Це забезпечить можливість більш детального аналізу їх платоспроможності і виявлення чинників збалансованого і стабільного розвитку, стійкого фінансового стану.

Одним із факторів, які негативно впливають на фінансовий стан підприємств, зокрема їх платоспроможність, є високий рівень невиправданої дебіторської заборгованості, погашення якої є важливим резервом відновлення платоспроможності підприємств, а також покращення платоспроможності та збільшення оборотних коштів підприємств [1].

Фінансовий менеджмент розглядає факторинг як форму рефінансування дебіторської заборгованості. Факторинг – різновид фінансової економічної операції з кредитування оборотного капіталу клієнта. «Фактор-фірма» закупає у своїх клієнтів цінні папери – вимоги до контрагентів, потім сплачує значну частину (50-80%) їх вартості у вигляді авансу, а решту – після надходження до клієнта оплаченого рахунку [2].

Підсумовуючи, слід відзначити, що використання різних фінансових інструментів є актуальним для підприємств з недостатнім обсягом оборотних коштів. Якщо підприємства намагаються залучити нових покупців, стимулюють їх вигідними умовами комерційного кредиту, оптимальним рішенням з метою

підтримки належного рівня оборотних коштів є використання інструментів факторингу. Використання резервів підвищення платоспроможності підприємств дозволить їм уникнути кризових явищ, надає потужний поштовх для подальшого розвитку підприємства, отримання більших прибутків та посилення ринкової вартості підприємства.

Список використаних джерел

1. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2004. 416 с.
2. Економічна енциклопедія. URL: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/enceclo> (дата звернення 12.04.2021).
3. Діяльність суб'єктів господарювання: статистичний збірник. / Державна служба статистики України, 2020. 147 с.

*Єрмолева М. В. - к.е.н., доцент
Кузьменко Н. І. - здобувач вищої освіти ступеня «Магістр»
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ВИРОБНИЧІ ВИТРАТИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ВІДОБРАЖЕННЯ У БУХГАЛТЕРСЬКІЙ ЗВІТНОСТІ

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 зазначає, що бухгалтерський облік є обов'язковим для будь-якого підприємства. Саме на даних бухгалтерського обліку базується фінансова, податкова та статистична звітність підприємства.

Особливий інтерес для користувачів представляє фінансова звітність оскільки вона згідно п.2 ст. 14 ЗУ № 996 не містить комерційної таємниці та конфіденційної інформації [1]. Саме за допомогою аналізу показників фінансової звітності користувач може отримати інформацію про фінансово-майновий стан

підприємства, фінансові результати та інші дані, які допоможуть йому прийняти вірне управлінське рішення.

Під час аналізу фінансових результатів діяльності підприємства особливо уважно вивчають дані щодо отриманих доходів та понесених витрат. Інформація про понесені витрати відображається в декількох формах, а саме – у ф. № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та у ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Слід зазначити, що тільки аграрні підприємства у фінансовій звітності наводять інформацію щодо виробничих витрат не тільки у ф. № 2 по статті 2050 «Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)», а й додатково наводять інформацію про витрати, пов'язані з біологічними перетворення біологічних активів у розділі XV «Фінансові результати від первісного визнання та реалізації сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів».

Слід зазначити, що для правильного відображення інформації, обліковою політикою підприємства слід передбачити відкриття окремих аналітичних рахунків для обліку витрат на біологічні перетворення біологічних активів рослинництва та біологічних активів тваринництва на субрахунках 231 та 232 відповідно. В кінці року після повного відображення витрат в обліку і остаточного оприбуткування продукції такі витрати переносяться на відповідні субрахунки обліку виробничих витрат за видами продукції.

Зауважимо, що згідно п. 7.2 Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів «витрати, пов'язані з біологічними перетвореннями біологічних активів, визнаються витратами основної діяльності. Облік витрат ведеться за окремими об'єктами обліку витрат, які мають відповідати об'єктам обліку біологічних активів (окремі види біологічних активів та/або їх група), на рахунку обліку виробництва відповідно до НП(С)БО 16» [2]. Це означає, що в обліку фактично відбувається дублювання інформації і поняття «витрати

виробництва» підмінюється поняттям «витрати на біологічні перетворення біологічних активів». Насправді, для облікового відображення витрат слід керуватися єдиною нормативною базою, а саме НП(С)БО 16 «Витрати». Це забезпечить єдиний підхід до обліку витрат та формування інформації про фактичну собівартість продукції [3].

На нашу думку слід гармонізувати термінологію і в Методичних рекомендаціях використовувати термін «витрати виробництва». Крім того, для відображення виробничих витрат в аграрному виробництві достатньо ввести додаткову статтю до ф. № 2. В цій статті можливо довідково навести дані про фактичні виробничі витрати за звітний період окремо по галузі рослинництва і тваринництва. Складання окремого розділу у ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» вважаємо недоцільним, адже жодне підприємство, яке здійснює свою господарську діяльність в інших галузях економіки, у фінансовій звітності не розкриває дані щодо фінансових результатів від реалізації продукції та послуг в розрізі їх видів.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення 14.11.2020 р. № 776-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (Дата звернення 16.04.2021)
2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів : затв. Наказом міністерства фінансів України від 29.12.2006 р. № 1315. Дата оновлення 30.12.2013 р. № v1192201-13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1315201-06#Text> (Дата звернення 16.04.2021)
3. Єрмолаєва М., Скакун В. Сутність витрат згідно міжнародних та національних стандартів обліку і звітності. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та*

локальному вимірах : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 22-24 вер. 2016 р. Тернопіль, 2016. С. 129-132

*Жданова Л. - аспірант,
ВУЗФ, м. Софія (Болгарія)*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

Сьогодні виноградарство набуло значного поширення серед країн світу. За даними International Organisation of Vine and Wine (OIV), на Італію припадає 18% від загального світового виробництва вина; на Францію - 17%; на Іспанію -15%; США - 9% і Аргентину - 5%. Ці п'ять країн-лідерів охоплюють 63% світового ринку вина [1].

Виробництво вина і виноматеріалів України входить до складу галузей економічної системи, що може стати значним джерелом валютних надходжень в дохід держави, потенціалом зростання національної конкурентоспроможності, представляючи на вітчизняний і зарубіжний ринок високоякісну продукцію. Аналізуючи вітчизняний ринок виноробства, можна зазначити, що, відповідно до оприлюднених даних Державної служби статистики України, загальний обсяг вироблених виноматеріалів у 2020 р. скоротився на 42,5% порівняно з 2019 р. Таке скорочення, передусім, пояснюється зменшенням обсягів збору та переробки винограду на виноматеріали, обмеженою купівельною спроможністю та експансією товарів іноземного виробництва на ринок України. При цьому у 2018 р. було зафіксоване виробництво рекордної кількості виноматеріалів – більше 19 749 дал. Це дає підстави для оптимістичних прогнозів на майбутній період з урахуванням імплементації сукупності заходів підтримки розвитку галузі [2; 3].

Дослідження проблем, що гальмують ефективний розвиток галузі та успішне функціонування винопереробних підприємств дозволило їх згрупувати та виокремити:

- сукупність сировинних проблем: скорочення площ виноградників, старіння насаджень, низький рівень урожайності тощо. Як відомо, вирощування виноградників (багаторічні насадження) – це капітальні витрати. Вони потребують значних інвестицій на тривалого часу їх окупності. Окрім цього, після анексії Криму Україною було втрачено близько 20 тисяч га плодоносних площ. На сьогодні, загальні площі виноградників становлять 40,7 тисяч га. Найбільші припадають на Одеську (понад 27 тисяч га), Миколаївську (майже 6 тисяч га), Херсонську (близько 5 тисяч га) та Закарпатську (понад 3 тисячі га) області, де вирощуються не лише загальновідомі сорти винограду, але й власні унікальні [4]. Однією з головних задач на сьогодні є залучення інвестицій для збільшення площ виноградних насаджень, підвищення рівня догляду за виноградниками, оптимізацію структури насаджень (збільшення частки високоякісних сортів для виробництва шампанських вин);

- сукупність організаційних, фінансових та нормативно-правових проблем: низький рівень економічного захисту від експансії іноземних виробників, недостатнє фінансування, скорочення обсягів державних дотацій, недосконалість нормативно-правової бази тощо;

- сукупність проблем техніко-технологічного напрямку: недостатнє забезпечення засобами захисту та здобрення; застарілість технологій виробництва та нестача засобів механізації обробки ґрунту; нестача досвіду технологій виробництва органічного вина; обмежене використання потужностей виноробних підприємств тощо;

- сукупність зовнішньоекономічних проблем вітчизняної виноробної галузі: невизначеність національних стратегічних пріоритетів у розвитку виноробної галузі

та винного туризму в Україні; відсутність державної програми підтримки просування українського вина; низький рівень експорту; значні обсяги імпорту тощо;

- сукупність проблем маркетингу та дистрибуції. Так, обсяги споживання продукції виноробства залежать від сили впливу багатьох чинників, наприклад, таких, як купівельна спроможність населення та менталітет, споживацькі уподобання, ціна, реклама, якість вина, строки реалізації тощо) [3].

Одним із напрямків підвищення ефективності розвитку вітчизняної виноробної галузі й популяризації українського вина є винний туризм. Зазначимо, що Україна – держава, в межах якої зосереджено чотири основні виноробні терруари - Миколаївська, Одеська, Херсонська та Закарпатська області. А значить, наявні сприятливі умови для забезпечення ресурсної бази розвитку винного туризму, який зможе підтримати місцевих виробників винограду, продовжити туристичний сезон у певному регіоні, збільшити кількість туристичних потоків, зробити туристичний продукт більш атрактивним за рахунок впровадження винних екскурсій та дегустацій.

Як видно з проведеного дослідження, виноробство України, незважаючи на давні історичні традиції, сьогодні має нереалізований потенціал і знаходиться в стані сировинного, фінансового та ресурсного занепаду. Відновити свої позиції виноробної галузі заважає ряд факторів, як об'єктивних, так і суб'єктивних, що потребує формування дієвої стратегії і впровадження механізму оптимізації її розвитку [4].

Список використаних джерел

1. World Statistics of the Wine Institute [Електронний ресурс]. URL: <http://www.wineinstitute.org/resources/statistics>.
2. Україні загрожує втрата внутрішнього ринку вино-продукції – Інститут аграрної економіки // АгроЮг. URL: <http://agro-yug.com.ua/archives/42712>

3. Портна О. В., Герегієва Г. Є. Сучасні міжнародні та вітчизняні тенденції розвитку галузі виноробства як результат ефективної взаємодії стейкхолдерів [Електронний ресурс]. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-2_0-pages-323_329.pdf
4. Морозова К. Як виноробство може стати іміджевою галуззю України [Електронний ресурс]. URL: <https://eba.com.ua/yak-vynorobstvo-mozhe-staty-imidzhevoyu-galuzzyu-ukrayiny/>

Зарічна К. - здобувач вищої освіти першого бакалаврського рівня
Науковий керівник: *Ковтун В.А.* – к.с.-г.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, Херсон

АГРАРНІ РОЗПИСКИ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ОБСЛУГОВУЮЧОГО КООПЕРАТИВУ

Отримання фінансової допомоги у розстрочку є досить необхідним для розвитку аграрного виробництва для фермерських господарств та сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Сільськогосподарські виробники, особливо малих форм господарювання, отримують фінансові ресурси для можливості оплатити всі заборгованості. Доступність фінансування дозволить збільшити виробництво сільськогосподарської продукції, що призведе до активного розвитку галузі. Аграрна розписка є засобом, який може допомогти вирішенню проблеми фінансування аграрного сектору. Їх впровадження на теренах України активно розвивається за підтримки Міжнародної фінансової корпорації в партнерстві з Швейцарською Конфедерацією [1].

Згідно до Закону України “Про аграрні розписки”, аграрна розписка - це товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов’язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах. Аграрні розписки – це

альтернативний механізм кредитування аграрного сектору країни. Вони є зручним та простим інструментом залучення фінансування, який може допомогти отримати доступ до фінансових та матеріально-технічних ресурсів під заставу майбутньої сільськогосподарської продукції. Предметом застави за аграрними розписками виступає майбутній урожай сільськогосподарської продукції аграрних виробників [2].

Відповідно до Закону України “Про аграрні розписки”, визначається, що строк протягом якого може відбуватися передача виконавцем предмету застави відповідно до аграрної розписки не повинен перевищувати семи днів, починаючи з дати відкриття провадження. Загалом строк, протягом якого здійснюється примусове виконання не повинен бути більше, ніж 7 днів.

У разі, якщо аграрна розписка має вигляд товарної, тоді виконавець повинен передавати предмет застави відповідно аграрній розписці кредитор, якщо ж аграрна розписка фінансова, тоді виконавцю необхідно накласти арешт на предмет застави відповідно розписки і реалізувати його, щоб покрити зобов'язання перед кредитором. Потрібно розуміти, що аграрна розписка — це в першу чергу домовленість, що виникає між двома сторонами, яка спрямована задля реалізації мети, що вигідна всім сторонам, досягнення якої не відбудеться саме без поваги до прав протилежної сторони та без дотримання обов'язків, що покладені на себе. Використання аграрних розписок має переваги як для сільськогосподарських товаровиробників, так і для кредиторів [3].

В Україні, з лютого 2021 року, за участі заступника Міністра розвитку економіки, вже відбувся офіційний запуск проєкту “Розвиток доступу аграрного сектору України до ринків капіталу”. Сам Закон України «Про аграрні розписки» був прийнятий ще у 2012 році, відповідно до якого аграрні розписки трактують як документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити

грошові кошти на визначених у ньому умовах. Чинне законодавство також визначає боржника та кредитора за аграрною розпискою та її види. Також очікується прийняття законопроекту, який трансформує аграрну розписку з товаророзпорядчого документа на операції з цінними паперами, що значно розширить можливості аграріїв у залученні додаткових коштів. Вже гармонізовано Реєстр аграрних розписок із іншими державними реєстрами, що дозволить автоматично обмінюватися даними та забезпечити їхню валідність [4].

Якщо порівнювати аграрні розписки та банківський кредит, можна відзначити наступні переваги:

- менше часу необхідно для оформлення аграрних розписок, ніж при погодженні та отриманні кредиту в банку;
- для того, щоб отримати кредит, необхідні значний пакет документів та тверда застава, які не мають невеликі аграрні підприємства;
- при банківському кредиті обов'язково необхідно повернути фінансові ресурси, що отримали раніше, тоді як, відповідно до аграрної розписки, можливе погашення продукцією сільського господарства;
- відповідно до аграрної розписки, передбачається застава у вигляді майбутнього врожаю, що є обов'язковою;
- існує реєстр аграрних розписок, який може слугувати джерелом кредитної історії боржника [5].

Список використаних джерел

1. Скоропад Б. Як працюють аграрні розписки. *Юридична газета online*. –
2. 2019. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/yak-pracyuyut-agrarni-rozpiski.html>
3. Петренко А. Аграрні розписки – альтернативний механізм кредитування аграрного сектору України. *Юридична газета online*. - 2015. - № 29-30. - С.475-476. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne->

pravo/agrarni-rozpiski--alternativniy-mehanizm-kredituvannya-agrarnogo-sektoru-ukrayini.html

4. Мосунов Ю., Новаковський П. Аграрные расписки: что это такое и как работает. ЮРЛИГА. - 2020. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/187773_agrarnye-raspiski-chto-eto-takoe-i-kak-rabotaet
5. В Україні офіційно стартував міжнародний проект залучення додаткового фінансування в аграрний сектор / / Інформаційно-аналітичний портал АПК України. - 2021. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/v-ukrayini-oficijno-startuvav-mizhnarodnij-proekt-zaluchennya-dodatkovogo-finansuvannya-v-agrarnij-sektor>
6. Карпова О. Аграрні розписки в Україні: Які нововведення пропонує законопроект 2805 / О. Карпова // Онлайн асистент фермера KURKUL. - 2020. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/850-agrarni-rozpiski-v-ukrayini-yaki-novovvedennya-proponuye-zakonoprojekt-2805>

Іванов С.В. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: Карнаушенко А.С. - к.е.н., ст. викладач
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

АНАЛІЗ СТИМУЛЮВАННЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Система стимулювання праці в умовах ринкових відносин є одним із найважливіших компонентів в розвитку та управлінні підприємства, тому що створює умови праці для кожного працівника, котрі дозволяють йому ефективно використовувати свій трудовий потенціал.

Стимулювання праці – це цілеспрямований вплив на людину або групу людей з цілю підтримання певної якості роботи та її трудової поведінки, перш за все трудової активності.[1]

Аби стимулювання виконувало свою роль в повному розмірі, у суспільстві повинні зіставляти вигоду зростання матеріального благополуччя від інтенсивної і напруженої праці. Такий підхід найпоширеніший та на жаль він обмежує систему стимулювання заробітної плати і можливостями доходів. Усі творчі та моральні стимули праці розглядаються як менш важливі, часто вони виконують роль другого плану.

Найважливішим елементом стимулювання праці є матеріальне стимулювання. Водночас матеріальне стимулювання праці розробляється з урахуванням особливостей персоналу та її специфіки, аби підвищити ефективність праці та зацікавити робітників в результатах діяльності.[2]

Матеріальне стимулювання праці українських підприємств як основна частина усієї системи мотивації увібрало в себе риси, притаманні попередній адміністративно-командній системі господарювання. Відсутня пряма залежність розміру премії від якості та ефективності роботи працівників підприємства, що призвело до невиконання своєї головної функції – стимулюючої.

Аби привернути увагу працівника до кінцевих результатів діяльності підприємства, власник має впроваджувати різні форми та методи матеріального заохочення і давати їм певний відсоток від прибутку. Мова йдеться про найманих робітників, які приймають участь в успіху підприємства, про безкоштовну передачу акцій чи їх продаж по ціні, нижчою від ринкової, збереження грошей на рахунках тощо.[3]

Прикладом позитивного досвіду ефективного стимулювання праці є Японія, де стимулювання є одним з головних факторів успішного розвитку економіки в країні. В даній країні використовуються позитивні методи і форми зростання

ефективності трудової діяльності. Методи поділяються на дві групи: економічні та психологічні стимули.

Головним економічним стимулом зростання трудової ефективності персоналу є заробітна плата. Окрім того робітник отримує двічі на рік премію, сума яких залежить від активності працівника та результатів його діяльності. Вкрай ефективним методом стимулу є надання робітникові матеріальної допомоги у вигляді різноманітних одноразових виплат, а саме транспорт, медичні витрати, житло та різні види житлово-комунальних послуг. Такі виплати представляють собою специфічну благодійну допомогу, виплачуються вони в особливих випадках і видаються лише один раз.

Досвід японського економічного стимулювання праці персоналу може бути корисним для вітчизняних підприємств.

Україна є тією країною, в котрій майже всі підприємства не зацікавлені в підготовці та підвищенні кваліфікації робітника і не фінансують його професійне навчання, але є й винятки. Тому для України має сенс запозичувати практичний досвід країн, котрі мають обов'язкові схеми навчання працівників і економічні стимули праці для навчання, які їм дають державні законодавчі органи.

Нематеріальні методи стимулюванні праці також мають обов'язковий характер та велике значення на підприємстві. Нинішній зарубіжний досвід на деяких вітчизняних підприємств свідчить про те, що спостерігається тенденція великих змін в системі стимулювання праці. Для персоналу, а саме для молоді, змінюються цінності та орієнтири до трудової діяльності, першочерговими цілями виступають саморозвиток та реалізація.[4]

На рис. 1. зображені нематеріальні методи стимулювання:

Рис. 1. Нематеріальні методи стимулювання праці

Звісно, в процесі побудови системи стимулювання варто зважати на мотивацію кожного робітника окремо, крім того враховувати наявність різних ресурсів на підприємстві, стиль ведення управлінської діяльності на підприємстві та в окремих відділах. Ефективність роботи всіх вище зазначених методів нематеріального стимулювання може бути визначена, лише через деякий час. Однак враховувати зарубіжний досвід, який свідчить про те, що нематеріальні методи стимулювання з великим успіхом застосовуються в зарубіжній практиці для розв'язку завдань поліпшення ефективності трудової діяльності робітників підприємств.[5]

Список використаних джерел

1. Стимулювання праці [Електронний ресурс] – URL: <https://studfile.net/preview/9291413/page:25/>
2. Стимулювання праці на підприємстві [Електронний ресурс] – URL: https://stud.com.ua/49345/ekonomika/motivatsiya_stimulyuvannya_pratsi_pidpriemstva_organizatsiyi

3. Стимулювання праці на підприємстві [Електронний ресурс] – URL: https://studme.com.ua/185411096510/menedzhment/stimulirovanie_truda.htm
4. Застосування нематеріальної мотивації на підприємствах [Електронний ресурс] – URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1014>
5. Методи нематеріального стимулювання розвитку персоналу в умовах ринкової економіки [Електронний ресурс] – URL: <https://library.if.ua/book/104/7103.html>

*Карнаушенко А.С. - к.е.н., ст. викладач
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Під економічним розвитком розуміється певний процес, за допомогою якого збільшується реальний дохід на душу населення нації протягом певного періоду часу. Існують багато чинників, що впливають на загальне становище економіки в певній країні, її ріст та розвиток [1; 2]. Підприємництво є одним із головних таких чинників. На даний час підприємництво та підприємці мають великий вплив на суспільство. Саме підприємці формують споживчий кошик свого клієнта та здійснюють пошук для задоволення їх потреб.

Опрацьовуючи наукову літературу щодо підприємництва та формування образу підприємця встановлено, що це повинна бути смілива, рішуча людина яка здатна йти на ризики та ризикувати. Пітер Друкер наголошував, що: «Кожен раз, коли ви бачите успішний бізнес – це означає, що колись його власник прийняв сміливе рішення» [3; 4] Крім того, чимало науковці вважають, що підприємці повинні бути інноваційно орієнтованими, так, наприклад американський вчений Річард П. Рамелт в 1987 році відзначив, що підприємці «створюють новий бізнес з

деяким елементом новизни». Так, новизна і інноваційність – є важливими основами підприємницької діяльності.

Сучасні науковці, зокрема Елейн Райдаут (Університет штат Північна Кароліна), дають наступне визначення поняттю «підприємці – це особи, які творчо ініціюють, оцінюють і організовують використання багатства, створюють можливості для бізнесу в умовах невизначеності». Дане визначення, на думку авторів, включає в себе обширну інформацію та повно характеризує образ підприємця як суб'єкта економіки [5; 6].

Досліджуючи українські нормативно-законодавчі акти то встановлено, що в Законі України «Про підприємництво» наведено наступне визначення поняття «підприємництво»: «це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством» [6].

Господарський Кодекс України надає наступне визначення поняттю: «підприємництво – це господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку» [7].

Підприємництво – являється широким поняттям і не менш складним явищем, яке поєднує в собі велику кількість вагомих ідей, від інновацій і винахідливості до ініціативності і здатності до ризику. Іншими словами, суть підприємництва полягає в тому, щоб створювати щось нове в світі і отримувати вартість в процесі.

Характеризуючи і описуючи підприємницьку діяльність Уільям Б. Спрег прирівнював її до праски і зазначав, що «не чекай, поки нагріється праска, нагрій її сам». В Китаї є особливе прислів'я, яке вказує на те, що: «ті, хто говорить, що це неможливо зробити, не повинні заважати людям робити це».

Але в економіці присутнє таке поняття як «параліч аналізу» або люди які мають ідеї, але не реалізують їх. То б то з'являють зовнішні та внутрішні причини, які заважають втілити в життя бізнес ідеї. Відомий в світі засновник токійської веб-компанії GREE Йошиказу Танака радить всім хто, хоче займатися підприємницькою діяльністю – просто зробити крок і почати. Тільки на власному досвіді та спробах можливо втілити ідеї в життя [8].

Українські науковці вбачають та розглядають підприємництво як головний фактор для прискорення процесу індустріалізації. В Україні підприємці не обов'язково є новаторами (тому що інколи на новий продукт не вистачає фінансових ресурсів), але вони стають імітаторами, що копіюють організаційний тип, технології та інновацій в розвинених країн [9]. В Україні присутні багато економічних, соціальних та конфліктних проблем, і український уряд розглядає підприємництво як основу для вирішення цих питань. Підприємництво не тільки сприяє економічному розвитку, але і вирішує проблем безробіття які присутні в нашій країні. Отже, підприємництво відіграє велике значення для розвитку України та являється необхідною умовою стабілізації економіки.

Список використаних джерел

1. Історія розвитку підприємницької діяльності. URL: https://pidru4niki.com/12281128/ekonomika/istoriya_rozvitku_pidpriyemnitskoyi_diyalnosti
2. Поняття та історія розвитку підприємництва. Його класифікаційні ознаки. Відмежування підприємницької діяльності від промислу. URL: <https://ukr-pravo.at.ua/index/0-724>
3. Підприємницька діяльність. Правовий захист бізнесу. URL: <https://history.vn.ua/pidruchniki/bakka-civil-education-10-class-2018/43.php>

4. Багорка М.О., Білоткач І.А. Диверсифікація як фактор підвищення ефективності діяльності підприємств в сучасних умовах. Інвестиції практика та досвід. 2009. №10. С. 17-21
5. Ануфрієва О. Л., Пальчевська Т. Г., Лагоцька Г. М. Підприємницька діяльність. Навч. посібник. / за науковою ред. О. Л. Ануфрієвої. Івано-Франківськ : «Лілея НВ». 2014. 304 с.
6. Про підприємництво. Закон України. №698-ХІІ від 07.02.1991 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>
7. Господарський кодекс України. №436-IV від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
8. Роль підприємництва в розвитку економіки району. Уманська районна державна адміністрація Черкаської області. URL: <https://uman-rda.gov.ua/news/10-52-35-06-09-2017/>
9. Березовський К.В. Роль підприємництва в умовах становлення ринкової економіки. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/8394/1/03.pdf>

Кацаба В. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: *Карнаушенко А.С.* - к.е.н., ст. викладач
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Для будь-якого виробництва, незалежно від виду створюваного продукту необхідна участь трьох головних елементів, а саме: предметів праці, засобів праці та живої праці. Основні фонди являють собою один з найголовніших об'єктів бухгалтерського обліку, адже серед активів підприємства вони займають значну частину. Також, основні фонди виступають необхідною умовою для існування будь якого підприємства, через це бухгалтерській облік зобов'язаний інформувати

систему управління для запобігання та вирішення проблем пов'язаних з ефективністю та раціональністю використання матеріальних активів [3].

Згідно з Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств», під терміном «основні фонди» розуміють – матеріальні цінності, які платник податків призначив для використання у господарській діяльності протягом періоду експлуатації, який перевищує 365 днів, та вартість яких більше ніж 1000 гривень і поступово зменшується у зв'язку зі зносом [5].

Основні фонди – це засоби виробництва, які експлуатуються протягом тривалого періоду на підприємстві. При цьому вони зберігають свою форму на протязі всього часу використання і поступово перекладають свою вартість на виготовлену продукцію у вигляді амортизаційних відрахувань, які відбуваються по мірі їх зносу. До основних фондів підприємства за системою бухгалтерського обліку належать ті засоби праці, термін експлуатації яких становить більше 12 місяців. Основні фонди - розподіляються на основні невиробничі та основні виробничі фонди. Основні виробничі фонди беруть участь безпосередньо у виробництві, в свою чергу, на відміну від них – основні невиробничі фонди не приймають участь у самому процесі виготовлення, а задовольняють потреби працівників на підприємстві [4].

За станом використання основні фонди у підприємстві поділяють на: такі, що функціонують в процесах виробництва; основні фонди що знаходяться в ремонті або оренді, законсервовані; ті, що мають використовуватись. За галузевими ознаками основні фонди поділяються згідно з класифікацією галузей в народному господарстві – фонди промисловості, фонди сільського господарства та інші. За типами власності – на основні фонди колективних господарств, державних та приватних підприємств. За територіальними ознаками розрізняють регіональні та народногосподарські основні фонди [2].

Основні виробничі фонди поділяються на пасивні та активні, в залежності від ступеню впливу на безпосередньо виробничу потужність, предмети праці, галузі. Пасивні – необхідні для безпосереднього забезпечення нормальних умов функціонування виробничого процесу. Активні – в свою чергу впливають на властивості та форму предметів праці, забезпечують збільшення обсягів випуску продукції та підвищення продуктивності праці на підприємстві.

В залежності від галузевих, а також багатьох інших особливостей виробництва, класифікація основних виробничих фондів на активні та пасивні, може дуже сильно відрізнятися на різних підприємствах. «Так, у структурі основних фондів промисловості робочі машини й апарати становлять 20% (в тч машинобудуванні – 41%, у легкій промисловості – 44%). У паливно-енергетичному комплексі – значна частина споруд (35% порівняно з 5-6% в інших галузях), передавальних пристроїв (відповідно 22% і 3-4%), силового обладнання (відповідно 18% і 2-3%). На вимірнювальну й обчислювальну техніку припадає 3% вартості основних виробничих фондів промисловості, на транспортні засоби – відповідно 2% (їх частка значна у сільському, рибному й лісовому господарствах), на інструмент та інвентар – 1% (у галузях приладобудування й радіоелектроніки відсоток значно вищий).» [1] Збільшення активної частини основних виробничих фондів, а також вдосконалення їх структури, в значній мірі позитивно впливає на використання цих фондів та сприяє підвищенню ефективності їх функціонування.

Список використаних джерел

1. Класифікація основних фондів. URL: [http://www.ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/56-k/1523-klasifikatsiya-osnovnikh-fondiv.html#:~:text=За%20виробничим%20призначенням%20та%20натурально,виробництва%2C%203\)%20передавальні%20пристрої%20–](http://www.ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/56-k/1523-klasifikatsiya-osnovnikh-fondiv.html#:~:text=За%20виробничим%20призначенням%20та%20натурально,виробництва%2C%203)%20передавальні%20пристрої%20–)
2. Основні виробничі фонди. URL: https://pidru4niki.com/12090613/ekonomika/osnovni_virobnichi_fondi

3. Основні фонди. URL: https://pidru4niki.com/73342/investuvannya/osnovni_fondi
4. Основні фонди підприємства. URL: https://pidru4niki.com/15060913/ekonomika/osnovni_fondi_pidpriyemstva
5. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 01.01.2013 р. № 334/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334/94-vr/ed20130101#Text>

*Клименко А.А. - к.е.н., доцент
Бердянський університет менеджменту і бізнесу, м. Бердянськ*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

За весь період реформування фінансування розвитку аграрного сектора економіки України відбувається за залишковим принципом, тоді як механізм розподілу бюджетних коштів є не лише неефективним, але й перебуває у значній мірі в тіньовому секторі економіки.

Варто зазначити, що сьогодні основним джерелом фінансування вітчизняного аграрного сектора економіки залишаються власні кошти товаровиробників, які складають близько 70%. Однак, як показує зарубіжний досвід, вагому роль у фінансовій підтримці розвитку аграрного сектора економіки повинна здійснювати держава через бюджетне фінансування державних і регіональних програм на безповоротній основі за рахунок коштів як державного, так і місцевого бюджетів.

Дослідження фінансового забезпечення аграрного сектора економіки, зокрема сільськогосподарських підприємств, свідчить про недостатній рівень бюджетної підтримки. Очевидно, що процес кредитування аграрного сектора економіки характеризується цілим рядом особливостей, до яких варто віднести: залежність результатів господарської діяльності в аграрному секторі

від природнокліматичних умов; використання сільськогосподарськими підприємствами землі як основного засобу виробництва; циклічність надання й погашення кредитів, обумовлена сезонністю виробництва і реалізації аграрної продукції; низький рівень матеріально-технічної бази аграрних формувань; періодичне коливання потреби підприємств у додатковому оборотному капіталі; залежність від державної політики регулювання аграрного ринку; низький рівень рентабельності, а в переважній більшості – збитковість аграрних підприємств [1].

Відтак об'єктивним буде висновок про недостатність розвитку ринку страхування в аграрному секторі економіки, що зумовлений комплексом причин, серед яких: 1) відсутність ефективної державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції; 2) недосконалість нормативно-правової бази, що регулює діяльність із страхування сільськогосподарської продукції, в Україні воно не виділене в окремий вид, а здійснюється за ліцензією на страхування майна; 3) концептуально не визначений механізм надання підтримки страхуванню сільськогосподарської продукції, необґрунтовані загальні обсяги та конкретні розміри виплати страхових субсидій на державному рівні; 4) відсутність обґрунтованих тарифів на страхування сільськогосподарських культур для визначення реального рівня захисту, залежно від зональності їх вирощування та притаманних ризиків; 5) відсутній реальний захист споживачів послуг страхових компаній [2].

Отже, системними проблемами фінансового забезпечення розвитку аграрного сектора економіки виділено такі:

1) недосконалість державної фінансової політики процесу планування фінансових надходжень до бюджету, що полягає у застосуванні практики фінансового забезпечення аграрних товаровиробників;

2) недостатність диверсифікації джерел бюджетної підтримки для розвитку аграрного сектора за програмним підходом, що зумовлює надмірну залежність аграрних підприємств від власних фінансових ресурсів;

3) відсутність належного доступу сільськогосподарських підприємств до ринку фінансових ресурсів, механізми розвитку якого є несформованими, що стримує параметри розвитку структурно-функціональних складових аграрного сектора економіки;

4) надмірна тінізація процесів господарської діяльності в аграрному секторі, що проявляється в приховуванні реальних показників сільськогосподарських підприємств, поширеній практиці неофіційного найму працівників для виконання сезонних робіт;

5) нерозвиненість інфраструктури аграрного страхування, що обмежує захист суб'єктів господарювання від ризиків та отримання компенсації понесених втрат у разі форс-мажорних обставин [3].

Сьогодні державна політика підтримки аграрного сектора економіки має стимулювати становлення України як держави, в якій створені умови для розвитку цього сектора національної економіки. У цьому контексті актуалізується необхідність обґрунтування пріоритетних напрямів фінансового забезпечення аграрного сектора економіки, вдосконалення існуючих форм й методів державної підтримки за низкою програм, сформування єдиної комплексної системи державної підтримки на засадах дієвого механізму фінансового забезпечення розвитку аграрного сектора економіки.

Для нарощування потенціалу аграрного сектора в фінансовій сфері слід удосконалити механізми фінансування і здійснити заходи щодо підготовки узгоджених пропозицій, спрямованих на створення привабливого інвестиційного клімату для внутрішніх і зовнішніх інвесторів. Таким чином,

покращення фінансового забезпечення аграрного сектора економіки є ефективним інструментом не лише посилення його конкурентних позицій, але й формування потужних ресурсних резервів зміцнення економічної безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Шарапова С. В. Правові засади збереження земель. *Особливості правового регулювання екологічних, земельних, аграрних, природоресурсних відносин в умовах глобалізації* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ – м. Яремче, 20-22 верес. 2019 р.). Івано-Франківськ, 2019. С. 204-206.
2. Урба С. В. Пріоритети та інструменти розвитку аграрного сектора в системі забезпечення економічної безпеки України : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. Львів, 2019. С. 380-402.
3. Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні : монографія. Київ : Логос, 2011. 688 с.

*Ковальова А.О. - асистент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОСЛУГ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сьогодні мікrokредити - поширене явище. Це невеликі позики на короткий термін, так звані позики до зарплати, які видають фінансові компанії. Як і кожен продукт, вони мають свої особливості: такі кредити видаються значно швидше за банківські, адже не потрібно заповнювати багато документів. Однак їхня вартість суттєво перевищує позику у банку.

Особливості мікrokредитів:

- офіційну реєстрацію установи (перевірте інформацію компанії через систему Нацбанку. Якщо не знайшли інформацію, не користуйтеся її послугами);
- повну процентну ставку (0-2% з реклами - це, очевидно, вартість за один день користування без додаткових комісій і платежів; річна ставка при цьому може сягати кількох сотень процентів);
- графік платежів;
- штрафи у разі прострочення (навіть декілька днів прострочення можуть коштувати значної суми);
- умови договору (уважно почитайте договір, а потім підписуйте. У ньому можуть бути зазначені особливі умови нарахування процентів та додаткові послуги) [1].

Мікрокредит - це кредит розміром до 1 мінімальної заробітної плати. За такими кредитами штраф та пеня не можуть перевищувати подвійної суми кредиту. Для кредитів понад 1 мінімальну зарплату також є обмеження для штрафів та пені. Вони не можуть перевищувати половини суми кредиту.

Фізичні особи потребують кредитні кошти для покриття екстрених витрат (лікування), для покриття поточних витрат при нестачі коштів (облаштування житла, ремонт оргтехніки та ін.) та покриття витрат внаслідок різких життєвих змін (втрати роботи). Мікрокредитування для осіб-підприємців означає залучення позикових коштів для відкриття власної справи та створення статутного фонду, для оснащення підприємства основними засобами та обіговими коштами, при вирішенні тимчасових проблем із ліквідністю, покриття сезонних витрат фермерських господарств.

Весь спектр послуг мікрокредитування можна отримати через: неофіційні фінансові організації (кредитори, ломбарди, ощадні та кредитні спілки); членські організації (кредитна та ощадна асоціація); неурядові організації (спеціалізовані інституції), формальні фінансові інститути (комерційні банки,

державні банки, небанківські фінансові установи). На даний момент в нашій країні все ще не створено окремого спеціального закону, котрий би регулював діяльність кредитних компаній. Зараз усі небанківські фінансові установи контролюються загальним законодавством, а саме: законом "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг". Всі мікрокредитні компанії повинні бути зареєстровані національною комісією, що здійснює державне регулювання фінансових послуг та мати свідоцтво, видане цим органом. Саме завдяки Держреєстру, кожен позичальник може перевірити, чи дана мікрофінансова організація міститься у переліку оціційних фінансових установ, що допоможе вибрати надійну кредитну компанію та безпечно отримати позику грошові кошти в кредит [2].

Також, в небанківських фінансових установах процес оформлення кредитного договору набагато простіший та вимагає меншої кількості документів. В більшості мікрофінансових організаціях немає необхідності пред'явлення довідок про доходи, довідок з місця роботи, поручителів, заставного майна та інших документів, які підтверджували б кредитоспроможність позичальника. Кредити видаються при наявності тільки паспорта та ідентифікаційного коду. Також під увагу береться кредитна історія клієнта, але це не є пріоритетом.

Різновидом мікрокредитування є індивідуальне та групове фінансування. Процес групового фінансування передбачає виділення коштів групи осіб, які надали гарантії кредитору та повинні забезпечити повний контроль над здійсненням виплат. Проте, широкого поширення набули кредити без заставного майна, поручительства, або іншого виду забезпечення з високим ступенем ризику для надавача коштів. Саме тому ставки по мікрокредитам характеризуються високим рівнем [3, с.344-345].

Мікrokредити характеризуються різними строками повернення. Так, термінові (при виникненні непередбачуваних складних життєвих ситуацій), короткострокові (споживчих витрат у разі тимчасової нестачі грошових коштів та підтримки підприємницької діяльності), довгострокові (для витрат пов'язаних з веденням бізнесу, витрат на придбання та облаштування житла, придбання техніки для сільськогосподарських робіт). Проте, найбільш популярними є кредити на короткостроковий період (до 1 року) в малих грошових обсягах без пред'явлення кредитної історії. Кредити зі строком повернення до 3-х і більше років надаються у виключних випадках особам без заборгованостей для придбання (облаштування) житла, здійснення ремонту, купівлі техніки або фермерам, які займаються сільським господарством, беручи до уваги специфіку їх діяльності, а саме сезонність виробництва та нерівномірність грошових потоків.

Список використаних джерел

1. Вергун А.М., Матвієнко С.М. , 2020, РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ В КРАЇНАХ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ, Ефективна економіка, №2, DOI: 10.32702/2307-2105-2020.2.68
2. Содома Р., Черевко Х., Крупяк І., Андрусак Х., Бродская И., Шматковская Т., 2021, Регулювання ринку кредитування і перспективи стабілізації фінансового сектору України, ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ, с.7-8. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i36.227604>
3. Свинчук А.А. , 2015, МІКРОКРЕДИТУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ, Фінансовий простір, с. 344-345.

Левадний Д.А. - здобувач третього (освітньо - наукового) рівня
Науковий керівник: *Боровік Л.В.* – д.е.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ХЕРСОНЩИНИ

Враховуючи світові тенденції збільшення попиту на продукти харчування, Херсонщина має перспективу нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та розширення ринків її збуту. Для цього, перш за все, необхідно сформувати позитивний імідж регіону, розширити сегмент партнерства з зацікавленими іноземними і вітчизняними фірмами, збільшити кількість довгострокових контрактів, що стосуються сумісного виробництва сільськогосподарської продукції та збуту готових до споживання продуктів харчування, впровадити інноваційні механізми залучення інвестицій у виробництво, підвищити ефективність використання бюджетних коштів шляхом реалізації інноваційно-інвестиційних програм і проектів. Вирішуючи ці завдання інвестиційна політика регіону повинна бути спрямованою на:

- удосконалення нормативної бази та дотримання положень чинного законодавства, що забезпечать правову захищеність інвесторів, створять рівні умови для вітчизняних та іноземних вкладників капіталу у виробництво;
- підтримку екологічно безпечних інноваційно-інвестиційних проектів, що використовують сучасні ресурсно-та енергозберігаючі технології;
- стимулювання залучення приватних інвестицій та поєднання їх у межах інвестиційних програм з бюджетними коштами з метою збільшення інвестиційних ресурсів та підвищення рівня їх ефективності;
- рейтингування та першочергову реалізацію високопродуктивних інвестиційних проектів з високим соціальним ефектом;
- посилення контролю за ефективністю використання інвестиційних коштів.

Державна й регіональна інвестиційна політика спрямована не тільки на

підтримку виробництва сільськогосподарської продукції, а й на її зберігання та переробку. Питома вага Херсонської області в загальнодержавному обсязі інвестицій в переробну і харчову галузі є незначною і не перевищує 3,0 %. Технологічна структура інвестицій переважно складається з витрат на придбання машин, обладнання, устаткування та впровадження інноваційних технологій. Відсутність сучасної логістичної структури в області, лабораторій для встановлення відповідності сільськогосподарської продукції світовим стандартам та продуктів її переробки, недостатні обсяги капітальних вкладень у модернізацію виробництва, недостатня ефективність інвестиційних ресурсів стримують виробництво конкурентоспроможної, експортноорієнтованої продукції. Тому інвестиційна політика регіону орієнтована також на:

- підтримку агровиробництва як базу функціонування та розвитку харчової і переробної промисловості;
- модернізацію та реконструкцію діючого обладнання, оновлення матеріально-технічної бази підприємств харчової і переробної промисловості;
- застосування інвестиційних технологій, що дозволяють продовжити термін зберігання сировини та готової до споживання продукції;
- розширення асортименту продукції, що виробляється, збільшення обсягів глибокої переробки сільськогосподарської сировини, забезпечення підприємств з виробництва дитячого харчування екологічно чистою сировиною.

Враховуючи, що рибне господарство області відіграє значну роль у продовольчому балансі регіону й зайнятості населення (в т.ч. і сільського), розробляється Комплексна програма розвитку рибогосподарської галузі на базі водного фонду Херсонської області (понад 2,6 млн. га), яка передбачає: удосконалення управління рибним господарством на засадах переходу на нові принципи її організації; розвиток рибопереробних комплексів для розширення виробництва замкнутого циклу, нарощування експортного потенціалу; створення

на території області підприємств із виробництва кормів і добрив для рибних господарств; поліпшення стану природних нерестилищ, місць нагулу молоді цінних видів риб у пониззі Дніпра, Каховському водосховищі, шляхом щорічного виконання комплексу водно-меліоративних заходів; забезпечення рибогосподарських підприємств кваліфікованими кадрами та ін.

Розвиваючи рибне господарство області, необхідно паралельно вирішувати питання, пов'язані з поліпшенням гідрологічних умов територій постійного зрошення сільськогосподарських культур та відновлення природного середовища в пониззі Дніпра. Такий підхід буде відповідати вимогам Європейської конвенції 1511, згідно з якою дельта Дніпра оголошена територією міжнародного значення і використання її ресурсів повинно відповідати міжнародним Стандартам і правилам.

Наслідуючи приклад економічного зростання розвинених країн світу, використовуючи власний досвід побудови конкурентоспроможної аграрної галузі, враховуючи можливості регіонів, а також прагнення суспільства до створення екологічнобезпечного середовища життєдіяльності населення, органи державної влади всіх рівнів, наукові установи й громадські об'єднання з кожним роком більш активно впливають на формування національної політики, спрямованої на побудову та реалізацію інноваційно-інвестиційної моделі розвитку аграрно-промислового комплексу, який би відповідав європейським стандартам та сприяв би зростанню національної продовольчої безпеки.

Список використаних джерел

1. Боровік Л.В., Карнаушенко А.С., Петренко В.С. Роль інформації у формуванні глобальної економіки та економічного розвитку суспільства. 2021. *Вісник ХНТУ*. №1 (76). С. 192-197.
2. Боровік Л.В., Танклевська Н.С. Концептуальні засади удосконалення інвестиційної політики розвитку сільського господарства. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. Ужгород. 2019. Вип.26. Ч.1. С. 24 – 29.

3. Петіна Л.В. Шляхи удосконалення внутрішньогосподарської звітності та перманентної інвентаризації в прийнятті управлінських рішень на підприємствах АПК. *Науково-виробничий журнал Бізнес-Навігатор. 2009. №2 (17). С. 147 – 151.*

*Лисак А. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Лопушенко І. – здобувач початкового рівня вищої освіти (короткий цикл)
Науковий керівник: Карнаушенко А.С. - к.е.н., ст. викладач
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УКРАЇНІ

Борг є важливим елементом циклу доходів і витрат. Зростання чистого доходу вказує на збільшення ефективності діяльності в результаті, якого відбувається заощадження фінансових ресурсів, якими після перерозподілу можуть скористатися домогосподарства, фірми та держава. За допомогою перерозподілу в державі створюється механізм, за допомогою якого заощадження передаються фінансовим установам для подальшого перерозподілу. Вразі якщо держава не має змоги залучити фінансові ресурси домогосподарств до економіки країни, а дефіцит бюджету зростає та знижується ВВП країни, для того щоб економіка не відійшла від нормального режиму функціонування, держави укладають договори щодо міжнародного кредитування. В результаті таких угод відбувається збільшення державного боргу країни.

«Державний борг - це загальна сума, на певний момент, непогашених позик, отриманих державою для фінансування дефіциту бюджету та інші визначені

законодавством цілі, невикористаних відсотків за обслуговування цих позик, а також наданих гарантій за зобов'язаннями інших державних структур» [1].

Державний борг України — це загальна сума заборгованості [України](#), яка складається з усіх випущених і непогашених [боргових](#) зобов'язань.

Державний борг виникає в результаті надання державою фінансових позик, договорів і угод про надання позик і кредитів, пролонгації та реструктуризації боргових пенсійних зобов'язань за попередні роки [1; 2]. Сукупність державних зобов'язань, включає також гарантовані державою борги, які виникають в результаті гарантій, що з'являються у держави за зобов'язаннями третіх осіб, або зобов'язання, прийняті державою на себе від третіх осіб.

Україна, як і більшість держав світу, має державний борг, тому що позичає гроші на внутрішньому та зовнішньому ринках для покриття дефіциту бюджету. Основна причина зростання державного боргу — наша економіка в умовах політичної нестабільності розвивається надто повільно і не забезпечує в достатній кількості ВВП для покриття державних витрат [3].

На рис 1 зображено динаміку державного боргу України за 2009 – 2021 рр. в розрізі його основних складових [4].

Станом на 28.02.2021 р. загальна сума державного і гарантованого державного боргу становила 91405,4 млн. дол США або в національному еквіваленті - 2552963,1 млн. грн [4]. Аналізуючи державний борг України встановлено, що порівнюючи дані за 2021 р. з 2020 державний борг зріс на 7% в доларовому еквіваленті та на 27,7% в гривневому. Структура державного боргу за аналізований період змінювалася в межах від 52% (зовнішній борг) до 66%. Такий поділ структури вказує на те, що громадяни не бажають кредитувати державні витрати, а як наслідок країна звертається до міжнародних партнерів за фінансовими ресурсами.

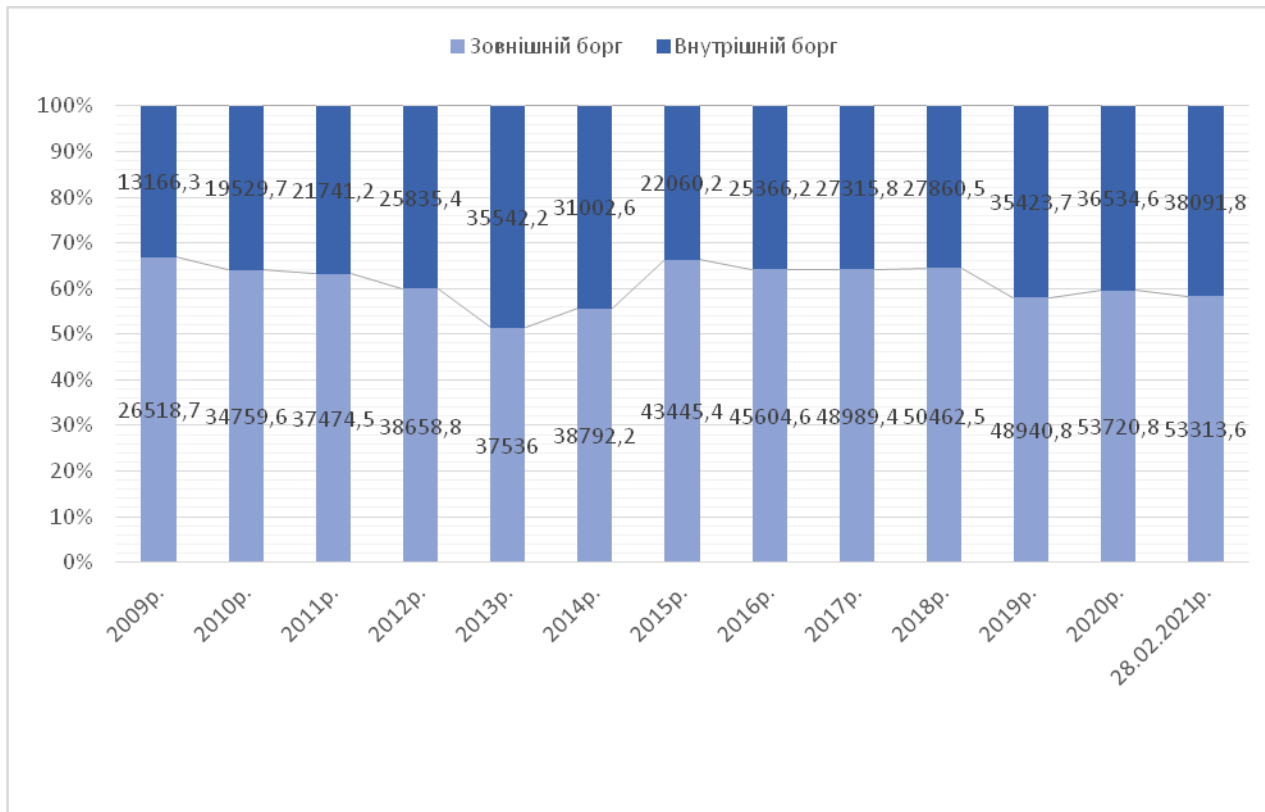

Рис 1. Динаміка державного боргу України за 2009-2020 рр., млн. дол. США

«Безпечним рівнем державного боргу вважають такий, при якому уряд може виконувати свої боргові зобов'язання своєчасно і повністю. Якщо для погашення боргів держава змушена звертатись по додаткові запозиченні або вести переговори про їх реструктуризацію – виникає загроза дефолту» [1].

Отже, в зв'язку з вищевикладеним можна зробити наступний висновок, наявність у держави кредиту при його неправильному та нефункціональному використанні, виникає неспроможність розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Україна, як і більшість країн світу, теж має державний борг. Головною причиною наявності великого державного боргу в Україні є економічна нестабільність у державі, наявність військового конфлікту на Сході країни, загострення ситуації з захворюваністю на COVID-19, не завершена пенсійна реформа, великі соціальні виплати населенню та ін. Основним завданням уряду

повинно бути вирішення проблеми високого боргового навантаження та зниження ризику не виконання боргових зобов'язань.

Список використаних джерел

1. Рудік Н.М. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Макроекономіка», для здобувачів початкового рівня вищої освіти (короткий цикл) «Молодший бакалавр» у галузі 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» - Херсон, ДВНЗ «ХДАУ», 2020, 36 с.
2. Ареф'єва І. Державний борг України – початок 2020 року. *Financer*. 2021. URL: <https://financer.com/ua/blog/derzhborg-2020/>
3. Карнаушенко А.С. Шляхи оптимізації державного боргу України. Актуальні питання економічного розвитку в сучасних умовах: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції. м. Херсон. 28-29 березня 2019 р. с. 51-54
4. Державний борг України. Мінфін. 2021. URL: <https://index.minfin.com.ua/finance/debtgov/>

Минкін М.В. - к.с.-г.н., доцент
Минкін А.М. – здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон, Україна

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕНЕРГООЩАДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КУЛЬТИВУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Сучасний розвиток аграрної галузі, як і інших секторів економіки, неможливий без забезпечення її різними видами джерел енергії та створення нормальних умов праці. Науковцями доведено, що в нинішніх умовах господарювання головним напрямом ефективного розвитку аграрного сектору

економіки є розробка і впровадження високоефективних енергоощадних технологій виробництва сільськогосподарської продукції. На сьогодні вітчизняна аграрна галузь не є великим споживачем енергетики. З іншого боку, для збільшення виробництва продукції сільське господарство повинно розвиватися, інтенсивно використовуючи індустріальні технології, а цей процес нерозривно пов'язаний із зростанням споживання енергії. На даний час приріст аграрної продукції на один відсоток тягне за собою збільшення витрат енергоресурсів біля 2-3 відсотків. Наша країна кожного року споживає біля 20 млн. т умовного палива паливноенергетичних ресурсів і належить до енергодефіцитних країн, тому що покриває свої потреби в енергоспоживанні на 53% (в основному за рахунок кам'яного вугілля) і імпортує 75% необхідного обсягу природного газу та 85% сирої нафти та нафтопродуктів. Стрімке зростання ціни на енергоносії впродовж останнього часу, спонукає вітчизняних товаровиробників все частіше звертати увагу на пошук альтернативних джерел енергії та всебічне впровадження енергоощадних технологій виробництва аграрної продукції. Сучасний етап розвитку АПК вимагає оцінки ефективності споживання ресурсів, на основі використання різних критеріїв і показників, які допомагають охарактеризувати ресурсоспоживання у виробництві продукції рослинництва, а також намітити практичні кроки для зменшення витрат енергетичних ресурсів та раціонального їх використання в умовах ринкової економіки. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем енергозбереження та впровадження енергоощадних технологій в аграрній сфері України підтверджується великою кількістю наукових праць.

Одним із найважливіших і найскладніших стратегічних завдань аграрної сфери України є виробництво конкурентоспроможної екологічно чистої сільськогосподарської продукції. Економічна парадигма розвитку держави вимагає формування екологічно безпечних і економічно ефективних технологій,

основою яких є енергозбереження та ощадливе (раціональне) використання ресурсів. Потрібно відмітити, що фактор енергозбереження є одним із визначальних для енергетичної стратегії нашої держави на сучасному етапі її економічного розвитку. У відповідності до Основних напрямів енергетичної стратегії до 2030 року, за рахунок енергозбереження енергоємність ВВП в 2030 році повинна зменшитись вдвічі – з теперішнього рівня 0,89 кг умовного палива/дол. до 0,41 кг у.п./дол. Вважається, що одним з найбільш ефективних і масштабних напрямів енергозбереження є галузеве енергозбереження за такими основними напрямками: запровадження нових енергоощадних технологій виробництва продукції рослинництва та обладнання; вдосконалення існуючих технологій та обладнання; суттєве скорочення витрат енергоресурсів. Економіка України постійно відчуває негативний вплив підвищення цін на енергоресурси. Ріст світових цін на даний вид ресурсів в державі може суттєво вплинути на собівартість рослинницької продукції, тому необхідно належним чином нівелювати дане явище саме за рахунок зменшення енергозатрат на одиницю продукції, як це робиться в західноєвропейських країнах. При вирощуванні сільськогосподарських культур важливим є застосування таких прогресивних агротехнологічних прийомів енергоощадних та ресурсозберігаючих технологій, які б сприяли зменшенню витрат трудових і матеріальних ресурсів, якісному поліпшенню родючості ґрунту, підвищенню рівня врожайності культур і зниженню рівня собівартості продукції.

Наша держава, не дивлячись на складну політичну та економічну ситуацію, займає активну позицію на світовому зерновому ринку і виступає як надійний і повноцінний партнер, який цілком спроможний внести свій вагомий внесок у світовому поділі праці із забезпечення населення планети продовольством. Агросектор залишається найбільш динамічною та перспективною галуззю української економіки, проте на даний час потрібно працювати над

реформуванням агросектору, розширенням міжнародної співпраці, залученням інвестицій у вітчизняний аграрний сектор. Незважаючи на певні досягнення в розвитку аграрного сектору економіки, в Україні ще багато питань чекають на вирішення. Сільське господарство намагається інтегрувати передові науково-технічні розробки і адаптувати їх у власне виробництво. Розробка та впровадження у виробництво новітніх технологій виробництва продукції рослинництва та енергозберігаючих систем землеробства є цьому свідченням.

Енергоощадні технології вирощування рослинницької продукції вимагають чіткої послідовності на проведення агротехнологічних заходів з урахуванням особливостей сільськогосподарських культур, а також певного комплексу відповідних машин та знарядь

*Минкіна Г.О. - к.с.-г.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ ПЕСТИЦИДІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ

Виробництво сільськогосподарської продукції є одним з найпоширеніших видів людської діяльності. У процесі ведення сільського господарства змінюються екологічні умови навколишнього середовища. Агропромисловий комплекс (АПК) є одним із найвідчутніших чинників впливу на довкілля. Одним із напрямів інтенсифікації сільськогосподарського виробництва є хімізація, яка передбачає внесення в ґрунти як хімічних добрив, так і використання пестицидів. Необхідність застосування пестицидів: хімічних засобів захисту рослин від дії бур'янів, шкідливих комах, грибкових захворювань, викликається масовими спалахами різноманітних чинників.

Застосування мінеральних добрив і пестицидів дозволяє збільшити врожай, проте має негативні екологічні наслідки:

- накопичуючись у рослинах, вони харчовими ланцюгами потрапляють до організму людини;
- забруднюються підземні й поверхневі води;
- гине флора і фауна;
- знижується урожайність через загибель корисних мікроорганізмів у ґрунті.

Сучасні технології хімічного захисту не дозволяють застосовувати препарати безпосередньо на рослину, а тому їх внесення супроводжується забрудненням ґрунту й атмосфери. У середньому 90-95% внесених препаратів попадає в ґрунт і атмосферу. При наземному обприскуванні садів і виноградників на дерева й кущі попадає до 40% від внесеної кількості пестицидів, 20% у ґрунт, а інше - в атмосферу.

Розсіювання пестицидів в атмосферу, потрапляння їх у ґрунт, воду, рослини й тварин створює умови для проникнення їх в організм людини.

Відомо, що характер розподілу пестицидів у навколишній середовищі залежить від ряду факторів, способу і методу застосування, дисперсності робочої рідини, метеорологічних умов та ін.

Ґрунт є універсальним природним адсорбентом і нейтралізатором різних хімічних сполук, найважливішою ланкою в ланцюгу перетворення пестицидів у навколишньому середовищі. Ґрунт виступає як приймач пестицидів, де вони розкладаються й звідки поступово переміщуються в рослини або навколишнє середовище, або як сховище, де деякі з них можуть зберігатися багато років після внесення.

Тип і швидкість перетворення пестицидів у ґрунті залежить від механічного складу ґрунту, хімічних властивостей, складу мікрофлори, зовнішніх (метеорологічних) умов, агротехніки.

Адсорбція ґрунтовими колоїдами - комплексний процес, що залежить від численних факторів. Відіграє важливу роль у поглинанні пестицидів і служить для тимчасової підтримки їх у газоподібному, розчиненому стані або у вигляді суспензії на поверхні часток. В основі лежить фізико-хімічне іонне поглинання.

Важливу роль відіграє наявність у ґрунті органічної речовини та глинистих мінералів.

Забруднення пестицидами джерел водопостачання можливо не тільки за рахунок попадання під час обробітки, але й у результаті змиву, та внутрішньо-ґрунтової міграції. Головна роль у забрудненні відкритих водоймищ належить поверхневому стоку. Міграцію пестицидів вниз по профілю ґрунту й подальше потрапляння їх у джерела водозабору довгий час недооцінювали. У наш час проблема охорони підземних вод від забруднення пестицидами відносять до першочергового. В основному в підземних водоносних горизонтах виявляються стійкі – хлорорганічні сполуки, але зустрічаються й менш стійкі, наприклад фосфорорганічні.

Треба сказати що більшість пестицидів негативно впливають на ґрунтові мікроорганізми. Однак у розкладенні самих пестицидів встановлена важлива роль грибів (*Aspergillus*, *Clostridium*, *Penicillium*) і актиноміцетів.

Хімічне розкладання – втрата токсичності при взаємодії пестицидів з хімічними речовинами ґрунту. Гідроліз - найважливіший процес розкладання багатьох препаратів зокрема 2,4-Д. Швидше проходить у ґрунтах з кислої рН середовища й низьким вмістом органічної речовини. Деякі пестициди розкладаються в результаті окислювально-відновних реакцій, а також з'єднуються з вільними радикалами.

Фотохімічне розкладання – розкладання пестицидів під дією сонячної радіації. Під дією ультрафіолетових променів відбувається розкладання залишкової кількості пестицидів, що перебувають на поверхні ґрунту. Інтенсивність розкладання залежить

від тривалості світлового дня, довжини світлової хвилі стану хімічної речовини, і ін. факторів.

При використанні пестицидів забруднення атмосфери можливо не тільки під час їхнього внесення, але й після.

Вторинне забруднення відбувається в результаті випаровування, сублимації й підняття з пилом. Міграція препаратів у повітря може досягати 20-30% від осадженої на поверхню кількості. Зникнення може відбуватися через 5-10 і навіть 15 днів після внесення препарату, та іноді перевищує МДР. На міграцію препарату в системі «грунт – повітря» впливає концентрація препарату, вміст органічної речовини, температура, вологість, швидкість вітру.

Міграція пестицидів у повітря створюють загрозу для здоров'я людей (механізаторів, робочих по обслуговуванню). Тому необхідно жорстко дотримувати строків очікування особливо на цукровому буряку, овочевих культурах).

Поглинання рослинами – залежить від фізико-хімічних властивостей пестицидів і самих рослин.

Але в деяких випадках стійкі рослини можуть накопичувати пестициди в більших кількостях (організми - концентратори) або тимчасово утворюватися з'єднання, які мають значно більшу токсичність.

Основним джерелом надходження пестицидів в організм людини є продукти харчування. Від загальної кількості препаратів, які попадають в організм людини 80 і навіть 90-95% доводиться на харчування.

Важливим аспектом в охороні навколишнього середовища й вирощування економічно обгрунтованої екологічно чистої продукції є суворе дотримання МДР – максимально допустимого рівня препаратів у продукції, ґрунтах, воді, повітрі й МДУ - максимально припустимих рівнів препаратів не тільки в с.-г. продукції, але й продуктах харчування (молоко, м'ясо, яйця, цукор, борошно).

В цьому контексті необхідно погодитись з твердженням про те, що природно-ресурсний потенціал аграрного виробництва втрачає свої відновлювальні, відтворювальні та асиміляційні можливості, що загрожує ресурсно-екологічній безпеці суспільства, а зрештою – й продовольчій безпеці.

Сучасні еколого-економічні проблеми аграрного природокористування характеризуються потребою суспільства у виявленні та запобіганні реальних та потенційних ризиків, які виникають в процесі сільськогосподарської діяльності, спричиняючи при цьому значні економічні, екологічні та соціальні втрати.

*Нездоймінов С. Г. - к.е.н., доцент
Одеський національний економічний університет, м.Одеса*

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Сучасною тенденцією в готельному секторі підприємницької діяльності України стала підвищена увага до безпеки обслуговування в умовах карантинних обмежень. Дотримання необхідних вимог безпеки (маски, температурний скринінг, дезінфектори, соціальне дистанціювання) під час пандемії, вимагає від підприємців готельного бізнесу впровадження технологій діджиталізації послуг та безконтактних систем бронювання номера, замовлення різних сервісів (прання, прасування, прибирання), вибору страв із меню, виклику ліфта, входу до номера та іншого. В умовах глобальної коронакризи, підприємцям готельного бізнесу доводиться адаптувати послуги гостинності до нових реалій. Наприклад, світові готельні мережі «Radisson» і «Accor», практикують поєднання готельних послуг з послугами офісних центрів та коворкінгами [1]. Готельний альянс Ribas Hotels Group (Україна) також розглядає таку можливість для ведення власного бізнесу на внутрішньому ринку послуг. Так у низький сезон частину номерів без

переобладнання надають в оренду під мікро - офіси, де в одному номері може працювати одна людина за денним фіксованим тарифом із 9 ранку до 21 вечора. Або за фіксованим добовим тарифом, якщо потенційний орендар офісу вбачає необхідність використання свого номера і вночі. Частина готелів Ribas Hotels Group перейшли на роботу без стойки реєстрації гостей. В готелях Ribas Hotels Group модернізували систему доступу до номерів, обладнавши їх кодовими замками. Вони відкриваються й закриваються віддалено з допомогою Wi-Fi або кодів, які система служби бронювання відправляє гостям після оплати номера, що допомагає не тільки оптимізувати витрати, але й поліпшити сервіс для клієнта. По суті, відділ бронювання виконує роль консьерж-сервісу, 24/7 відповідає на питання й побажання гостей. Бронювання, оплата, поселення та виселення повністю автоматизовані, виключений людський чинник [1].

В сучасному бізнесі більшу частину коштів спрямованих на цифровізацію сфери туризму та гостинності займають витрати на розробку мобільних додатків. В той же час, потрібно розвивати гнучкість і будувати максимально персоналізовану комунікацію та якісний сервіс, аби задовольняти потреби вимогливих клієнтів [2; 3]. Якщо до пандемії мандрівники обирали будь які готелі світу, то тепер туристичним агенціям треба досліджувати рівні безпеки та карантинні обмеження у країнах та приймаючих готелях. За даними експертів, 20% мандрівників цікавляться готельними програмами перебування в умовах карантинних обмежень, за напрямками: Балі, Південно-Східна Азія, Карибський басейн, Мальдіви. Експерти прогнозують, що до кінця 2021 року понад 60% продажів у сфері туризму будуть здійснюватися через смартфон. Туристи та споживачі готельних послуг вже давно не надають перевагу телефонним дзвінкам. Більшість запитань можна вирішувати у месенджерах або через сайт готелю. Дослідження Trip Advisor, у якому брало участь понад 23 тис. респондентів, підтверджує цю опцію сервісу. Лише 1% респондентів бронюють готельний

номер, або житло, телефонуючи в агенцію [4]. А компанія Google заявила про те, що внесе зміни в роботу програми Google Travel, додаток буде повідомляти про зміни в роботі транспорту і готелів у зв'язку з пандемією коронавірусу. В розділі програми "Тренди подорожей" - з'явилася опція, яка показує, який відсоток готелів доступний для бронювання номерів, і рейси, які здійснюють літаки на обраній території.

Найпопулярнішими методами бронювання для мандрівників є сервіс платформи ОТА (Online Travel Agents) та опції на сайті готелів. Тому підприємцям готельного бізнесу необхідно бути впевненими, що головний канал продажів доступний і зрозумілий, а головне працює бездоганно з будь-якої платформи. Одна з найбільших цінностей, котру принесла діджиталізація готелям – можливість збирати величезний масив даних про клієнтів та аналізувати її, аби вибудовувати індивідуальні та максимально персоніфіковані пропозиції. Тому маркетинг сучасного готелю повинен бути спрямовано на таргетовану рекламу у соціальних мережах, сегментовані розсилки і чіткі меседжі для кожної аудиторії споживачів. В готельному бізнесі використання цифрових платформ дозволяють значно зміцнити взаємовідносини з клієнтом, підвищувати якість послуг (смартфон як ключ від номера, реєстрація в готелі через додаток, обмін повідомленнями з персоналом готелю через додаток). Наявність гострої конкуренції та широких можливостей на ринку додатків обумовлює доцільність розвитку даного напрямку в забезпеченні умов для створення і запуску цифрових платформ нового покоління в готельному бізнесі, що пов'язано з використанням віртуальних гідів, довідкових систем, навігаційних продуктів різних виробників. Подібні продукти можуть мати комерційний характер, або розроблені на замовлення муніципальних органів влади. Наприклад, мобільні додатки «Флоренція путівник» від eTips LTD, або Flightradar24 від Travel Network Ltd., які

допомагають туристам віртуально побувати на локаціях в режимі реального часу [2].

Таким чином, впровадження інструментів діджиталізації в діяльність підприємств готельного бізнесу, надає можливість для формування персоналізованих пропозицій туристам та туроператорам, чітких меседжів споживачам щодо дотримання готелем протоколів безпеки послуг.

Список використаних джерел

1. Огляд ринку готелів: як відновлюються готелі України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://thepage.ua/ua/real-estate/gotelnij-rinok-ukrayini-golovni-trendi-za-1-pivrichchya-2020-roku>
2. Марусей Т. В. Діджиталізація туристичного сектору як інструмент розвитку в сучасних умовах. Ефективна економіка. 2020. № 8. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8116> (дата звернення: 02.04.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.8.73
3. Nezdoyminov, S., Bedradina, G., & Ivanov, A. (2019). Digital technology in the management of quality service in tourism business. *International Journal of Engineering and Advanced Technology*, 9(1), 1865-1869.
4. Навіщо туристичному бізнесу діджиталізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/navishcho-turistichnomu-biznesu-didzhitalizaciya-2509752> (дата звернення: 10.04.2021).

Ненько О.І. - здобувач третього (освітньо - наукового) рівня
Науковий керівник: *Боровік Л.В.* – д.е.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м.Херсон

УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ РИЗИКОМ В АСПЕКТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ГОТЕЛЬНОЇ МЕРЕЖІ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «РЕЙКАРТЦ ХОТЕЛ МЕНЕДЖМЕНТ»)

Сутність забезпечення якості роботи готельної мережі складається з двох факторів: стандартизованість якості готельних послуг та ситуаційний характер професійної діяльності персоналу готелю. Успіх надання готельних послуг залежить від синергічної роботи всіх ланок діяльнісного процесу. Відповідно, завдання менеджера з якості в готелі – намагатися систематизувати всі можливі загрози, що можуть утворювати ризики, віднайти якомога більше їх причин, а отже генерувати оптимальні стандарти якості в готелі, що будуть одночасно гнучкими до певного набору ризикованих ситуацій.

Таким чином система якості в готелі тісно пов'язана з управлінням ризиками, що матиме найбільш повний алгоритм дій в разі реалізації того чи іншого ризику. Щодо мережі готелів ТОВ «Рейкартц Хотел Менеджмент», до розгляду обрано херсонський готель «Оптіма». В даному готелі мережі одним з найбільших ризиків є кадровий. При виборі ефективної ризик-стратегії з урахуванням умов забезпечення якості настання негативних наслідків для підприємства значно знизиться, що пояснює актуальність обраної тематики дослідження.

Зниження кадрових ризиків у кількісному вираженні характеризується зниженням таких показників стабільність кадрів; плинність кадрів [1].

Для розрахунку даних показників та їх аналізу в динаміці використаємо наступні формули [2]:

1. Стабільність кадрів.

$$K_{\text{стаб}} = \frac{Ч_{\text{ст}}}{Ч_{\text{об}}} \quad (1)$$

2. Коефіцієнт плинності кадрів.

$$K_{\text{пл}} = \frac{Ч_{\text{зв.пор}}}{Ч_{\text{об}}} \quad (2)$$

Розрахунок даних показників виражено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розрахунок коефіцієнтів стабільності та плинності кадрів
 готелю «Оптіма» в м. Херсон за період 2017-2020 років

Звітний період (рік)	Чисельність працівників, що працювали протягом усього звітного періоду (стабільно), Чст, чол.	Середньооблікова чисельність штатних працівників за звітний період, Чоб, чол.	Чисельність звільнених за порушення трудової дисципліни та за власним бажанням, Чзв.пор, чол.	Коефіцієнт стабільності (Кстаб)	Коефіцієнт плинності (Кпл)
2017	30	33	3	0,91	0,09
2018	28	31	3	0,90	0,10
2019	25	30	5	0,83	0,17
2020	25	32	7	0,78	0,22

Для того, щоб розглянути показники кадрового ризику в динаміці та визначити тенденції даного ризику побудуємо графік (рис. 1).

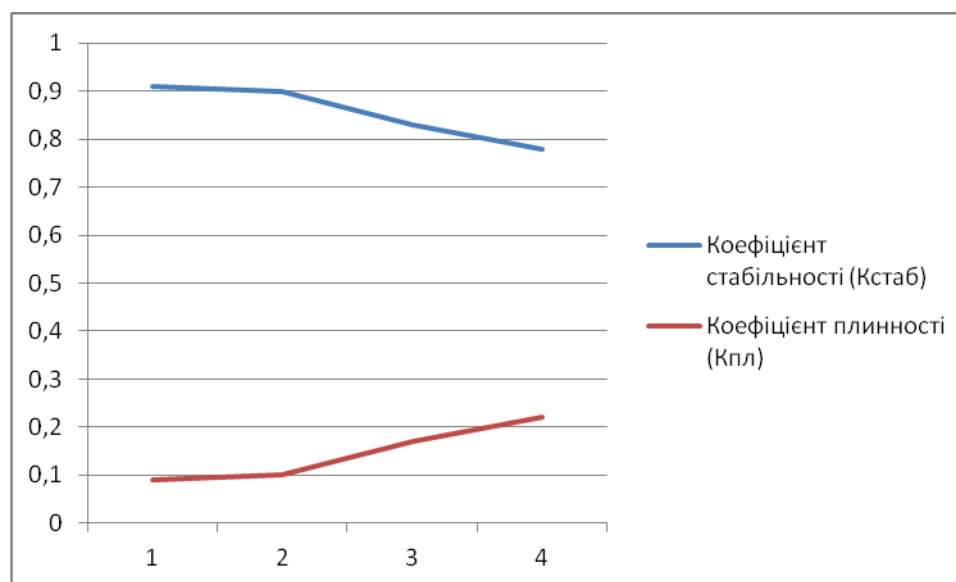

Рис. 1. Динаміка показників кадрового ризику в готелі «Оптіма» в м. Херсон

Зниження коефіцієнту стабільності персоналу вказує на зменшення кількості сталопрацюючих працівників з роками в готелі [3], що знижує можливість передачі досвіду від більш досвідчених працівників до новачків у роботі готелю.

Підвищення коефіцієнту плинності в готелі «Оптіма» в м. Херсон вказує на підвищення загроз інформаційної безпеки.

З іншого боку, надмірна стабільність кадрів і відсутність плинності персоналу збільшує ризик реалізації внутрішньоорганізаційних загроз [4], дестабілізує персонал з точки зору адаптивності роботи до нового колективу та зменшує зовнішній потік актуальної інформації у середовище функціонування готельної структури.

Надмірна стабільність кадрів унеможливорює швидке кар'єрне зростання в будь-якому напрямку в організації, а також знижує можливості пошуку цінних кадрів на керівні посади в готелі, адже вертикальна внутрішня ротація на високих рівнях управління в готельних мережах необхідна. У зв'язку з такими особливостями функціонування готелю «Оптіма» в м. Херсон управляюча компанія прийняла стандарти даних показників для зниження кадрового ризику в організації. Для коефіцієнту стабільності прийняті межі від 0,5 до 0,9, а для коефіцієнту плинності персоналу прийняті норми від 0,1 до 0,3. За нормами, прийнятими для готелів даної мережі, готель «Оптіма» в м. Херсон підпадає в дане поле.

Список використаних джерел

1. Донець Л.І. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків. Центр учбової літератури. 2012. 472 с.
2. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу. Центр учбової літератури. 2007. 224 с.

3. Капліна А.С. Розробка ефективних систем управління розвитком підприємств готельного господарства Полтавського регіону. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. №1 (63), 2014. С. 168-173
4. Козенков Д.Є., Нікітін П.А. Основні методи оцінки ризиків у сучасному ризик-менеджменті. *БізнесІнформ*.2012. №10. С. 248-253.

*Нікітенко К.С. – к.е.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОВАЛ ЯК СВІТОВИЙ ТРЕНД 2020 РОКУ

Політична й економічна стабільність є основними факторами залучення довгострокових інвестицій. Високий рівень корупції та тіньової економіки в Україні відвертає потенційних інвесторів, для яких пріоритетними є прозорість, передбачуваність і стабільність інституційного середовища. Звісно, Україна має певні здобутки у сфері покращення інвестиційного клімату, однак суттєві проблеми та перепони для інвесторів досі існують.

У рейтингу Doing Business-2020 Україна посіла 64 місце серед 190 країн, посиливши за рік свої позиції у захисті міноритарних прав інвесторів +27 сходинок, водночас погіршилися показники у сфері забезпечення виконання умов контрактів (-6 позицій) та податкового середовища (-11 позицій).

За Індексом сприйняття корупції (CPI) у 2020 році Україна посіла 117 місце серед 180 країн світу, отримавши всього 33 бали зі 100 можливих. У 2021 році Індекс економічної свободи відніс Україну до категорії економік «переважно невольні» (mostly unfree), внаслідок чого маємо 126 місце серед 180 країн. При цьому, за компонентом інвестиційної свободи Україна набрала всього 35 балів зі 100 можливих.

Покращити ситуацію має ухвалення законодавства, покликаного усунути інституційні бар'єри та створити інвестиційні стимули для потенційних інвесторів. Водночас, намагаючись «нянчити» інвесторів, ми фактично визнаємо, що без спеціального посередника, який вирішуватиме проблемні питання у високих кабінетах, бізнесу буде складно працювати. Це також підтверджує, що державні інститути в Україні — слабкі, а чинне нормативно-правове поле та регуляторні рамки не завжди ефективні. Інвестиційні менеджери повинні відкривати двері, які і так мають бути відкритими для всіх.

Створюючи додаткову ланку у взаємовідносинах між інвестором та державою, ми спрощуємо процес комунікації та знижуємо комплаєнс-ризик. У цьому головна мета надання фахової інформаційно-консультативної допомоги. Проте важливо не допустити, аби супровід перетворився на посередництво із додатковими неформальними витратами для інвестора. Окрім того, нова ланка у переговорному процесі може сприйматися як спроба посилити контроль з боку держави, що може викликати додаткове занепокоєння серед інвесторів.

Здавалося б, інвестор, що вкладає мінімум 20 млн євро, може самотужки найняти висококваліфікованих юристів, які фахово представлятимуть його інтереси. Якщо державні інститути працюють ефективно, цього має бути достатньо. Вочевидь, ідея появи «інвестняні» з таким набором «послуг» є відповіддю на слабкість державних інститутів, що породжує зневіру у спроможності держави забезпечувати права будь-яких суб'єктів, у тому числі інвесторів.

У 2020 році, коли оцінити реальні економічні втрати від запровадження карантинних обмежень було достатньо важко, експерти Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) оцінили виклики пандемії COVID-19 у 0,6 трлн доларів втрачених інвестицій за рік. Офіційна статистика за 2020 рік поки не оприлюднена, уже зрозуміло, що коронакриза призведе до стрімкого зниження

глобальних потоків прямих іноземних інвестицій щонайменше на 40%, і вперше, починаючи з 2003 року, показник опуститься нижче 1 трлн доларів.

Найбільше постраждають потоки капіталу до країн з транзитивними економіками та країн, що розвиваються, оскільки найбільшого скорочення зазнають інвестиції у експортні галузі. Відповідно, на світових ринках конкуренція за капітал тільки зростатиме, а у виграші будуть країни із найбільш сприятливим інвестиційним кліматом.

У Національній економічній стратегії-2030, затвердженій урядом 3 березня 2021 року, питання залучення прямих іноземних інвестицій визначене як ключове, адже українська економіка є системно недофінансованою. Це підтверджують статистичні дані: станом на кінець 2019 року в Україні накопичено близько 48,9 млрд доларів прямих іноземних інвестицій на 41,5 млн осіб населення, тоді як у Польщі – 236,5 млрд доларів на 38 млн осіб населення, а в Угорщині із чисельністю населення у 10 млн – 97,8 млрд доларів.

Для забезпечення сталого економічного зростання необхідно зосередитися на збільшенні доданої вартості, а це потребує створення нових або оновлення наявних виробничих потужностей на підприємствах, а отже, і значних капітальних інвестицій. Проте дані Держстату свідчать, що за минулий рік капітальні інвестиції знизилися практично на 40%. Назагал в Україні простежується тенденція до зниження інвестицій в основний капітал за рахунок коштів іноземних інвесторів з 4,5% у 2009 році до 0,4% у 2020 році. Так само низхідну тенденцію демонструє динаміка залучення інвестицій в основний капітал за рахунок кредитів банків та інших позик: із 17,9% у 2011 році до 7% у 2020 році.

Отже, формування сприятливого інституційного середовища, направленою на стимулювання інвестиційної діяльності, є надзвичайно актуальним для України, хоч відповідне законодавство й ухвалене зі значним запізненням.

Занадто активне втручання держави у ринковий механізм інвестиційного процесу, безперечно, може бути шкідливим. Запровадження будь-яких інвестиційних стимулів може призвести до дисбалансу на ринку та порушення конкурентної рівноваги. Проте залишатися осторонь загальносвітового тренду, направлено на покращення інвестиційного клімату, означає програти конкуренцію за капітал на міжнародних фінансових ринках. Можливість отримати певні податкові преференції та державну допомогу у інших формах є дієвим інструментом стимулювання інвестиційної діяльності. Основні положення закону поступово адаптуватимуть до нових викликів та особливостей соціально-економічного розвитку країни.

Зокрема, з часом будуть зміщені акценти на підтримку інших сфер із найвищим пріоритетом та використання актуального набору регуляторних інструментів, до того ж в інших обсягах.

Окрім того, варто пам'ятати, що ухвалення одного закону, який надає пільги окремій категорії інвесторів, не сформує відразу сприятливий інвестиційний клімат у країні. Однак це перший крок назустріч інвестору.

Цілком очевидно, що заохотити інвесторів за допомогою лише «інвестнянь» навряд чи вдасться. Роль уповноваженої установи у процесі підготовки та реалізації інвестиційних проєктів із значними інвестиціями у формуванні сприятливого інвестиційного клімату мінімальна.

Проте за умови дотримання принципів супроводу, а не посередництва, державний інвестиційний менеджер буде додатковим бонусом, хоч і не визначним фактором.

Сьогодні ж головним викликом для України є навіть не ухвалення корисного для економіки та суспільства закону, а його якісна імплементація на благо громадян. Адже варто пам'ятати, що навіть найкращу ініціативу можна

спотворити та деформувати, якщо використовувати у контексті реалізації інтересів окремих зацікавлених груп.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04.07.2002 р. (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art>
3. Чижов С. В. Формування інноваційної конкурентоспроможності промисловості в трансформаційних умовах / С. В. Чижов // Економіка Криму. – 2012. – № 1. – С. 22 – 26.
4. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Про схвалення Стратегії розвитку від 10.07.2019 № 526-р (rada.gov.ua).
5. Global leaders in innovation in 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf

*Новосьолова О. С. - к.е.н., доц.
Рудик С. О. – здобувач вищої освіти
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон*

ОЦІНКА АКТИВІВ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»

Банківські активи утворюються в результаті активних операцій банку, тобто розміщення власних і залучених коштів із метою одержання доходу, підтримки ліквідності і забезпечення функціонування банку. Таким чином, аналіз активів допомагає виявити напрями розміщення ресурсів банку, які приносять найбільший дохід. В табл. 1 представлена структура активів банку АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку»
 27 квітня 2021 р.

Таблиця 1

Структура активів банку АТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2015-2019 роках*

Показник	2015 рік		2016 рік		2017 рік		2018 рік		2019 рік		Відхилення 2019 року від	
	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	2015 року, в.п.	2018 року, в.п.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Грошові кошти	12,6	24,7	10,3	19,1	10,3	15,4	10,4	14,1	13,5	16,3	-8,4	+2,2
Торгові активи	0,2	0,4	0,8	1,5	1,1	1,6	0,7	1,0	0,8	1,1	+0,7	+0,1
Заборгованість кредитних установ	6,4	12,5	10,2	18,8	8,0	12,1	7,6	10,3	10,2	12,3	-0,2	+2,0
Кредити клієнтам	25,3	49,6	28,0	51,9	37,3	55,8	47,3	64,2	47,4	57,3	+7,7	-6,9
Активи призначені для продажу	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інвестиційні цінні папери:												
- за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку	2,0	3,9	2,1	3,9	5,9	8,8	-	-	0,0	0,0	-3,9	0,0
- за справедливою вартістю, з переоцінкою через інший сукупний дохід та амортизованою собівартістю	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	3,5	4,8	5,2	6,3	+6,3	+1,5
Інвестиційна нерухомість	0,2	0,4	0,0	0,0	0,2	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	-0,4	-0,1
Основні засоби	2,1	4,1	0,1	0,2	2,0	3,0	2,3	3,1	3,1	3,7	-0,4	+0,6
Нематеріальні активи	0,4	0,8	0,4	0,7	0,4	0,6	0,4	0,5	0,6	0,7	-0,1	+0,2
Поточні активи з податку на прибуток	0,2	0,4	0,4	0,7	0,5	0,7	-	-	-	-	-0,4	-
Відстрочені активи з податку на прибуток	1,1	2,2	0,7	1,3	0,0	0,0	0,0	0	-	-	-2,2	-
Інші активи	0,5	1,0	0,9	1,7	1,1	1,6	1,4	1,9	1,9	2,3	+1,3	+0,4
Усього активів	51,0	100,0	54,0	100,0	66,9	100,0	73,7	100,0	82,7	100,0	-	-

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

Аналізуючи дану таблицю, робимо наступні висновки:

– загальні обсяги активів банку в період 2015-2019 років зберігали тенденцію збільшення. В 2019 році, порівняно з 2015 роком збільшились на 31,7 млрд. грн., а порівняно з 2018 роком – на 9 млрд. грн.;

– найбільшу питому вагу всього обсягу активів займали кредити клієнтам. В 2019 році їх питома вага склала 57,3% – це на 7,7 в.п. більше в порівнянні з 2015 роком, та на 6,9 в.п. менше, в порівнянні з 2018 роком.

Виходячи з попереднього аналізу, робимо висновок, що кредитні послуги займають важливе місце в роботі банку. Отже, вважаємо за необхідне детальніше дослідити кредитний портфель банку. Для початку визначимо місце АТ «Райффайзен Банк Аваль» на ринку кредитних послуг України. В таблиці 2 представлений рейтинг банків за обсягом кредитного портфеля.

Таблиця 2

Рейтинг банків України за розміром кредитного портфеля у 2015-2019 роках*

Рейтингове місце	2015 рік		2016 рік		2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	Назва банку	Обсяг кредитного портфеля, млрд. грн.	Назва банку	Обсяг кредитного портфеля, млрд. грн.	Назва банку	Обсяг кредитного портфеля, млрд. грн.	Назва банку	Обсяг кредитного портфеля, млрд. грн.	Назва банку	Обсяг кредитного портфеля, млрд. грн.
1	ПриватБанк	213,0	ПриватБанк	220,1	ПриватБанк	269,5	ПриватБанк	293,7	ПриватБанк	305,1
2	Ощадбанк	110,2	Ощадбанк	118,3	Ощадбанк	128,7	Ощадбанк	147,1	Ощадбанк	140,6
3	Укрексім-банк	101,3	Укрексім-банк	108,5	Укрексім-банк	117,0	Укрексім-банк	145,9	Укрексім-банк	130,7
4	Промінвест Банк	60,1	Сбербанк	62,3	Сбербанк	54,5	Укргазбанк	56,8	Альфа-Банк	58,5
5	Сбербанк	59,6	Укрсоцбанк	54,8	Укрсоцбанк	44,7	Сбербанк	56,3	Райффайзен Банк Аваль	50,1

Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку»
 27 квітня 2021 р.

Продовження табл 2

6	Райффайзен Банк Аваль	57,0	Райффайзен Банк Аваль	54,1	Райффайзен Банк Аваль	43,9	Альфа Банк	51,7	Укргазбанк	48,3
7	Укрсоцбанк	56,5	Промінвест Банк	50,4	Укргазбанк	43,8	Райффайзен Банк Аваль	51,1	Сбербанк	43,1
8	Альфа-Банк	39,5	ПУМБ	40,1	Промінвест Банк	42,9	Промінвест Банк	45,5	ПУМБ	40,5
9	ПУМБ	38,4	ВТБ банк	38,6	Альфа-Банк	40,4	ПУМБ	37,9	Промінвест Банк	33,1
10	ВТБ банк	37,4	Альфа-Банк	37,5	Укрсиббанк	37,2	Укрсоцбанк	37,8	ОТП Банк	31,2
11	ОТП Банк	26,4	Укрсиббанк	36,7	ПУМБ	34,3	Укрсиббанк	36,1	Укрсиббанк	27,1
12	Укрсиббанк	25,0	Укргазбанк	30,8	ОТП Банк	23,8	ОТП Банк	28,2	Креді Агріколь Банк	25,1
13	Укргазбанк	22,4	ОТП Банк	25,4	Фінансова ініціатива	23,7	Креді Агріколь Банк	24,0	Прокредит Банк	17,2
14	Фінансова ініціатива	17,9	Фінансова Ініціатива	20,8	Креді Агріколь Банк	21,8	Фінансова ініціатива	21,6	Південний	14,8
15	Креді Агріколь Банк	16,9	Креді Агріколь Банк	19,4	ВТБ Банк	18,0	Південний	17,9	Таскомбанк	13,2
Всього	-	881,5	-	917,8	-	922,2	-	994,9	-	978,6

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

Аналізуючи таблицю 2, бачимо, що за обсягом кредитного портфеля склалася незмінна трійка лідерів – ПриватБанк, Ощадбанк, Укрексімбанк. В 2015, 2016 та 2017 роках АТ «Райффайзен Банк Аваль» займав 6-те місце. В 2018 році обсяг кредитного портфеля банку склав 51,1 млрд. грн. – 7-ме місце в рейтингу, а в 2019 році – 50,1 млрд. грн. – 5-те місце в рейтингу.

Список використаних джерел

1. Фінансова звітність АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2015-2019 роки. Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк Аваль». URL:

<https://www.aval.ua/ru/documents/zviti-banku/finansova-zvitnist-banku-zgidno-z-mizhnarodnimi-standartami-finansovoi-zvitnosti-zi-zvitom-auditor%D0%B0> (дата звернення: 26.04.2021).

*Олійник Н.М. - к.т.н., доцент
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон*
*Макаренко С.М. - к.е.н., доцент
Херсонський державний університет, м. Херсон*
*Верцюх Є.В. - здобувач вищої освіти
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон*

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ПОЛІТИКИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання багато торгових підприємств здійснюють прийняття управлінських питань щодо вдосконалення товарної, цінової, збутової та комунікаційної політики без маркетингового обґрунтування, спираючись лише на свій досвіт [1, с. 25]. Зважаючи на це постає питання підвищення ефективності діяльності торговельного підприємства шляхом використання сучасних маркетингових підходів та удосконалення маркетингової політики.

Як свідчить практика підприємств України, в тому числі й торговельних, впровадження маркетингу хоча й набуває все більшого поширення, проте повною мірою ще не використовуються всі форми управління маркетинговою діяльністю підприємств. В раніше проведених дослідженнях [2] зазначалось, що удосконалення маркетингового комплексу підприємства створювало би передумови для забезпечення його конкурентоспроможності, адаптації до постійних змін зовнішнього середовища та кон'юнктури ринку, стабільності умов господарювання. Маркетингова політика в умовах нестабільності внутрішнього та

зовнішнього бізнес-середовища виступає дієвим інструментом для забезпечення та підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства [3, с. 164].

Маркетингова політика торговельного підприємства повинна починатися з вивчення потреб споживачів, їх вимог до асортименту, якості та конкурентоспроможності товарів, а закінчуватися реалізацією товарів і післяпродажним сервісом. Маркетингова політика торговельного підприємства має ряд особливостей (рис. 1).

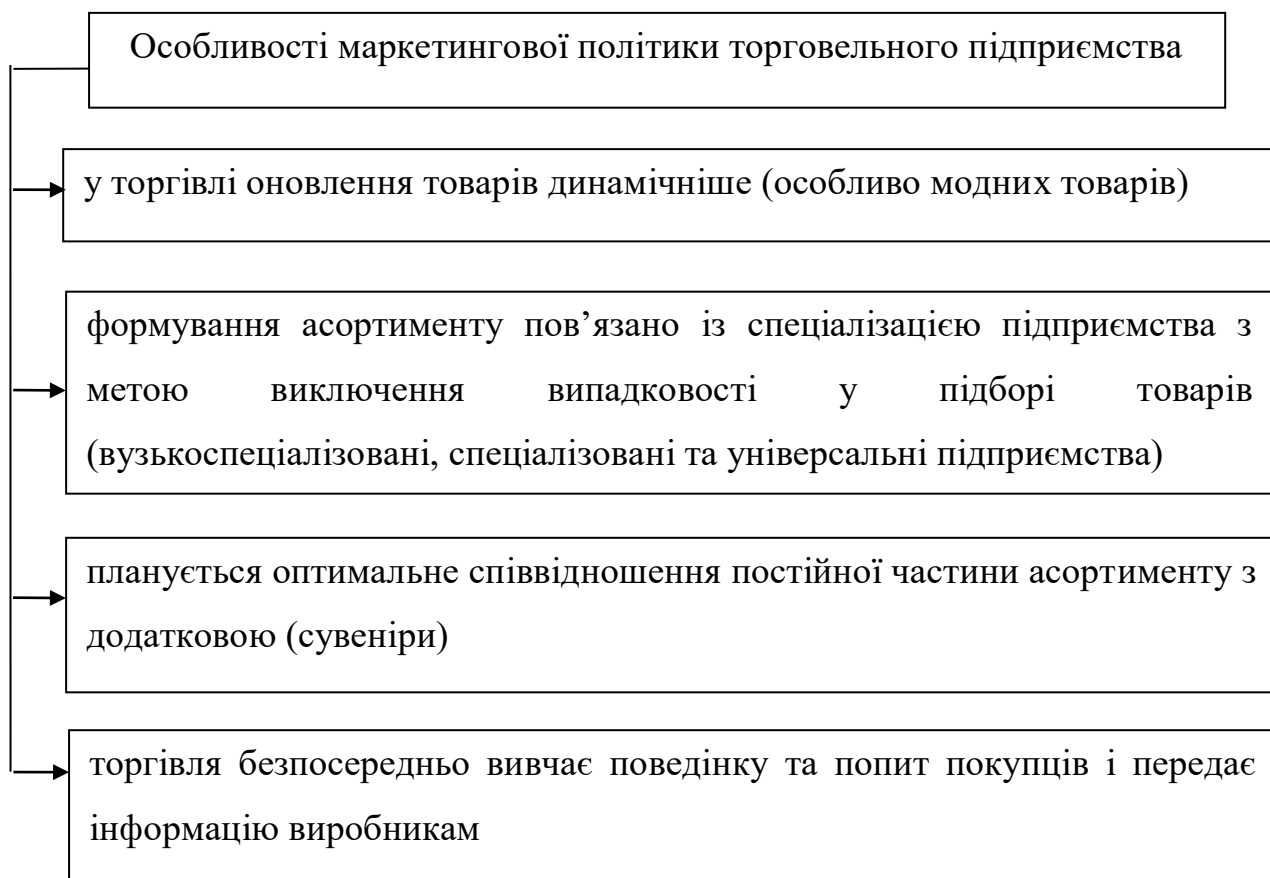

Рис. 1. Особливості маркетингової політики торговельного підприємства
Джерело: побудовано автором за [4]

Стан ринку характеризується ростом пропозиції над попитом, посиленням конкуренції на ринку й прагненням кожного підприємства забезпечити свою конкурентоспроможність. Вирішення такого роду завдання вимагає об'єктивної оцінки роботи власної організації, кон'юнктури ринку, партнерів по бізнесу, конкурентів і споживачів. Будь-яке підприємство повинне знати, яку продукцію воно буде продавати, у яких обсягах, де, коли й за якими цінами; володіти інформацією із загальної ринкової ситуації для реальної оцінки власних можливостей, розроблення кроків щодо протидії конкурентам, виділення перспективних напрямів розвитку. Дані обставини диктують умови постійного моніторингу попиту на продукцію, ринків її збуту, ємності й масштабів цих ринків, реальних і потенційних покупців і конкурентів, можливості створення конкурентної цінової політики, своєчасної доступності необхідних матеріальних і трудових ресурсів та ін. [5, с. 111].

Отже, торговельному підприємству для формування та реалізації ефективної маркетингової політики необхідно уважно стежити за змінами бізнес-середовища, використовуючи для цього інструменті комплексу маркетингу, маркетингові дослідження та наявні в розпорядженні підприємства можливості збору зовнішньої маркетингової інформації.

Список використаних джерел

1. Олійник Н. М., Семенова Г. Ю., Макаренко С. М. Аналіз ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки*. 2018. № 1 (254). С. 21-26.
2. Тарасюк А. В., Олійник Н. М., Мамєдова А. С. Проблеми управління маркетинговою діяльністю підприємств молочної галузі. *Економіка і суспільство : Електронне наукове фахове видання*. 2018. Вип. 19. С. 646-649.
3. Олійник Н. М., Макаренко С. М., Лашкевич В. О. Теоретичні основи поняття маркетингової політики підприємства. *Актуальні проблеми розвитку*

менеджменту, фінансів та фінансової науки: ідеї та їх впровадження : Зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. (із зарубіжною участю) (12-14 трав. 2020 р.). Покровськ: ДВНЗ «ДонНТУ», 2020. С. 162-164.

4. Мусаткіна В. П. Вплив маркетингової політики на продуктивність торговельного підприємства. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2014. Вип. 1 (1). С. 101-104.
5. Шандова Н. В., Шульга М. О. Дослідження складників маркетингового потенціалу підприємства. *Бізнес-Навігатор. Науково-виробничий журнал*. 2018. № 5. С. 110-114.

*Остапенко А.С. - к.т.н., доцент
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон*

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В сучасних економічних умови панування коронакризи, в усьому світі виникає, виникає необхідність обґрунтування та впровадження нових підходів до можливостей сталого розвитку промислового підприємництва України, в цілому, та її регіонів, зокрема. В умовах пандемії прискорюється існуючий рух цифровізації та автоматизації; відбувається скорочення ланцюгів поставок і розвиток екологічно чистих галузей. Все це посилює запити суспільства до інноваційних інструментів підтримки, пошуку та реалізації власних ресурсів і можливостей економічного розвитку в умовах обмежень.

Подолання викликів пандемії вимагає пошуку можливостей для успішної інтеграції у глобальний простір, перспективними серед яких є ті, що орієнтовані на циркулярну економіку [2, с. 63], яка являє собою стратегію сталого розвитку та альтернативу лінійній (класичній) економіці.

Структура лінійної економіки: «take, make, waste» («добути, використати, викинути»), принципи циркулярної економіки 3R: reduce (скорочення); reuse (повторне використання); recycle (переробка) [3, с. 53].

З метою забезпечення поточного рівня споживання в світі, необхідна планета, яка за розмірами буде в 1,7 разів більше від землі. Це свідчить про те, що модель «лінійної економіки» вже вичерпала себе і потребує кардинальних змін. Тому на зміну прийшла повністю нова модель «циркулярної економіки» яка змінює правила світової гри та дає новий погляд галузям по всьому світу [1].

Перехід від лінійної моделі економіки до циркулярної сприятиме покращенню економічного клімату країни, зростанню доходів, створенню нових ринкових ніш (ремануфактурингу, інжинірингу, переробки, сервісу), припливу інвестицій, а також впровадженню нових бізнес-моделей та нових робочих місць [1].

У таблиці 1 проаналізуємо динаміку впровадження інновацій на промислових підприємствах Херсонської області у 2015-2019 роках.

Таблиця 1

Показники впровадження інновацій на промислових підприємствах
Херсонської області у 2015-2019 роках [4]

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Кількість впроваджених нових технологічних процесів, од.	у т.ч. маловідходних, ресурсозберігаючих	Кількість найменувань впроваджених інноваційних видів продукції, од.	у т.ч. нових видів машин, устаткування, приладів, апаратів	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2015	20,7	25	12	41	12	1,4
2017	15,5	24	12	80	5	5,5
2019	13,3	13	5	83	14	2,3

Динаміка показників впровадження інновацій на промислових підприємствах Херсонської області у 2015-2019 роках (табл. 1) вказує на те, що інноваційний розвиток здійснювався екстенсивними темпами, оскільки частка підприємств, які впроваджували інновації в загальній кількості промислових підприємств регіону становила у 2019 році – 13,3% (найнижчий показник за період 2015-2019 років), а частка обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) промислових підприємств регіону становила – 2,3%. І це все у процесі впровадження у виробництво технологічних процесів – 13 підприємств (найнижчий показник за період 2015-2019 років), інноваційних видів продукції (товарів, послуг) 83 підприємства (найбільший показник за період 2015-2019 років). У 2015 році інновації впроваджували 20,7% промислових підприємств регіону (найбільший показник за період 2015-2019 років), що сприяло впровадженню у виробництво інноваційних видів продукції 41 підприємством (найнижчий показник за період 2015-2019 років), а частка обсягу реалізованої інноваційної продукції становила 1,4%, що є значно меншою показника за 2017 рік – 5,5% (найвищий показник за період 2015-2017 років).

Отже, в цілому інноваційна активність промислових підприємств Херсонської області протягом 2015-2019 років погіршується.

Найбільш «циркулярними» сферами економіки вважають: легку промисловість, будівництво, машинобудування, виробництво електронного обладнання, сільське господарство, хімічну та переробну промисловість, фармацевтику й авіакосмічну промисловість. Але стан розвитку більшості самих галузей «циркулярної» економіки в Україні та у Херсонській області. У тому числі експерти оцінюють як дуже низький або відсутній [5].

Таким чином, для виходу на якісно новий рівень ресурсної ефективності промислових підприємств необхідно: впроваджувати інновації й альтернативне

виробництво, які б забезпечили соціально-економічні та екологічні вимоги сучасності; змінити шаблони поведінки; залучати масштабні інвестиції тощо.

Список використаних джерел

1. Варфоломєєв М. О., Чуріканова О. Ю. Циркулярна економіка як невід’ємний шлях українського майбутнього в аспекті глобалізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 5.
2. Гахович Н. Г., Кушніренко О. М. Розвиток циркулярних ланцюгів доданої вартості для зростання стійкості української промисловості в умовах постковіду. *Український соціум*. 2020. № 3 (74). С. 62-77.
3. Гурочкіна В. В., Будзинська М. С. Циркулярна економіка: українські реалії та можливості для промислових підприємств. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2020. Вип. 5. С. 52-64.
4. Економічна статистика. Інновації. URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statistika/2417-innovatsiji.html> (дата звернення 21.04.2021).
5. Нова політика ЄС з «циркулярної» економіки: можливості для України. URL : <http://dixigroup.org> (дата звернення 21.04.2021).

*Петрова О.О. – к.е.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ризики завжди притаманні підприємницькій діяльності, особливо це стосується саме діяльності підприємств в сфері реалізації інноваційної стратегії розвитку. Інноваційна діяльність в більшій мірі залежить від факторів

невизначеності кінцевих результатів, оскільки неможливо стовідсотково гарантувати позитивний результат.

Високу зацікавленість в питанні визначення факторів та чинників інноваційних ризиків проявляли багато українських та зарубіжних вчених: Л. Оголева, В. Щербак, Е. Рузавіна, Н. Шаховцова, М. Шкода, Й. Шумпетер, І. Ансофф та ін., які у своїх працях висвітлюють, створення сприятливого інноваційного клімату в економіці країни, що забезпечує стимулювання інновацій. Водночас, проблема ідентифікації ризиків інноваційної діяльності потребує подальшого дослідження. Ідентифікація ризиків під час здійснення інноваційної діяльності є дуже складним питанням. Головна проблема полягає в тому, що у науково-методичній літературі для класифікації інноваційних ризиків пропонують використовувати базову класифікацію ризиків. Але інноваційні ризики носять специфічний характер, а отже, потребують додаткового розмежування.

«Інноваційний ризик – це ймовірність виникнення несприятливої ситуації або відхилення реального результату від запланованого під час здійснення інноваційної діяльності (на кожному її етапі при розробленні, впровадженні та використанні нововведень), яка може спричинити незаплановані збитки, що виникають при вкладенні підприємством коштів у виробництво нових товарів або надання послуг, у розроблення нової техніки і технології, при вкладенні коштів у розроблення управлінських інновацій, які не дадуть бажаного ефекту» [1, с. 53]. Розмір збитків від ризиків, які виникають під час впровадження інноваційного проекту, визначається ймовірністю виникнення даного виду ризику й загрозою виникнення ситуації, які утворюють важливість ризику.

Ідентифікація ризиків реалізації інноваційного проекту полягає в усвідомленні того, які події можуть мати негативний вплив на проект, тобто визначення потенційних джерел інноваційного ризику. Перелік таких

негативних подій повинен бути вичерпним, тобто має охоплювати усі потенційні ризикові події, які можуть настати, незалежно від наслідків цих подій чи від їх ймовірності настання. Такий перелік повинен уточнюватися протягом усього періоду реалізації інноваційного проекту. На першому етапі управління ризиками інноваційної діяльності важливо виділити види інноваційних ризиків залежно від наслідків, які вони можуть мати для підприємства-інноватора у процесі безпосередньої реалізації інноваційного проекту.

До основних чинників внутрішнього інноваційного ризику належать:

- система управління і ступінь її гнучкості;
- ступінь узгодження інтересів робітників, фахівців, менеджерів і власників підприємства-інноватора;
- ступінь резервування виробничих площ, виробничі потужності та їх гнучкість;
- використовувані технології;
- маркетинг;
- структура кадрів за рівнем освіти, кваліфікації та за віком;
- форма господарювання і форма власності;
- фінансова стійкість;
- забезпеченість ресурсами;
- імідж тощо [2, с. 250].

Ризики супроводжують всі стадії розробки та впровадження інновації. В більшості країн світу влада намагається створювати чітку політику, яка могла б реагувати на швидку зміну ситуації, підтримувати ІТ-проекти, у тому числі з високим ступенем технічного й фінансового ризику. До ризиків інноваційної діяльності можна віднести: ризик оригінальності, ризик технологічної невідповідності, невідповідність кадрів, ризик інформаційної невідповідності,

ризик юридичної невідповідності, ризик фінансової невідповідності, ризик некерованості проектом, ризик некерованості бізнесом [3, с. 18].

Список використаних джерел

1. Фіщенко О.М., Халімова А.В. Особливості оцінювання інноваційних ризиків. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2011. № 4, Т. II. С. 52-57.
URL: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2011_4_2_52_57.pdf
2. Литвин З. Аналіз інноваційних ризиків. *Економічний аналіз*. 2013 рік. Випуск 12. Частина 3. С. 249-252. URL: [file:///C:/Users/uzer/Downloads/ecan_2013_12\(3\)_54.pdf](file:///C:/Users/uzer/Downloads/ecan_2013_12(3)_54.pdf)
3. Гудзь О.Є. Управління інноваційними ризиками підприємств ТК. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. № 2 (12), 2015. С. 16-20. URL: file:///C:/Users/uzer/Downloads/ecmebi_2015_2_4.pdf

*Pylypenko Kateryna - Doctor of Science in Economic, Professor
Poltava State Agrarian Academy, Poltava*

FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Special attention needs to be paid to the financial security of enterprises as a strategic reference point for strengthening their adaptation to the conditions of globalization. The implementation of this area should be carried out according to the following vectors: increase profitability and reduce costs of the enterprise; quality working capital management; cash flow planning; controlling activities; financial management of the enterprise; use of modern benchmarking methods to increase competitiveness. Increasing the profitability of enterprises will significantly improve their financial security, as the amount of financial resources will grow and the structure will change qualitatively. With this in mind, the financial potential of

enterprises will increase. The use of benchmarking in the activities of enterprises will strengthen the competitive advantages of economic entities, which will also stimulate an increase in the revenue side of the budget of enterprises and affects their reputation [1].

Financial stability is the strategic guideline for strengthening the financial potential of agricultural enterprises, ensuring which in the context of globalization and uncertainty is a rather difficult task. Such circumstances are associated with significant environmental interference in this process. Therefore, the key task in the context of the implementation of this vector is to create conditions for the flexibility of the financial system. Enterprises must create a reserve fund in order to take advantage of its opportunities in unforeseen circumstances. At the same time, crisis prevention, economic risk insurance, leveling the probability of bankruptcy and systematic financial planning will contribute to financial stability.

In addition, it is unacceptable to exceed the concentration of borrowed capital of enterprises. Deviation of the relevant indicator from the normative values reduces the financial potential of the enterprise, affecting its financial stability and security [2]. It should be noted that in the activities of enterprises it is not always possible to use only equity. Given the use of credit resources, significant attention should be paid to the quality of credit security, which significantly affects the financial stability of the enterprise. Also attention should be paid to the need for systematic diagnosis of receivables of enterprises, which will create conditions for strengthening the financial security of their operation.

It is established that an integral element of ensuring the financial stability of the enterprise should be the formation of its financial strategy. The main tasks of the financial strategy of the enterprise are: determining ways to conduct a successful financial strategy and use financial opportunities; determination of perspective financial relations with business entities, budget, banking institutions and other

financial institutions; financial support of operating and investment activities for the future; study of economic and financial capabilities of potential competitors, development and implementation of measures to ensure financial stability; development of ways out of the crisis and management methods in crisis conditions of enterprises [3].

Thus, strengthening the financial security of enterprises can be achieved through: systematic controlling of activities; cash flow planning; increase the profitability of activities; stimulating financial literacy of business entities; cooperation and interaction with reliable partners; financial risk insurance; improving the system of management of accounts payable and receivable. Timely and comprehensive implementation of measures will help strengthen financial security, improve the investment attractiveness of enterprises and create conditions for effective development of economic entities.

References

1. Tanklevska N., Miroshnichenko V. Theoretical basis of managing of enterprises` financial potential on the basis of anti-crisis management. *Електронне наукове фахове видання Agricultural and Recourse Economics: International Scientific E-Journal*. 2019. №2. Vol.5. P. 51-61.
2. Худолій Л.М. Механізм фінансового забезпечення функціонування аграрних підприємств України на середньострокову перспективу. *Науковий вісник НУБіП України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес»*. 2015. Вип. 222 С. 8-14.
3. N.S. Tanklevska, Y.Y. Kyrylov, O.I. Zaitseva Management of conscious adaptive organizations in the context of socioeconomic changes and financial turbulence. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. 1 (4 (12)). P. 36-39

*Пилипенко К.А. - д.е.н., професор
Бойченко М. - здобувач вищої освіти СВО бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

СТВОРЕННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ: ВИДИ ТА ФОРМИ

В Україні постійно створюються і функціонують суб'єкти господарювання різних організаційно-правових форм, особливу увагу заслуговують аграрні підприємства. Загальні і спеціальні умови їх створення визначає законодавством України. Протягом останніх років частка суб'єктів господарювання у сільському господарстві складала близько 4% від загальної кількості суб'єктів, при чому левову частку з них становлять саме підприємства зі статусом – фермерське.

Світовий досвід показує, що основу аграрного сектору країн з розвинутою ринковою економікою становлять сімейні ферми. Фермерське господарство – це ринково орієнтована підприємницька структура, яка має досить великі земельні наділи для виготовлення товарної сільськогосподарської продукції, може займатися її переробленням і реалізацією. Результати дослідження, проведеного в 93 країнах світу, говорять про те, що з понад 570 млн ферм більше 500 млн належать саме сім'ям. На сімейні ферми припадає не менше 56 % виробленої сільгосппродукції. Такі господарства обробляють значну частку сільгоспземель у світі: 83 % – у Північній і Центральній Америці, 68 % – у Європі, 85 % – в Азії, 62 % – в Африці. І тільки у Південній Америці ця частка становить 18 % [1].

Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного

сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства (частина перша ст. 1 Закону України № 973) [5].

Фермерське господарство може бути створене одним громадянином України або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї, відповідно до закону. Право на створення фермерського господарства має кожний дієздатний громадянин України, який досяг 18-річного віку та виявив бажання створити фермерське господарство [2].

Тривалий досвід функціонування фермерських господарств в Україні дозволив класифікувати їх на форми та типи наведеними на рис. 1.

Класифікація фермерських господарств				
Сімейні			Сумісні	
Власник голова сім'ї	Власність сім'ї	Участь сім'ї у власному капіталі	Складна оренда	Проста сімейна оренда
Приватно-орендні об'єднання та інші				

Рис. 1. Класифікація фермерських господарств

Основною умовою створення фермерських господарств повинен бути принцип добровільності, так як насильницьке насадження даної форми організації виробництва не дає позитивного ефекту, що переконливо демонструє досвід економічних реформ останніх років. Нові форми вітчизняних фермерських господарств не є тією альтернативною основою, яка забезпечить належний рівень виробництва замість реформованих старих виробничих структур. Але це не означає, що у фермерського сектора відсутні перспективи. У багатуокладній економіці України фермери займають певну нішу і поряд із сільськогосподарськими підприємствами і господарствами населення (особистими селянськими господарствами) відносяться до основних форм сільськогосподарських товаровиробників. На рис. 2 наведено класифікаційну

схему фермерських господарств.

В залежності від типу організації виробництва фермерські господарства поділяються на такі категорії:	Типи фермерських господарств діляться на групи із такими ознаками:
	
-сімейні (один двір), власники яких разом із своїми сім'ями займаються господарською діяльністю, вкладають необхідні засоби і виконують всі виробничі операції;	-перша група - у сім'ї власником є її глава; наявність у сім'ї дольової власності; дольова участь у власності господарств (у спільних господарствах);
-сумісні, утворені із декількох сімей рідних або шляхом об'єднання власності двох і більше осіб.	-друга група - проста сімейна оренда, складна оренда (у двох і більше землевласників приватне володіння землею).

Рис. 2. Класифікаційна схема фермерських господарств

Як зазначає, Ірина Бойчик, підприємство є організаційно відокремленою, економічно самостійною одиницею виробничої сфери національної економіки, яка спеціалізується на виготовленні продукції, наданні послуг або виконанні робіт [3].

Сезонний характер виробництва зумовлює специфічну організацію праці в цій галузі (вищий рівень зайнятості працівників та підвищення коефіцієнта змінності техніки у напружені періоди весняно-літніх польових робіт, ніж у зимовий період). З цим пов'язані також особливості реалізації продукції і надходження грошових коштів. Так, невідповідність робочого періоду і періоду виробництва посилює негативний вплив на сільське господарство інфляційних процесів, зменшує реальні прибутки суб'єктів господарювання. Прибуток сільський товаровиробник може визнати лише після реалізації продукції. Крім того, така залежність від природних умов викликає необхідність створювати в аграрних формуваннях значні страхові запаси насіння, кормів на випадок неврожаю, спричиненого непередбаченими (форс-мажорними) обставинами, а саме: морозами, посухою, повеннями тощо.

За способом управління можна виділити такі основні форми фермерських господарств:			
Прості сімейні фермерські господарства (створені зазвичай на невеликій земельній площі переважно моноспеціалізовані)	Приватно-орендні (створені на базі великих КСП колишніми керівниками, функціонують у формі агрофірм, товариств та інше переважно поліспеціалізовані)	Об'єднання фермерів (за типом складної оренди функціонують у вигляді товариств, бувають як моно так і полі спеціалізовані)	
Спеціалізація та види діяльності фермерських господарств			
Транспортування та зберігання	Виробництво і переробка продукції Сільського господарства	Агротуризм	Реалізація продукції власного виробництва

Рис. 3. Фермерські господарства за способом управління: форми та спеціалізація

За спеціалізацією в Україні діють фермерські господарства таких типів:			
- рослинницькі господарства, що спеціалізуються на вирощуванні зернових, соняшнику, цукрових буряків. У структурі товарної продукції таких господарств більше ніж 50 % припадає на два-три основних види продукції рослинництва;	- господарства рослинницько-тваринницького типу: зерно-молочні, зерно-свинарські. На таких фермах раціонально використовується побічна продукція і займаються переважно двома галузями, на які припадає більше ніж 60 % товарної продукції;	- господарства з вузькою спеціалізацією, які займаються виробництвом окремих видів продукції тваринництва, як правило, це птахівництво чи свинарство на купованих кормах, виробництвом овочів або ж нетрадиційними видами продукції (бджільництво, рибництво, квітникарство тощо)	- багатогалузеві господарства.
Важливим аспектом в підвищенні економічної стійкості фермерського господарства є оптимально розвинута внутрішньогосподарська інфраструктура і спеціалізація виробництва			

Рис. 4. Спеціалізація фермерські господарств в Україні

Це вимагає розробки відповідних заходів щодо пом'якшення сезонності і врахування цього фактора при виборі спеціалізації аграрного підприємства, а існування взаємозалежності і взаємодоповнюваності окремих рослинницьких і тваринницьких галузей потребує всебічного обґрунтування його галузевої структури. Потрібно враховувати й те, що значна частка сільськогосподарської продукції (насіння, корми та ін.) не набуває товарної форми, а використовуються в наступних циклах відтворення [4].

Ведучи мову про особливості функціонування аграрного підприємництва в ринкових умовах, звернемо увагу на аналітику, тобто економіку представлення суб'єктів господарювання аграрного профілю в економіці України. Основними суб'єктами господарювання у сільському господарстві являються сільськогосподарські підприємства, з них майже 75% фермерські господарства. Тому дана тема була, є та буде завжди актуальною.

Список використаних джерел

1. Беззуб І. Перспективи розвитку сімейних фермерських господарств в Україні.
URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=419:agropromislovij-sektor-2&catid=71&Itemid=382
2. Про фермерські господарства : Закон України від 9.03.2003 р. № 973 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text> (Іfnf pdthytyyz 14.03.2021)
3. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор - Видавництво, 2016. 378 с
4. Особливості сільського господарства як галузі суспільного виробництва. Економіка і підприємництво, менеджмент. URL: http://pidruchniki.com/80378/ekonomika/osoblivosti_silskogo_gospodarstva_galuzi_suspilnogo_virobnitstva
5. Пилипенко К.А., Ліпський Р.В. Облік у фермерських господарствах: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2021.

*Пилипенко К.А. - д.е.н., професор,
Пономаренко Т., Ковтун В. - ЗВО СВО Магістр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Бухгалтерським законодавством передбачені як імперативні норми так і правила, стосовно яких є свобода вибору з декількох варіантів. Зрозуміло, що перші (імперативні) змінити підприємство не вправі, а ось стосовно других (багатоваріантних) – є змога проявити свої бажання. От якраз аби закріпити один варіант із можливих і необхідний Наказ (або Положення) про облікову політику.

Головний принцип, яким слід керуватися при розробці та затвердженні облікової політики згідно з міжнародними стандартами, полягає в тому, що її необхідно вибирати та застосовувати відповідно до всіх існуючих стандартів та тлумачень, а у випадку їх відсутності – до Концептуальної основи фінансової звітності та професійних суджень. У цій консультації ми зупинимося на деяких особливостях формування облікової політики згідно з П(С)БО та МСФЗ [6].

В Україні окремого стандарту обліку для регулювання облікової політики підприємства не визначено.

Облікова політика – це конкретні принципи, основи, угоди, правила та практика, прийняті підприємством для підготовки та подання фінансової звітності (§ 5 МСБО 8) [2].

Наказ про облікову політику – це «наказ № 1» в облікових питаннях підприємства, без перебільшення. Наказ про облікову політику – це фактично внутрішній «нормативний» документ для регулювання бухгалтерського обліку.

Саме з нього бухгалтер (а також і контролери та аудитори при перевірці) отримують інформацію про обраний метод нарахування амортизації, спосіб

створення резерву сумнівних боргів, вартісну межу для малоцінних необоротних матеріальних активів тощо.

У разі відсутності конкретного міжнародного або національного стандарту, який застосовується до господарської операції, керівництво повинне використовувати власне судження при розробці та застосуванні облікової політики. (§ 10 МСБО 8). При цьому необхідно врахувати: стандарти і тлумачення, що регулюють подібні або пов'язані операції (п. «а» § 11 МСБО 8); визначення, критерії визнання та концепції оцінки активів, зобов'язань, доходу і витрат, викладені в Концептуальній основі (п. «б» § 11 МСБО 8); постанови інших органів стандартизації обліку, які керуються схожими концептуальними принципами, прийняті галузеві норми (методики) та іншу професійну літературу в частині, що не суперечить § 11 МСБО 8 (§ 12 МСБО 8) [2].

Законодавство не встановлює прямої вимоги саме в наказі затверджувати облікову політику. Однак, однозначно, що це треба зробити у розпорядчому акті, а не тримати в умі. Мінфін у листі від 21.12.2005 р. № 31-34000-10-5/27793 зауважив: «Повноваження власника (власників) підприємства встановлювати облікову політику реалізується через визначення у розпорядчому документі переліку методів оцінки, обліку і процедур, щодо яких нормативно-методична база передбачає більш ніж один їх варіант. Одноваріантні методи оцінки, обліку і процедур до такого розпорядчого документу включати не доцільно, як імперативні для застосування підприємством норми».

При розробці облікової політики для подій або ситуацій, за якими відсутні конкретні міжнародні стандарти, керівництво повинне формувати своє судження так, щоб інформація, яка необхідна користувачам для прийняття економічних рішень, була надійною та достовірно відображала фінансовий стан підприємства, економічний зміст операцій, а не їх юридичну форму, а також нейтральною та неупередженою, обачною (консервативною) і повною у всіх

суттєвих аспектах (§ 10 МСБО 8). Загальні положення облікової політики В обліковій політиці за МСФЗ повинні бути визначені: функціональна валюта та валюта подання звітності, а також курси переведення доходів і витрат у валюту подання звітності. Зауважимо, що МСБО 21 не дозволяє застосовувати валютний курс на кінець звітного періоду при перерахуванні грошових потоків між материнським і дочірнім закордонними підприємствами для заповнення звіту про рух грошових коштів; звітні періоди (рік, півріччя, квартал) і дати складання річної та проміжної звітності. Ця вимога пояснюється тим, що в деяких країнах, на відміну від України, фінансовий рік починається не з 1 січня; рівень суттєвості для звітного періоду при розмежуванні основних засобів (далі – ОЗ) і запасів. Нагадаємо, МСФЗ не містить визначення ні малоцінних швидкозношуваних предметів, ні малоцінних необоротних матеріальних активів. Зупинимося докладніше на обліку окремих об'єктів згідно з МСФЗ.

Наказ про облікову політику встановлює обране підприємством правило з декількох, передбачених нормативними документами. Тобто цей документ не може суперечити діючим бухгалтерським нормативним документам, а покликаний врегулювати питання у яких є право обирати.

Наказ про облікову політику важливий не лише для бухгалтерських та облікових цілей, а й для податкових. Адже від вибраного в Наказі варіанту обліку різних ситуацій в кінцевому залежить і база оподаткування.

Розпорядчий документ складає та затверджує виконавчий орган управління підприємством і подає на затвердження (погодження) власнику (власникам), органу, уповноваженому управляти державним майном, органу, уповноваженому управляти корпоративними правами держави. Підстава для такого висновку – ч. 5 ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» 16 липня 1999 року № 996-XIV, за якою підприємство самостійно визначає за погодженням з власником (власниками)

або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів облікову політику підприємства [3, 5].

У Методичних рекомендаціях щодо облікової політики підприємства, затверджених наказом Мінфіну від 27.06.2013 р. № 635 (далі – Методрекомендації № 635) зазначено: «Підприємство самостійно на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку визначає за погодженням з власником (власниками) або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів облікову політику підприємства, а також зміни до неї» [4].

Таблиця

Ключові положення Наказу про облікову політику

№ з/п	Положення	Підстава
<i>Основні засоби</i>		
	Вартісна межа для віднесення необоротних активів до малоцінних необоротних	п. 5 П(С)БО 7 «Основні засоби»
1	<i>У податковому обліку вартісний критерій для розмежування основних засобів і МНМА становить 6000 грн (пп. 14.1.138 ПКУ). Раніше було 2500 грн (6000 грн діє з 01.09.2015 р. – зміни в ПКУ вніс Закон України від 17.07.2015 р. № 655-VIII). На сьогодні, починаючи з 21.05.2020 р. вартісна межа 20 000 грн. В бухобліку вартісний критерій може бути іншим (тобто він не залежить від критерію за ПКУ), його якраз підприємство і визначає в Наказі про облікову політику</i>	
	Методи амортизації основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів): — прямолінійний; — зменшення залишкової вартості; — прискореного зменшення залишкової вартості; — кумулятивний; — виробничий	п.п. 26 та 28 П(С)БО 7
2	Метод амортизації інших необоротних матеріальних активів: — прямолінійний; — виробничий. Для малоцінних необоротних матактивів і бібліотечних фондів можливі: — 100% вартості в першому місяці використання; — 50% у першому місяці та 50% у місяці списання з балансу	п.п. 27 та 28 П(С)БО 7
3	Чи враховувати при нарахуванні бухгалтерської амортизації мінімально допустимі строки корисного використання основних засобів, встановлені податковим законодавством (крім випадку застосування виробничого	п. 26 П(С)БО 7

Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку»
 27 квітня 2021 р.

	методу)	
4	Рівень суттєвості відхилення залишкової вартості від справедливої вартості для переоцінки основних засобів	абз. 1 та абз. 2 п. 16 П(С)БО 7
5	Періодичність зарахування дооцінки основних засобів до нерозподіленого прибутку (щомісяця, щокварталу, раз на рік)	п. 21 П(С)БО 7
6	<i>До 2015 р. прописували за якими правилами (бухгалтерськими чи податковими) ураховувати витрати, пов'язані з поліпшенням та ремонтом основних засобів</i> <i>Норма втратила актуальність з 2015 р. (прибрали із П(С)БО 7 наказом Мінфіну від 18.06.2015 р. № 573)</i>	п. 14 П(С)БО 7
<i>Нематеріальні активи</i>		
	Метод амортизації нематеріальних активів. Обирають із методів, прописаних для основних засобів, виходячи з умов отримання економічних вигід. Якщо такі умови визначити неможливо, застосовують прямолінійний метод	п. 27 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»
7	<i>Податкову амортизацію нараховують за тими самими методами, що й бухгалтерську. Нагадаємо, що податкову амортизацію нараховують ті підприємства, які використовують різниці, що коригують бухфінрезультат до оподаткування, за р. III ПКУ</i>	
8	Періодичність переоцінки нематеріальних активів тих груп, об'єкти яких уже зазнали переоцінки	п. 20 П(С)БО 8
9	Періодичність зарахування сум дооцінки нематеріальних активів до нерозподіленого прибутку (щомісяця, щокварталу, раз на рік)	п. 24 П(С)БО 8
<i>Запаси</i>		
10	Методи оцінки вибуття запасів: — ідентифікованої собівартості; — середньозваженої собівартості; — собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); — нормативних затрат; — ціни продажу	п. 16 П(С)БО 9 «Запаси»
11	Метод обліку транспортно-заготівельних витрат: віднесення до первісної вартості запасів чи облік на окремих субрахунках із розподілом в кінці місяця	абз. 6 п. 9 П(С)БО 9
12	Одиниці бухгалтерського обліку запасів: — найменування; — однорідна група (вид)	
<i>Заборгованість та зобов'язання</i>		
13	Метод розрахунку резерву сумнівних боргів: — застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості; — використання коефіцієнта сумнівності. Спосіб розрахунку коефіцієнта сумнівності: — визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході; — класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення; — визначення середньої питомої ваги списаної за період заборгованості в сумі заборгованості на початок періоду за попередні 3–5 років	п. 8 П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»
14	Перелік абеспечень, які створюються для відшкодування наступних (майбутніх) операційних витрат	п. 13 П(С)БО 11 «Зобов'язання»

Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку»
 27 квітня 2021 р.

<i>Витрати</i>		
15	Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг)	абз. 8 п. 11 П(С)БО 16 «Витрати»
16	Перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат	абз. 5 п. 16 П(С)БО 16
17	База розподілу змінних загальновиробничих витрат (години праці, зарплата, обсяг діяльності, прями витрати тощо)	абз. 2 п. 16 П(С)БО 16
18	База розподілу постійних загальновиробничих витрат (години праці, зарплата, обсяг діяльності, прями витрати тощо)	абз. 3 п. 16 П(С)БО 16
<i>Доходи</i>		
20	Оцінка ступеня завершеності операції з надання послуг проводиться:— вивченням виконаної роботи;— визначенням питомої ваги обсягу послуг, наданих на певну дату, у загальному обсязі послуг, які мають бути надані;— визначенням питомої ваги витрат, яких зазнає підприємство у зв'язку із наданням послуг, у загальній очікуваній сумі таких витрат. Сума витрат, здійснених на певну дату, включає тільки ті витрати, які відображають обсяг наданих послуг на цю саму дату	п. 11 П(С)БО 15 «Дохід»
<i>Інвалютні операції</i>		
21	Варіант розрахунку курсових різниць за монетарними статтям на дату операції: — в межах операції; — за всією статтею.Визначення курсових різниць за монетарними статтями в іноземній валюті проводиться на дату балансу, а також на дату здійснення господарської операції в її межах або за всією статтею	п. 8 П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів»
22	Курс валюти, за яким підприємство відображає операції з безготівкових розрахунків в іноземній валюті: — для перерахунку валютної статті в гривню застосовується курс на дату здійснення операції (дату визнання активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат); — гривневу вартість валютної статті визначають у сумі, визначеній у документах банку, із урахуванням особливостей застосування банком валютного курсу на дату здійснення операції, у разі якщо це не суперечить вимогам податкового та митного законодавства в частині застосування валютного курсу	п. 5 П(С)БО 21
<i>Резерви</i>		
23	Перелік резервів, які створюються.Правила розрахунку резерву відпусток і коефіцієнт резервування:— при розрахунку коефіцієнта резервування беруть суми з урахуванням суми відпускних чи ні;— коефіцієнт розраховуємо раз на рік чи переглядаємо за квартал, основуючись на показниках зарплати за останні 12 місяці;— тощо	П(С)БО 26 «Виплати працівникам»
<i>Податок на прибуток</i>		
24	Періодичність відображення відстрочених податкових активів та відстрочених податкових зобов'язань: щомісяця, щокварталу, раз на рік	П(С)БО 17 «Податок на прибуток»
<i>Фінансові витрати</i>		
25	Істотний час для створення кваліфікаційного активу. Наприклад, три місяці, 6 місяців, рік тощо.	п. 3 П(С)БО 31 «Фінансові витрати»

Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку»
 27 квітня 2021 р.

<i>Біологічні активи</i>		
26	Метод амортизації довгострокових біологічних активів, якщо вони оцінюються за первісною вартістю з урахуванням суми їх зносу і втрат від зменшення корисності	п. 11 П(С)БО 30 «Біологічні активи»
27	Оцінка сільськогосподарської продукція при її первісному визнанні: — за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу; — за виробничою собівартістю	п. 12 П(С)БО 30
<i>Інвестиційна нерухомість</i>		
28	Критерії розмежування об'єктів інвестиційної і операційної нерухомості, якщо наявні ознаки, за яких об'єкт основних засобів може бути віднесеним і до операційної нерухомості	п. 6 П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість»
29	Метод оцінки інвестиційної нерухомості на дату балансу — за справедливою вартістю, якщо її можна достовірно визначити, або за первісною вартістю, зменшеною на суму нарахованої амортизації з урахуванням втрат від зменшення корисності та вигод від її відновлення	п. 16 П(С)БО 32
<i>Рух грошових коштів</i>		
30	Спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямим методом	п. 9 р. П П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»
<i>Сегменти</i>		
31	Види сегментів, пріоритетний вид сегмента, засади ціноутворення у внутрішньогосподарських розрахунках. Це вказують в наказі про облікову політику якщо підприємство належить до суб'єктів, зазначених у п. 2 П(С)БО 29 (тобто, ті на яких поширюється П(С)БО 29)	п. 17 П(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами»
<i>Суттєвість</i>		
32	Кількісні критерії і якісні ознаки суттєвості інформації про господарські операції, події та статті фінансової звітності	п. 4 П(С)БО 1
<i>План рахунків</i>		
33	План рахунків, за яким ведуть облік (можна оформити як додаток, зробивши на нього посилання в основній частині наказу)	абз. 3 Наказу № 291
<i>Інвентаризація</i>		
34	Об'єкти і періодичність проведення інвентаризації (окрім випадків, коли це питання урегульоване законодавством)	Наказом Мінфіну від 02.09.2014 р. № 879

В Методрекомендаціях № 635 уряд зібрав всі можливі рекомендації та основні елементи, на які варто звернути увагу при складанні Наказу про облікову політику, хоча вони не обов'язкові до застосування, а носять лише рекомендаційний характер.

Слід знову наголосити, що у Наказі про облікову політику підприємство може прописувати правила обліку, які не урегульовані нормативно. Головне – зазначене в наказі не повино суперечити чинним нормативним документам у сфері обліку та звітності. Тож Наказ не може змінити імперативні норми законодавства і не може йому суперечити, та має визначити конкретний варіант, коли є вибір оцінки, обліку, відображення, аби усе було врегульовано.

Список використаних джерел

1. Волотковська Ю. Облікова політика за МСФЗ. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-msfo-28-uchetnaya-politika-po-msfo/>
2. МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020#Text
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України: Законодавство України від 27.06.2013 р. № 635 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13?lang=ru#Text>
5. Пилипенко, К. Васильєв, А. Облікова політика підприємства – необхідність в умовах організації бухгалтерського обліку. *Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору* : матер. II Міжнар. наук. – практ. конф. (заочна форма) (м. Полтава, 29 березня 2019 р.). Полтава, 2019. С. 91 – 93.
6. Pylypenko, K.A.; Babiy, I.V.; Volkova, N.V.; Lev K. Feofanov, L.K.; Kashchena, N.B. 2019. Structuring economic security of the organization, *Journal of Security and Sustainability Issues* 9(1): 27-38. [http://doi.org/10.9770/jssi.2019.9.1\(3\)](http://doi.org/10.9770/jssi.2019.9.1(3)).

Пилипенко К.А. - д.е.н., професор
Ставицька В. - здобувач вищої освіти СВО «Бакалавр»
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗЕМЛІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Земля, виконуючи різносторонні функції (політичну, економічну та ін.), залишається об'єктивним фактором безпечного існування людей та інших об'єктів різноманітних екологічних систем. Недосконалість законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за злочини у сфері земельного законодавства та надкористування, відсутність єдиного комплексного дослідження з обраної теми, суперечливість висновків різних авторів з приводу окремих питань даної тематики породжує певні труднощі при застосуванні відповідної кримінально-правової норми на практиці і заважає ефективній протидії таким діянням. Викладені обставини і зумовили актуальність теми нашого дослідження [4].

Актуальною проблемою соціально-економічного розвитку нашого суспільства на сучасному етапі є забезпечення схоронності господарських ресурсів, їх раціонального та економічного використання, запобігання невиробничих витрат різного роду цінностей. А одним з найбільш важливих засобів контролю за збереженням господарських засобів є інвентаризація, яка дає змогу своєчасно виявити та виправити розбіжності між фактичними даними, які отримані в результаті проведення інвентаризації, а також даними бухгалтерського обліку.

Земля приймає участь у процесі виробництва сільськогосподарської продукції та являє собою потужний актив. Ефективне використання сільськогосподарськими товаровиробниками є запорукою успішної господарської діяльності [4]. Як об'єкт управління, земля потребує належної організації обліку при прийнятті управлінських рішень. Використовуючи землю у виробничому процесі, агропідприємства виокремили її у складі об'єктів бухгалтерського обліку. Тому

відповідна інформація про наявність, використання, освоєння земель знаходить своє відображення оперативному, управлінському, фінансовому, статистичному обліку який потребує проведення контрольних дій, а саме -інвентаризації.

Інвентаризація забезпечує достовірність даних бухгалтерського обліку, дозволяє оцінити реальність всіх статей бухгалтерського балансу та звітності підприємства. Ось чому підприємства організаційно-правових форм і видів діяльності зобов'язані відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» проводити суцільну інвентаризацію матеріальних активів перед складанням річної звітності.

У ході інвентаризації основних засобів перевіряється в натурі фактична наявність майна, виявляються активи, які не використовуються підприємством, перевіряють дотримання правил експлуатації, утримання основних засобів, а також їх реальну вартість, яка обліковується на балансі підприємства. Як результат інвентаризації – складається повна та правдива фінансова звітність.

Однією з груп матеріальних активів, що підлягають інвентаризації, є земля. Як основний засіб, земля має свої особливості:

- перш за все, земля є результатом багатовікового ґрунтоутворюючого процесу, а не створена людиною;
- у землі не визначається вартість у класичному розумінні (також не має трудової вартості), але вона має певну оцінку та ціну;
- природне тіло землі є незамінним будь-яким іншим засобом;
- земля є просторово обмеженою, тобто штучно неможливо розширити її площу, створити нову землю або навіть її ділянку;
- має постійне місце розташування;
- у процесі виробництва земля не підлягає фізичному зносу, а навіть навпаки (при правильному використанні) може з часом покращувати свої

властивості [1, с. 86-87].

Поряд з самим підконтрольним об'єктом, інвентаризація землі теж має певні особливості. Згідно з постановою Кабінету міністрів України №476 від 5 червня 2019 року, інвентаризацію земель проводять з метою встановлення місця розташування об'єктів землеустрою, їхніх меж та розмірів, правового статусу, виявлення земель, що використовуються не за цільовим призначенням, використовуються нерационально або взагалі не використовуються, виявлення і консервації деградованих сільськогосподарських угідь і забруднених земель, встановлення кількісних і якісних характеристик землі, потрібних для ведення Державного земельного кадастру, здійснення державного контролю за використанням та охороною земель і прийняття на їх основі відповідних рішень органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування [2]. Таким чином, інвентаризація земель проводиться планово та послідовно, з дотриманням стандартних процедур, а її результати повинні давати повні та достовірні данні, які мають бути доступними для використання в інформаційній базі. Основною відмінністю інвентаризації землі від інших основних засобів є те, що її оцінюють за особливою ознакою – якістю ґрунтів, яка впливає на величину споживчої вартості.

Підстава для проведення інвентаризації земель – це рішення органу місцевого самоврядування або органу виконавчої влади. Замовниками технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації землі можуть бути землевласники, землекористувачі, органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

Такий процес включатиме певні етапи:

1. Укладання договору із замовником.
2. Проведення топографо-геодезичних робіт, складання плану земельної ділянки за результатами зйомки.

3. Камеральні роботи, обробка результатів польових робіт для складання та оформлення документації в паперовій та електронній формах.

4. Погодження цієї технічної документації.

5. Внесення відповідних відомостей до Державного земельного кадастру. У результаті проведених робіт замовник отримає технічну документацію з землеустрою щодо інвентаризації землі, яка включатиме повну інформацію про межі і розміри, стан та власників землі [3].

Отже, можна зробити висновок, що проведення інвентаризації земель є важливим етапом отримання даних про загальний стан земельних ділянок, які є в наявності, для їх подальшого використання в обліку. Також це передбачає повний та достовірний моніторинг та певну сукупність робіт, які спрямовані на встановлення фактичного стану використання земельних ділянок. Якщо підприємство буде проводити інвентаризацію своєчасно та у відповідності до вимог, то воно матиме актуальну інформацію про стан земель, що дозволить належно їх оцінювати та використовувати.

Список використаних джерел

1. Серета О.О. Особливості та значення землі як основного засобу виробництва в сільському господарстві. Агросвіт. Дніпро, 2020. №21. С.85-90.
2. Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.2019 р. № 476: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.04.2021).
3. Інвентаризація земель всіх форм власності. Комунальне підприємство «Київський інститут земельних відносин»: веб-сайт. URL: <https://kizv.gov.ua/1.php?id=7> (дата звернення: 06.04.2021).
4. Пилипенко К.А., Терещенко А.В., Кондрашов О.М. Кримінальна

відповідальність за порушення земельного законодавства та нормативно – облікового забезпечення. *Економічний, організаційний та правовий механізм підтримки і розвитку підприємництва*: колективна монографія ; за ред. О. В Калашник, Х. З. Махмудова, І. О. Яснолоб. Полтава : Видавництво ПП «Астроя», 2020. С. 78 – 86.

*Пилипенко К.А. - д.е.н., професор
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Терещенко А. - старший викладач
Полтавський інститут бізнесу, м. Полтава*

ВЛАСНІСТЬ НА ЗЕМЛЮ: ПОНЯТТЯ, ПРАВА ТА ЗМІСТ

Право власності – це один з найбільш важливих і актуальних інститутів для будь-якої правової системи, правове регулювання відносин власності визначає зміст та спрямованість правового регулювання суспільних відносин в цілому. Таке регулювання у значній мірі обумовлене властивостями та суспільною важливістю самого об'єкта власності, тобто земельних ділянок. Україна має одні з найкращих земельних фондів у Європі та світі загалом. Із площі України 60 млн. га 42,7 млн. га (70,7%) – це сільськогосподарські угіддя з родючими ґрунтами. Ще 17,7% території займають ліси, 4,2% – це забудовані території [1].

Потрібно вказати дефініцію земельної ділянки. Поняття «земля» є багатоаспектним та може використовуватись у різних значеннях. Загалом, під «землею» може розумітись планета, засіб виробництва, ґрунт, територія, країна тощо. Але перш за все земля – це частина природи, природний об'єкт.

Земельна ділянка може бути об'єктом права власності в трьох різних аспектах: як проста нерухома річ, як складна нерухома річ, а також як складова частина майнового комплексу, який включає в себе, у тому числі, земельні ділянки, які в цьому випадку не грають самостійної ролі та підпорядковуються загальному

цивільно-правовому режиму майнового комплексу як об'єкта цивільних прав [2, с. 22].

Земля є і була основним національним багатством і тому завжди перебувала під особливою охороною України. В результаті суспільних змін, що відбулись в нашій державі, право приватної власності на землю отримало визнано та закріплено в Конституції України. Однак постає питання, наскільки широкою є свобода власника землі та якими повноваженнями він наділений, як визначити межі його свободи.

У радянські часи, в умовах виключної державної власності на всі природні ресурси, питання про приватну власність на землю взагалі не розглядалось, оскільки не було взагалі поняття приватної власності та досліджувались інші аспекти земельних відносин. Доречно зазначити, що для радянського права однією з основних ознак була підвищена увага до усупільнених форм власності, питання приватної власності розглядались через призму тогочасної ідеології і досліджувались в значно меншій мірі.

Водночас вивчення новітньої літератури дає підстави зробити висновок про відсутність комплексного дослідження щодо змісту та меж здійснення права приватної власності на землю в Україні. Ті дослідження, які є на сьогодні або присвячені більш широкому колу проблем та лише в загальному торкаються цих питань, або ж висвітлюють інші аспекти відносин власності на землю. Також, деякі праці, в яких досліджувались як питання права приватної власності в цілому, так і права приватної власності на землю, певною мірою втратили свою актуальність через зміни в законодавстві, зокрема з прийняттям чинних Цивільного та Земельного кодексів України. Таким чином, питання про зміст та межі здійснення права приватної власності в Україні залишається актуальним.

Зміст права власності на землю (земельну ділянку), як і на будь-яку іншу річ, загалом виражаємо через повноваження з володіння, користування та розпорядження земельною ділянкою (ст.78 ЗКУ, ст.317 ЦКУ) [3]. Також, специфіка земельної

ділянки як речі нерухомої обумовлює істотну специфіку в обсязі та характері кожної із названих правомочностей.

У правовій доктрині неодноразово висловлювалися думки, за якими зміст права власності не може бути описаних "класичною тріадою" (правомочностями володіння, користування та розпорядження). Так, на думку В.В. Носіка, зміст суб'єктивного права власності крім «тріади» «може включатися також управлінням, регулюванням, захистом землі в межах існуючих кордонів, захистом суб'єктивного права власності, гарантування, охорону ґрунту, обмеження права власності тощо» [4, ст. 450]. У справі «Зеленчук та Цицюра проти України», згідно з яким мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення ЄСПЛ виніс рішення, що мараторій порушує права людини. Отже, одна з тріади права власності не гарантується [5].

Ч.1 ст.90 ЗКУ містить перелік прав власника землі:

1) продавати або іншим шляхом відчужувати земельну ділянку, передавати в оренду, заставу, спадщину;

1) самостійно господарювати на землі;

3) власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену продукцію;

4) використовувати у встановленому порядку для власних потреб наявні на земельній ділянці загальнопоширені корисні копалини, торф, лісові насадження, водні об'єкти, а також інші корисні властивості землі;

5) на відшкодування збитків у випадках, передбачених законом;

6) споруджувати жилі будинки, виробничі та інші будівлі і споруди [6].

Перераховані права в основному охоплюються змістом права власності, а конкретно, правомочностями володіння, користування та розпорядження. З іншого аспекту, деякі зі згаданих у ст. 90 ЗКУ прав залишаються поза межами класичної тріади, проте водночас, їх не можна вважати і складовими права власності (для

прикладу: право на відшкодування збитків, або право використовувати корисні копалини, торф, лісові насадження тощо).

Можемо говорити про право приватної власності та право держави України на землю. У державній власності перебувають усі землі України, крім земель, що є у комунальній та приватній власності. Право державної власності на землю набувається і реалізується державою в особі Кабінету Міністрів України, обласних, Київської ради, районних державних адміністрацій, державних органів приватизації відповідно до закону. До земель державної власності, які не можуть передаватись у комунальну власність, належать:

- а) землі атомної енергетики та космічної системи;
- б) землі оборони, не вважаючи земельних ділянок під об'єктами соціально-культурного, виробничого та житлового призначення;
- в) землі під об'єктами природно-заповідного фонду та історико-культурними об'єктами, що мають національне та загальнодержавне значення;
- г) землі під водними об'єктами загальнодержавного значення;
- г) земельні ділянки, які використовуються для забезпечення діяльності Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади, Національної академії наук України, державних галузевих академій наук;
- д) земельні ділянки зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- е) земельні ділянки, що закріплені за державними професійно-технічними навчальними закладами;
- є) земельні ділянки, закріплені за вищими навчальними закладами державної форми власності;

ж) земельні ділянки, на яких розташовані державні, в тому числі казенні підприємства, господарські товариства, у статутних капіталах яких державі належать частки (акції, паї), об'єкти незавершеного будівництва і законсервовані об'єкти [6].

Для включення в економічний оборот вартості прав на використання орендованих земель слід використовувати методику, передбачену для оцінки прав користування земельною ділянкою на умовах емфітевзису, що ґрунтується на попередньому визначенні ринкової вартості земельної ділянки за Методикою експертної грошової оцінки земельних ділянок, що змінена постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011р. № 1248 [7]. Відповідно до Цивільного кодексу України емфітевзис – це довгострокове, відчужуване та успадковуване речове право на чуже майно, яке полягає у наданні особі права володіння і користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб з метою отримання плодів та доходів від неї з обов'язком ефективно її використовувати відповідно до цільового призначення [3].

Під правом приватної власності на землю розуміємо найбільш повне право особи на земельну ділянку, яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших суб'єктів. На сьогодні право приватної власності розглядають як суб'єктивне право, яке являє собою міру можливої поведінки особи щодо використання своєї речі. Для розуміння права власності на землю важливе значення має не стільки наявність певного визначення, скільки вказівка на його основні ознаки (властивості), до них належать: повнота права власності; абсолютний характер; виключність; еластичність; безстроковість; способи, підстави і порядок виникнення права власності визнаються законом; спеціальний характер права власності на землю. Загалом вибудовування дефініції права приватної власності на землю повинно здійснюватись у контексті загального цивілістичного визначення права власності із застереженням про особливий характер об'єкта цього права –

земельної ділянки, яка обумовлює спеціальне правове регулювання даних відносин та обмежений характер права власності на землю.

Цивільне законодавство визначає землю як об'єкт цивільного права із огляду як природне національне багатство та регулює відносини конкретно природоохоронного значення, а отже і регламентування земельних правовідносин щодо здійснення над нею певних дій надається спеціальному закону, тобто ЗК України. В той же час право власності на от такий об'єкт нерухомого майна як земельна ділянка є речовим правом. Це визначається та регламентується ЦК України, важливо розуміти, що з моменту набуття землею статусу об'єкта цивільних прав, та щодо неї є можливим здійснення юридично значущі дії - такі відносини стають цивільно-правовими. а тому, під час дослідження земельного питання треба керуватися як земельним законодавством, так й цивільним [3].

Отже, не вся земля може розглядатися як об'єкт цивільних прав. Наявні конкретно та точно визначені параметри, що визначають, яка саме земля може відноситися до об'єкту речових прав, тобто майна. Можемо сказати про те, що земля являється абстрактним поняттям, а земля як об'єкт цивільних прав являє собою конкретним поняттям.

Список використаних джерел

1. «Земельний довідник України 2020» – база даних про земельний фонд країни.
URL: https://agropolit.com/storage/2020/Zemelnyy_dovidnyk_2020.pdf?utm_source=mailchimp&utm_campaign=0300ccc2e1f0&utm_medium=page
2. Головня І.Я. Відчуження земельних ділянок для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності як підстава припинення права власності на земельну ділянку. 2015. 230 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1925>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. (дата звернення 28.12.2020)

4. Право власності на землю в Україні. Право власності в Україні: навч. посіб. [Дзера О.В., Кузнєцова Н.С., Підопригора О.А. та ін.]. За заг. ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. К.: Юрінком Інтер, 2000. С. 432-499.
5. Повідомлення уряду у справі «Зеленчук проти України» № 846 /16, 1362- а грудень 2019 р. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=090000168098cf485.
6. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>. (дата звернення 28.12.2020)
7. Пилипенко К.А., Терещенко А.В., Кондрашов О.М. Кримінальна відповідальність за порушення земельного законодавства та нормативно – облікового забезпечення. *Економічний, організаційний та правовий механізм підтримки і розвитку підприємництва* : колективна монографія ; за ред. О. В. Калашник, Х. З. Махмудова, І. О. Яснолоб. Полтава : Видавництво ПП «Астроя», 2020. С. 78 – 86. URL: [file:///C:/Users/Master/Downloads/%D0%9C%D0%BE%D0%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_2020%20\(%D0%B7%20%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%BB%D0%BE%D0%BC\)_compressed.pdf](file:///C:/Users/Master/Downloads/%D0%9C%D0%BE%D0%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_2020%20(%D0%B7%20%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%BB%D0%BE%D0%BC)_compressed.pdf)

*Пилипенко К.А. - д.е.н., професор
Ярош Т., Бондар О. - ЗВО СВО Магістр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ – ОСНОВА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Прийняття рішення - це центральний і найважливіший процес будь-якого рівня управління діяльністю для досягнення найвищого рівня прибутковості. Саме компетентність в даній галузі (своєчасність, доцільність, необхідність, екстремальність прийняття рішень) відрізняє одного керівника від іншого і

засвідчує рівень розвитку організації. У відносно простих ситуаціях досвід, інтуїція чи просто здоровий глузд часто підказують правильне рішення, але для вирішення складніших проблем потрібні не одичне рішення, а сукупність вибору. У таких ситуаціях прийняття управлінського рішення перетворюється в мистецтво і якість таких рішень залежить від індивідуальних здібностей керівника, його досвіду, вміння, загального кругозору, практичної та теоретичної підготовки. Процес прийняття всіх без винятку рішень протікає в певній послідовності розумових дій, які називаються стадіями чи етапами. Число етапів різні автори визначають по-різному: виділяють чотири стадії прийняття рішення (орієнтовна, ознайомлююча, розршувальна та розпорядча). Інформація для прийняття рішень базується та систематизується в системі бухгалтерського обліку, і саме від її якості залежить «доля підприємства».

Під системою організації обліку на підприємстві розуміють спостереження, оцінку, реєстрацію, вимірювання, обробку, систематизацію та передачу інформації переважно про витрати і результати господарської діяльності в інтегрованій системі обліку, нормування, планування, контролю та аналізу, з метою формування достатньої інформаційної бази внутрішнім користувачам і прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень [2].

Елементами системи управлінського обліку служать його об'єкти і взаємозв'язок між ними, які розглядаються з позицій використання та споживання ресурсів, співвідношення витрат і отриманих результатів. Л.С. Васильєва під елементами системи управлінського обліку розуміє підсистеми обліку витрат (за видами витрат, місцями виникнення, носіями), аналізу витрат і результатів (виявлення відхилень від планових витрат і чинників причин відхилень), прийняття управлінських рішень (усунення відхилень, підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності) [1].

Слід зазначити, що підсистеми обліку витрат і калькулювання собівартості є не тільки елементами системи управлінського обліку, а й самостійними інформаційними системами. Цілями управлінського обліку є: – надання інформаційної допомоги ланці управління; – контроль і прогнозування витрат; – вибір найбільш ефективних шляхів розвитку підприємства; – прийняття оперативних управлінських рішень.

Прийняття управлінських рішень базується на системі аналізу проведеного на основі даних бухгалтерського обліку. Виділення особливостей управлінського обліку полягає в тому, що він:

- орієнтований на внутрішнього користувача;
- включає в себе як фінансові, так і не фінансові показники: показники якості, тимчасові показники, час обробки одного замовлення та інші показники;
- охоплює систему управління підприємства в цілому і спрямований на забезпечення оптимального використання ресурсів.

Мета управлінського обліку окреслюється рядом завдань:

- систематизація зібраної інформації щодо використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів у відповідності з затвердженими на підприємстві положеннями, нормативами і кошторисами;
- аналіз і контроль за доцільністю використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємства;
- інформаційна підтримка менеджменту всіх ланок і рівнів управління у прийнятті управлінських рішень.

До основних завдань управлінського обліку належать:

- стратегії та планування майбутніх операцій підприємства;
- контроль поточної діяльності підприємства;
- оптимізація використання фінансових ресурсів;
- аналіз та оцінка ефективності діяльності підприємства;

– дотримання об’єктивності в процесі прийняття рішень.

Отже, мета управлінського обліку – це передусім забезпечення управлінського персоналу інформацією, необхідною для прийняття рішень. Управлінський облік базується на даних фінансового обліку, охоплюючи виробничі операції.

До даних управлінського обліку, призначених для керівництва підприємства, висуваються зовсім інші вимоги, ніж до інформації, представленої у фінансовій звітності і використовуваної зовнішніми користувачами – інвесторами, кредиторами тощо [3]. У сучасних умовах управлінський облік через свої функції виступає як основний інформаційний фундамент управління внутрішньою діяльністю підприємства, його стратегією і тактикою. Це дозволять керівництву запобігти ймовірності отримання негативних результатів фінансово – господарської діяльності підприємства та виявити резерви, що забезпечать його ефективний розвиток і фінансову стійкість.

Організація обліку на підприємстві - є основою для об’єктивної оцінки діяльності, проведення аналізу та контрольних процедур з метою прийняття об’єктивних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Васильєва Л.С. Бухгалтерский управленческий учёт. М. : Эксмо, 2007. 320 с.
2. Пилипенко К.А. Аналіз та організація обліково – аналітичної системи в управлінні діяльністю сільськогосподарських підприємств. Таврійський науковий вісник: Збірник наукових праць Херсонський державний аграрний інститут. Херсон: ХДАУ, 2010. Вип. 68. С. 312 – 316.
3. Пилипенко К.А. Роль обліково – аналітичної системи в управлінні діяльністю підприємств. Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: Економічні науки. Вінниця, 2010. Вип. 5. Том 1. С. 98 – 101.

*Повод Т.М. – к.е.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Формування сучасної поведінкової економіки розпочалося з теорії перспектив (пояснення поведінки в умовах ризику), яка була розроблена Д. Канеманом і А. Тверським. Згідно із запропонованою ними теорією, учасники ринку менше керуються точними розрахунками, ніж думають автори економічних моделей. Приймаючи рішення, суб'єкти регулярно помиляються, і їхні помилки можна передбачати й класифікувати. Людям властиво недооцінювати шанси настання дуже ймовірної події, якщо є хоча б один шанс зі ста проти. [1]. Вибір в умовах ризику схильний і до аномалій. Виявилось, що переваги суб'єктів не постійні, а змінюються в результаті зміни умов вибору. Це відхилення було названо «дзеркальним ефектом», оскільки залежно від формулювання умов вибору суб'єкти дзеркально змінювали своє ставлення до ризику, вважаючи за краще ризикувати в очікуванні виграшу, ніж уникати ризику в очікуванні втрат [1;2;3].

Сучасна поведінкова економіка не тільки змінює економіку, її наслідки відображаються і на економіці сільського господарства (агroeкономіці). Прийняття рішень в умовах ризику є головною проблемою перспективного розвитку економіки сільського господарства. Фермери не приймають сучасні технології, які дозволяють збільшувати врожаї, відповідно і прибутки, а обирають більш традиційні методи. Все досить просто - фермери бояться ризикувати, страх перед втратами більший, ніж перспектива збільшення врожаю [3;4;5;6]. Для підвищення результативності агroeкономіки надзвичайно актуально впроваджувати альтернативні моделі, які б поєднували: поведінкові припущення, динамічні міркування і стандартні економічні особливості, використовуючи основні положення поведінкової економіки. Останнім часом поведінкова економіка використовує весь спектр методів економічних

досліджень: це і статистичні методи, аналіз, математичне та комп'ютерне моделювання та інші. Це дозволяє визначити певні закономірності в поведінці ринкових агентів для розробки майбутніх стратегій розвитку агробізнесу [3;4;6].

Поведінку яка може бути як раціональною, так ірраціональною і, що є важливим фактором при впровадженні тих чи інших технологій, та є ефективним для покращення діяльності. Проведені дослідження свідчать про необхідність запровадження поведінкової теорії, яка визначає, що ринкові агенти не повній мірі здатні проаналізувати та спрогнозувати ситуацію.

Список використаних джерел

1. Прочан А. О. Аналіз теорій поведінкової економіки. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. Запоріжжя, 2014. № 5(80). С. 107-110.
2. Повод Т. М., Адвокатова Н. О. Поведінкова економіка: сутність та концептуалізація поняття. *Таврійський науковий вісник. Серія: економіка*. Херсон, 2020. Вип. 2. С. 213-221.
3. Tanklevska N., Miroshnichenko V. Theoretical basis of managing of enterprises` financial potential on the basis of anti-crisis management. *Електронне наукове фахове видання Agricultural and Recourse Economics: International Scientific E-Journal*. 2019. №2. Vol.5. P. 51-61.
4. Поведінкова економіка, або Чому фермери бояться ризикувати? *АгроПортал* : веб-сайт. URL: <http://agroportal.ua/ua/views/blogs /povedencheskaya-ekonomika-ili-pochemu-fermery-boyatsya-riskovat/> (дата звернення: 01.04.2021).
5. N.S. Tanklevska, Y.Y. Kyrylov, O.I. Zaitseva Management of conscious adaptive organizations in the context of socioeconomic changes and financial turbulence. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. 1 (4 (12)). P. 36-39.
6. Танклевська Н.С., Карнаушенко А.С. Розвиток фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств: монографія. Херсон: Айлант, 2015. 184 с.

*Поладов Ф. - здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: Карнаушенко А.С. - к.е.н., ст. викладач
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «ХЕРСОНСЬКИЙ КХП»

З переходом до конкурентних відносин підприємці отримали незалежність у здійсненні комерційної діяльності, право повністю розпоряджатися економічними ресурсами і результатами трудової активності і несуть відповідальність за свої управлінські рішення. У цих умовах благополуччя і комерційний успіх підприємства торгівлі цілком і повністю залежать від того, наскільки ефективна його діяльність [1].

Аналіз результатів торгово-господарської діяльності підприємства, розкриття причинно-наслідкових зв'язків між спожитими ресурсами і отриманими результатами створюють основу для обґрунтованого передбачення його стану в майбутньому при плануванні і прогнозуванні [2].

Найважливішим напрямком аналітичної роботи підприємства є дослідження ефективності його діяльності. На його основі надається оцінка кінцевих підсумків підприємницької діяльності, формується стратегія підприємства в галузі раціонального використання ресурсів, виробляються заходи по її реалізації. Підвищення ефективності створює необхідні умови для розширення і збагачення матеріальної бази добробуту за допомогою підвищення продуктивності праці, збільшення фондівддачі, економії фінансових коштів і поліпшення якості продукції [3].

Таким чином, підвищення ефективності діяльності в даний час є вирішальним матеріальним чинником реалізації вищої і кінцевої мети суспільного виробництва.

Ефективність - найважливіша характеристика фінансово-господарської діяльності при оцінці компанії з боку зовнішнього середовища [4]. Показники економічної ефективності діяльності цілком визначають конкурентоспроможність і

потенціал організації при здійсненні ділового співробітництва. Вони надають можливість оцінити гарантованість інтересів підприємства і його контрагентів в економічних відносинах при реалізації підприємницької діяльності [5]. При всьому тому, тільки лише вміння дійсно давати оцінку рівня ефективності очевидно недостатньо для благополучного функціонування суб'єкта підприємницької діяльності та досягнення ним встановлених стратегічних цілей. Ефективність підприємницької діяльності та конкурентоспроможність можна здійснити тільки за умови ефективного управління існуючими ресурсами [6].

Досліджуване підприємство є одним з найстаріших в місті суб'єктом господарювання, яке успішно працює до сьогоднішнього дня. ПРАТ «Херсонський КХП» організовано 1 травня 1932 р. Будівництво елеватора зайняло 28 днів за які встигли за рекордні строки забетонувати 66 силосів.

На офіційному сайті ПРАТ «Херсонський КХП» наведено наступну інформацію: «до складу силосного корпусу входить 66 круглих силосів, розташованих в шість рядів, по 11 силосів у кожному. Діаметр силосу - 5,34 метра, ємність - 500 тон. Між круглими силосами розташовані 50 «зірочок» ємністю 125 тон кожна. Приймання зерна з залізничного транспорту ведеться одночасно з двох колій. На кожній з них є по шість приймальних бункерів для розвантаження зерна, ємність яких - 300 тонн. Для приймання зерна з автотранспорту на елеваторі було споруджено спеціальний пристрій на шість проїздів. У кожному з них встановлені 20-тонні ковшеві ваги, під якими розташовані бункера ємністю по 150 тонн. У ті далекі роки автомашини також розвантажувалися вручну. У 1950 році тут застосовували спарені механічні лопати. У 1955 році замість спарених лопат було встановлено чотири стаціонарних автопідйомника».

Проведемо коефіцієнтний аналіз ліквідності ПРАТ «Херсонський КХП» за 2017-2019 рр. в таблиці 1. Графічно динаміку відображено на рис.1.

Таблиця 1

Аналіз показників ліквідності ПРАТ «Херсонський КХП» за 2017-2019 рр.

Показники	На кінець року			Абсолютне відхилення, ±	
	2017	2018	2019	2019-2018 рр.	2019-2017 рр.
Коефіцієнт покриття (поточної, загальної ліквідності)	2.5	8.6	1.1	-7.4	-1.4
Коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності	1.2	5.2	0.9	-4.3	-0.2
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0.1	0.2	0.01	-0.2	-0.1
Чистий оборотний капітал	38058	76886	31193	-45693	-6865

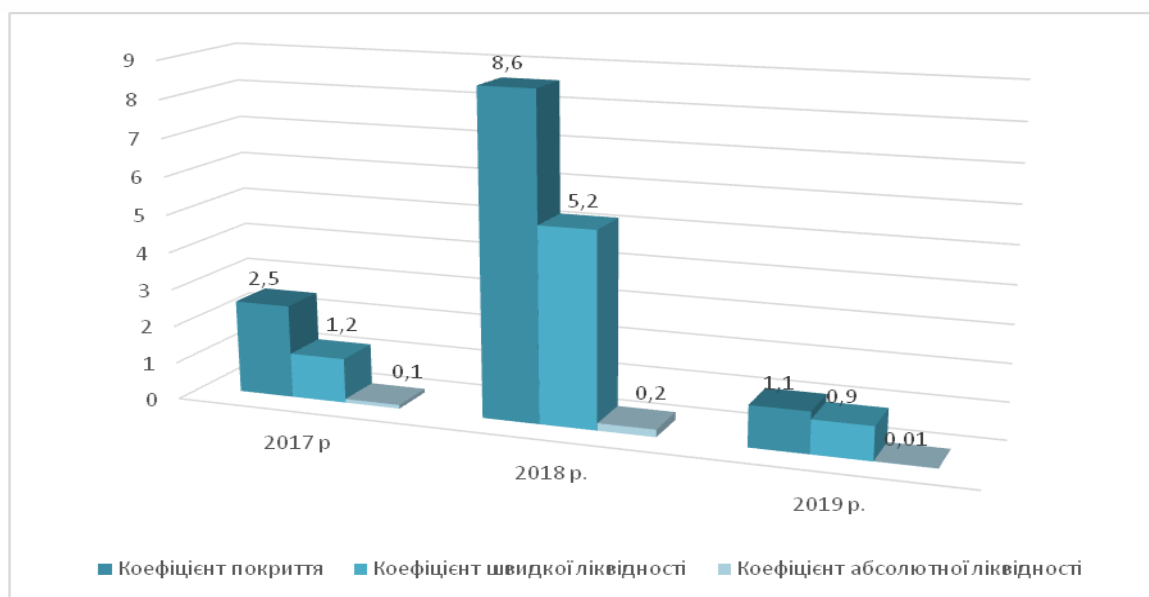

Рис. 1. Динаміка показників ліквідності ПРАТ «Херсонський КХП»

Отже, на кінець 2019 р коефіцієнт покриття становить 1.1 (259587 / 228394). Даний показник є нижчим нормованого показника (2-2,5). За останній рік коефіцієнт покриття зменшився на 7.4, що є негативним фактором. У порівнянні із показником на кінець 2017 р. даний показник зменшився на 1.4.

На кінець 2019 року коефіцієнт швидкої ліквідності становить 0.9 ((259587 -

24435 -8900 -10365) / 228394). Даний показник є низьким і свідчить про те, що за рахунок середньоліквідних активів підприємство не може погасити короткостровові зобов'язання в поточному році тільки на 94.5%. За останній рік коефіцієнт швидкої ліквідності зменшився на 4.3, що є негативним фактором. У порівнянні із показником на кінець 2017 року даний показник зменшився на 0.2. На кінець 2019 року коефіцієнт абсолютної становить 0.01 ((2308 +2306 / 228394). Даний показник є нормальним для досліджуваного підприємства. За останній рік коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшився на 0.2, що є негативним фактором. У порівнянні із показником на кінець 2017 року даний показник зменшився на 0.1. Чистий оборотний капітал на кінець 2019 року становить 31193 тис. грн., це на 45693 тис. грн. менше минулорічного показника та на 6865 тис. грн. менше показника на кінець 2017 року.

Отже, згідно проаналізованих показників встановлено, що позитивними змінами в діяльності досліджуваного підприємства є: збільшення середньорічної вартості активів, збільшення фонду оплати праці, покращення фондівіддачі, покращення продуктивності праці, збільшення середньої заробітної плати. Негативними є: зменшення вартості основних засобів, зменшення вартості власного капіталу, скорочення штату підприємства, зменшення прибутку, зменшення рентабельності продукції, зменшення рентабельності активів.

Список використаних джерел

1. Карнаушенко А.С. Факторний аналіз як інструмент управління прибутком підприємства. Сучасний рух науки: тези доп. X міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 2-3 квітня 2020 р. Дніпро, 2020. Т.1. с. 516-519
2. Морозов Р. В., Петько В. М., Морозов І. Р. Вирощування продукції рослинництва господарствами населення на земельних ділянках особистого селянського господарства: науковий пошук ефективності з урахуванням

- правових аспектів. Бізнес-навігатор: науково-виробничий журнал. 2020. Вип. 1 (57). С. 153–157. http://business-navigator.ks.ua/journals/2020/57_2020/29.pdf (дата звернення 07.05.2021)
3. Вольська О.М. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК РЕЗУЛЬТАТ СУСПІЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ У ДЕРЖАВІ. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування, 2020 р. № 1 [http://el-zbirn-
du.at.ua/2020_1/3.pdf](http://el-zbirn-
du.at.ua/2020_1/3.pdf) (дата звернення 07.05.2021)
4. Галат Л.М. Методологічні аспекти прийняття ефективних управлінських рішень. Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ: збірник тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з дистанційною участю, Том I, (м. Херсон, 11 листопада 2020 р.) Херсон, 2020. С. 84-88.
5. Боровік Л.В. Формування конкурентоспроможності аграрних господарств. Інформаційно-аналітичний журнал «Економіка. Фінанси. Право». 2016. №8/2. С.27-30.
6. Саприка Р. Р., Бойко Л.О. Проблеми розвитку малих та середніх підприємств в Україні. Стратегічні пріоритети розвитку економічної системи України: зб. матеріалів Всеукр. наук. – практ. конф. / за ред. Танклевської Н.С. Херсон : ХДАУ, 2020. С.199-202.

*Прокопчук О.Т. - к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва, м. Умань*

КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Серед різноманітних видів діяльності людини існують такі, на які одночасно впливає велика кількість ризиків. Одним із них являється аграрний сектор економіки, ведення якого супроводжується поєднанням різноманітних

факторів як природного, так і антропогенного характеру. Це специфічна сфера, ефективність якої залежить від наявності матеріальних, фінансових та людських ресурсів, а процеси відбуваються в умовах мінливого навколишнього середовища. В Україні стають все більш відчутними наслідки глобальної зміни клімату. У багатьох регіонах це обмежить продуктивність агросектору – одного з найважливіших секторів економіки України. Як наслідок, в результаті такої системності ризиків збитків може зазнати одночасно велика кількість агровиробників. З огляду на це, на даному етапі питання дослідження ризиків, притаманних агросектору, їх специфіки та методів управління останніми вимагає дедалі більш посиленої уваги.

Загалом усі ризики, на які наражається агровиробництво, можна поділити на шість основних видів.

1. Виробничі ризики – це ризики недоотримання продукції через екстремальні погодні умови, хвороби або технологічні зміни. Відмінною рисою сільськогосподарського виробництва, якщо порівнювати його з іншими видами виробництва, є те, що кінцевий результат визначається великою кількістю комбінацій використання ресурсів різної якості та кількості (таких, як посівний матеріал, добрива, засоби захисту рослин) та різноманітних погодних умов, наявності шкідників, бур'янів та інших факторів [1]. Отже, виробничі ризики сільськогосподарського виробництва є численними та різноманітними, а тому управляти ними досить складно. Серед найбільш небезпечних погодних ризиків слід назвати посуху, вимерзання, повінь, тривалі дощі в період сівби або під час збирання врожаю, сильний вітер, град та ін. Щодо технологічних змін, то їх впровадження, з одного боку, несе ризики скорочення виробництва у короткостроковій перспективі, проте з іншого – відмова від їх впровадження створює ризик втрати конкурентоздатності в майбутньому.

2. Ринкові ризики – це ризики недоотримання доходу від виробництва продукції через умови та обставини, що склалися на ринку. Насамперед тут йдеться про ціни на ресурси та готову продукцію. Так, зокрема, ціни на паливо, добрива та засоби захисту рослин можуть коливатися в результаті зміни попиту та пропозиції як на сільськогосподарську, так і на іншу продукцію, а також як результат коливання обмінного курсу та обсягу виробництва цієї продукції у світі [2].

3. Фінансові ризики – це ризики недоотримання продукції через недостатню спроможність сільськогосподарського підприємства (часто тимчасову) вкладати кошти у процес виробництва. Відмінною рисою сільськогосподарського виробництва є його циклічний характер та прив'язка до сезону. Загалом, сільгоспвиробник може генерувати річний дохід, цілком достатній для того, аби його господарство було прибутковим [3]. Проте коливання цього доходу протягом року може призводити до тимчасової неплатоспроможності.

4. Політичні ризики – це ризики недоотримання продукції через реалізацію політичних рішень уряду. Ці зміни можуть, зокрема, стосуватися охорони оточуючого середовища, правил ведення бізнесу, здійснення фінансових операцій, виконання міжнародних договорів та програм державної підтримки [1]. Аграрний сектор є таким, для якого політичні ризики є досить вагомими.

5. Юридичні ризики – це ризики, спричинені складністю та змінами у законодавстві та договірній базі. Наприклад, на сільгоспвиробників можуть буди покладені певні зобов'язання внаслідок деградації довкілля, забруднення атмосфери, зміни прав власності та ін.

6. Ризики, спричинені людським фактором – це ризики втрати працівника або зменшення його працездатності внаслідок смерті, травми або хвороби. До

цього типу ризиків можна також віднести інші особисті негаразди, такі, як, зокрема, розлучення.

Агровиробництво піддається впливу ризиків різної видової сукупності, що в кінцевому підсумку можуть позначитися на результатах його діяльності.

Дана ситуація виникає з таких причин:

– агровиробництво є видом діяльності, що характеризується специфікою її провадження – здійснюється «під відкритим небом» та, як наслідок, є вразливим до природних явищ, що в окремих випадках можуть носити катастрофічний характер;

– як і інші господарські операції, агровиробництво піддається впливу ринковим коливанням (пов'язаними з внутрішнім і зовнішнім ринком) та трансформаціям (в першу чергу це пов'язано із змінами цін на продукцію з яскраво вираженим сезонним характером та додатковими витратами, особливостями структури, асортименту та обсягами виробництва);

– агровиробництво піддається впливу ризиків, що притаманні політичному (особливості державної політики та політичного курсу), економічному (в розрізі макро- та мікроекономічному рівнях (зміна кон'юнктури ринку, правила, валютні курси, дозволи на експорт та імпорт) та соціальному середовищу (соціальні конфлікти різного характеру).

Таким чином, проведене дослідження дозволило представити конкретний перелік типових ризиків вітчизняного агросектору, а також здійснити їх огляд з позиції можливостей використання систем страхового захисту.

Список використаних джерел

1. Мальований М.І., Прокопчук О.Т. Поняття та класифікація ризиків в сільськогосподарській діяльності. *Агропромисловий комплекс України: теорія, методологія, практика*: Колективна монографія. Під. ред. д.е.н., професора Ю.О. Нестерчук. Умань: Видавець «Сочінський М. М.», 2018. С. 190–196.

2. Прокопчук О.Т. Сучасний стан та тенденції розвитку системи страхування сільськогосподарських культур в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2017. Вип. 91. Ч. 2: Економічні науки. С. 86–100.
3. Улянич Ю.В., Прокопчук О.Т., Улянич К.Ф. Зарубіжний досвід страхування аграрних ризиків та доцільність його застосування в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. Умань, 2013. Вип. 83. Ч. 2 : Економіка. С. 227–234.

*Рудік Н.М. – к.с.-г.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Кооперативні форми господарювання властиві сучасному розвиненому суспільству та сприяють його економічному розвитку. Міжнародний досвід показує, що кооперація є складовою ринкової економіки. Стан розвитку сільськогосподарської кооперації має визначальне місце в аграрному секторі, який формує продовольчу безпеку країни.

Розвиток сільськогосподарської кооперації, як складової аграрного сектору, може бути ефективним, якщо будуть створені умови для реалізації потенціалу що має ця форма підприємництва. Кооперація являє собою взаємодію кооперативної ідеї та практичної діяльності. Як процес економічної співпраці людей вона реалізується через організаційно-правову форму - кооператив.

Як форма самоорганізації та самопомоги сільськогосподарських виробників, кооперативи та їх об'єднання покликані підвищити ефективність господарюючих суб'єктів, збільшити їх доходи й зменшити витрати, кількість

посередників у процесі просування продукції від виробника до споживача, полегшити формування товарних партій, що важливо натеper в умовах формування логістики.

Визначає, забезпечує та регулює правовий статус сільськогосподарської кооперації, кооперативу, кооперативного об'єднання держава.

З 2014 року, за даними ЄДРПОУ, відбулось зменшення кількості кооперативів на 1125 одиниць [1].

Станом на 2020 рік кооперативне середовище України було представлено 28 тисячами кооперативів, з них 1008 сільськогосподарські виробничі, 1268 обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи, 761 споживчий кооператив[2].

На початок 2021 року в Україні зареєстровано 1269 сільськогосподарських кооперативів, з них реально працюють 735 [3].

Функціонування та стабільний розвиток сільськогосподарської кооперації можливий за наявності всього комплексу економічних, законодавчих, суспільних, демократичних передумов та дотримання засадничих принципів кооперації.

Дотепер стримуючими чинниками розвитку кооперації на макроекономічному рівні є: суперечності в законодавчому забезпеченні створення та функціонування сільськогосподарських кооперативів які частково будуть усунені із введенням у дію Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію”№ 819-ІХ; відсутність належного та своєчасного фінансування; недосконалість програм державної підтримки фермерських господарств; відсутність практичного досвіду створення та організації роботи кооперативу; недостатній рівень формування кооперативної свідомості в суспільстві [4].

Натеper на законодавчому рівні закріплені принципи утворення і діяльності сільськогосподарських кооперативів, які відповідають загальновизнаним принципам кооперації Міжнародного кооперативного

альянсу. Введенням у дію Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” № 819-ІХ закріплено перехід до єдиної організаційно-правової форми – сільськогосподарський кооператив

Стримує розвиток сільськогосподарської кооперації недостатня фінансова державна підтримка.

За даними Мінекономіки, у 2019 році сільськогосподарськими виробниками було використано 4,34 млрд. грн. державної підтримки. В цілому нею скористалося 1667 суб’єктів господарювання та 230925 фізичних осіб, близько 10 тис. фермерів та 2 сільськогосподарські кооперативи [5].

Обмеженням в розвитку сільськогосподарської кооперації є відсутня чітко визначена вітчизняна модель її розвитку.

Особливістю в розвитку кооперативного сектору України є відсутність стабільної бази статистичних даних про розвиток сільськогосподарських кооперативів та їх внесок в національну економіку. Потенціал розвитку сільськогосподарської кооперації мають господарства населення і він дотепер невикористаний.

Формування ефективно функціонуючого кооперативного сектору дозволить підвищити зайнятість населення, збільшити доходи, забезпечити соціальні гарантії та соціальний захист й сприятиме соціально-культурному відродженню села. Світовий досвід функціонування кооперативів і їх об’єднань доводить необхідність та актуальність розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні на національному та регіональному рівнях.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 20.05.2021).

2. В Україні зростає число сільськогосподарських кооперативів <https://agronews.ua/news/opryliudneno-kil-kist-fermers-kykh-hospodarstv-v-ukraini/>
3. Разом до розвитку: чому інвестувати у кооперативи стає надійніше. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/razom-do-rozvitku-comu-investuvati-u-kooperativi-stae-nadijnise> (дата звернення: 20.04.2021).
4. Рудік Н.М. Проблеми розвитку сільськогосподарської кооперації: макроекономічний аспект. *«Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка»*. Випуск 5, 2021. С.47-58. URL: <http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/issue/view/5>
5. Державна підтримка АПК-2020: програми, механізми, терміни. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/derzhpidtrimka-apk-2020-programi-mehanizmi-termini> (дата звернення: 20.04.2021).

*Рудік О.Л. – д.с.-г.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ В ФОРМУВАННІ СВІТОВОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

На фоні сучасних демографічних тенденцій у Світі, відбуваються поступові зміни пріоритетів розвитку окремих економічних галузей. Не зважаючи на значний потенціал розвитку аграрної науки та агротехнологій, забезпечення людства продовольством виокремлюється як одна із головних глобальних проблем. При цьому, за аналізами тенденцій та прогнозами науковців, проблема забезпечення продуктами харчування буде виражена як у забезпеченні широкого асортименту здорової їжі, що притаманно для розвинених країн, так і забезпеченні фізіологічних потреб в продуктах населення великої кількості країн, що

розвиваються. Зважаючи, що військові, етнічні, релігійні та інші конфлікти притаманні переважно для країн населення яких бідне та постійно або періодично страждає від голоду, проблеми аграрного виробництва набувають глобальної ваги.

Аналіз загальносвітових торгівельних тенденцій свідчить про збільшення частки продуктів рослинного походження у структурі торгівлі, що опосередковано демонструє зростання їх ваги. Це спричинене стійкими тенденціями розширення асортименту рослинної продукції та зростанням загального споживання в розвинених країнах, прагненням вирішити соціальні проблеми окремих регіонів.

За таких умов та світових тенденцій Україна набуває можливостей, за відповідної побудови моделі розвитку аграрного сектору, посилення своїх позицій на світовому продовольчому ринку.

На відміну від більшості галузей економіки держави, навіть за нинішнього стану аграрного виробництва, який потребує удосконалення технологій вирощування культур, Україна демонструє значні темпи приросту виробництва та експорту визначальної рослинної продукції – зерна та білково-олійних культур.

На даному етапі для України надзвичайно важливим є широке впровадження у практичну діяльність виробників, інноваційних технологій та розширення технічних та технологічних можливостей. Сучасні технології, в першу чергу, спрямовані на забезпечення інтенсивного процесу фотосинтезу, що досягається оптимізацією, відповідно до потреб рослин, умов зовнішнього середовища та цілеспрямоване керування процесом формування продукції. Вони потребують значно більших вкладень фінансових, матеріальних ресурсів, та є більш загрозливими щодо властивостей і родючості ґрунту, навколишнього середовища. Екологічна безпечність таких технологій є базовою умовою їх введення.

Однак запровадження сучасних технологій повинно відбуватися на наукових принципах. Значна строкатість ґрунтово-кліматичних умов та, у багатьох випадках, невідповідність їх центрам розробки таких аграрних технологій,

формують значні ризики та можуть спричинити великі економічні втрати. Без ґрунтового їх дослідження в мережі закладів системи Академії аграрних наук такі глобальні інноваційні рішення є надто ризикованими.

Степова зона є переважно сприятливою для виробництва саме зернових культур та традиційно відіграє важливу роль у забезпеченні України продовольчим та фуражним зерном. Однак навіть в цих межах умови суттєво різняться, а системи землеробства є різними за змістом. Відповідно до кліматичних особливостей та ринкового попиту Степова зона спеціалізується на вирощуванні озимих зернових культур. Вони, в посушливих умовах весною раніше розпочинають вегетацію, ефективніше використовують обмежені ресурси вологи, менше страждають від посухи. Це забезпечує вагомі біологічні переваги, у наслідок чого вони переважають за продуктивністю ярі зернові культури. Однак їх поширення має помітні об'єктивні обмеження. Посушливість зони практично щорічно створює проблеми їх своєчасної сівби та отримання нормальних сходів. Типовою є ситуація коли розміщення пшениці відбувається переважно на полях, де попередники є обмежено допустимими та навіть недопустимими для озимих культур. За таких умов стан цих посівів і рівень продуктивності повністю залежить від погодних умов осіннього та зимового періодів, що дестабілізує зернове виробництво.

В умовах Степової зони попередник має визначальний вплив не лише на протікання ростових процесів та підготовки до умов зими а й визначає вологозабезпечення ґрунтового профілю, запаси поживних речовин та щільність орного горизонту, зумовлює структуру фітоценозу. Відтак наявність попередників, раціональна структура площ посіву є базовою умовою стабільного зернового виробництва в цій зоні.

Оскільки визначальними факторами формування структури посівів є ринковий попит на продукцію та економічна доцільність їх вирощування, пошук

та підбір таких культур є актуальною проблемою. Інтенсивні сівоzmіни вимагають підбору найкращих попередників під культури з урахуванням їх біологічних особливостей відповідно до природно-екологічних умов та технології вирощування. Такими можуть бути нішові культури, які одночасно мають певні межі стійкого ринкового попиту та за своїми біологічними особливостями є хорошими попередниками озимих культур. Нут, квасоля, сочевиця, льон олійний гірчиця це не повний перелік культур, що відповідають таким вимогам.

Не менш важливим питання є і відновлення тваринництва, яке органічно вписується в збалансовану зональну систему землеробства. Кормові культури, у більшості випадків, є хорошими попередниками й одночасно позитивно впливають на відтворення родючості ґрунту та умовою стабілізації зернового виробництва.

Список використаних джерел

1. Кваша С. М., Григор'єв С. О. Сутність та особливості аграрного ринку. Вісник ОНУ ім. Мечникова. 2016. Т. 21. Вип. 8(50). URL : http://visnyk-onu.od.ua/journal/2016_21_8/13.pdf.
2. Кириленко І. Г., Івченко В. Є., Дем'янчук В. В. Продовольча безпека України в світлі сучасних тенденцій світової економіки. *Економіка АПК*. 2017. № 8. С. 5-14.
3. Рудік О.Л. Наукове обґрунтування напрямків адаптації систем землеробства до кліматичних змін та забезпечення продовольчої безпеки / Наукові основи адаптації систем землеробства до змін клімату в південному Степу України : Монографія / за наук. Ред. Чл.-кор. НААН Р.А. Вожегової, _ Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. С.8-39
4. Vozhehova R.A., Lykhovyd P.V., Kokovikhin S.V., Biliaieva I.M., Markovska O.Y., Lavrenko S.O., Rudik O.L. (2019). Artificial neural networks and their

implementation in agricultural science and practice. Warsaw, Diamond Trading Tour, 108 pp.

5. Формування глобального і регіонального ринків сільськогосподарської сировини та продовольства : монографія / [Ю. О. Лупенко, М. І. Пугачов, Духницький Б. В. та ін. ; за ред. Ю. О. Лупенка, М. І. Пугачова]. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 320 с.
6. [Бочарова Ю. Г.](#) Особливості конкуренції на світовому ринку молока / Ю. Г. Бочарова // [Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія : Економічні науки.](#) - 2016. - № 2. - С. 66-72. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdnuete_2016_2_10

Свістула А.В.- здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Бойко Л.О.- к.с.-г.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

ВИРОБНИЦТВО СОНЯШНИКОВОЇ ОЛІЇ - ВИГІДНИЙ БІЗНЕС АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

У нашому житті соняшникова олія є одним з основних продуктів, який входить до раціону кожного українця. Вона залишається одним з найпопулярніших видів олії, саме тому вона повинна бути на полицях кожного магазину та супермаркету. Цей продукт також постійно використовується в закладах громадського харчування (ресторанах, кафе, їдальнях) для приготування основних страв. При виборі цього продукту ключову роль відіграє якість, тому варто купувати олію від провідних виробників та уважно читати її склад [1].

Джерелом соняшникової олії є насіння квітки «соняшник». Не дарма ми називаємо соняшник – квіткою сонця, адже квітка сама схожа на сонце, крім цього є світло та теплолюбивою і в процесі досягання капелюх соняшника постійно

повертається за сонцем протягом дня. Якість майбутньої олії значною мірою залежить від якості насіння: рівня його олійності, вологості та терміну дозрівання.

З насіння соняшника олію отримують шляхом віджимання під пресом та екстракцією. Перед процесом віджиму насіння очищається від сміття та лузги і подрібнюється. Відсоток отримання сирової олії в результаті віджиму є невисоким. Максимально витягнути жир з сировини можна за допомогою процесу екстрагування, якому піддається насіння, що пройшло процес віджиму (макуха). В процесі екстрагування отримують сирю олію, шляхом додавання до макухи органічних розчинників, які згодом відганяють від отриманої міцели методом дистиляції.

Сира соняшникова олія має приємний запах і смак, але вона не може довго зберігатися, швидко стає каламутною та гіркне, тому в сирому вигляді її не використовують. Залежно від способу очистки та майбутнього призначення олія поділяється на рафіновану та нерафіновану [2].

За обсягом виробництва соняшнику та соняшnikової олії Україна є одна з основних країн світу. Ринок соняшnikової олії характеризується тим, що останніх декілька десятиків років Україна нарощує обсяги виробництва соняшnikу. У 2019 р. за оцінкою Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства зібрали 15,25 тис. т соняшnikу, що на 7,6% більше, ніж у 2018 р. Виробництво зросло за рахунок збільшення врожайності на 8,2%. У той же час площа під посівами скоротилася на 3,4% Рис.1).

Україна є лідером на ринку як вирощування соняшnikу, так і на ринку виробництва соняшnikової олії. Її виробництво в 2018/19 МГ склало 6,36 млн т або 32,2% від всього світового. Після України йде Росія з об'ємом 4,85 млн т і країни ЄС - 3,7 млн т [4].

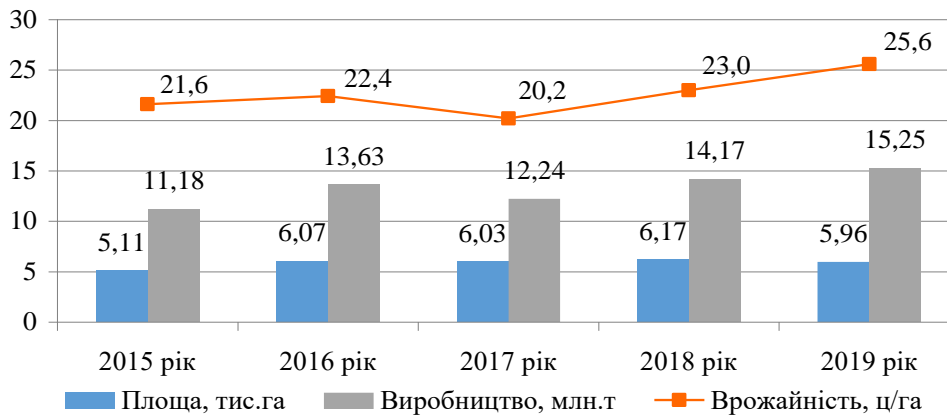

Рис. 1 Динаміка вирощування соняшнику в Україні

Джерело: державна служба статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства [3]

Останнім часом у світі зростає популярність на високоолеїнову соняшникову олію. За вмістом олеїнової кислоти ВО-олія перевершує навіть оливкову. Високоолеїновий соняшник вирощується в Україні, однак частка його посівних площ не перевищує 3%. Географія таких посівних площ охоплює Дніпропетровську, Полтавську та Запорізьку області. Перспективними у цьому напрямку є зовнішні ринки збуту. Україна може розглядати Європу як основний ринок збуту високоолеїнової соняшникової олії, оскільки в європейських країнах попит на високоякісну і здорову продукцію продовжує зростати. Світове виробництво рослинних олій стабільно зростає з кожним роком. При цьому виробники підвищують якісні характеристики своєї продукції. На ринках спостерігається переорієнтація на обробіток високоолеїнових сортів соняшнику [5].

Українська олійна галузь є прикладом розвитку переробки. За останній десяток років наша країна перетворилася від експортера насіння соняшнику до найбільшого виробника та експортера соняшникової олії. Але не слід забувати і

про конкуренцію [6], особливо з боку виробників пальмової та соєвої олії. Захист українського соняшнику на світовому ринку дуже важливий для нас, щоб наша країна могла зробити стабільний внесок у міжнародне виробництво та експорт олії.

Список використаних джерел

1. Сторінка «ТОВ «АГРОЗЕРНОХОЛДИНГ». URL: <https://agrozernoholding.com/ua/podsolnechnoe-maslo-vidi-primenenie/>
2. Сторінка «ТД «Майола ».URL: <https://majola.ua/page/16/.html>
3. Державна служба статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства URL: <https://www.google.com/search?client=opera&q=державна+служба+статистики+україни&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>
4. Сайт Pro Capital Group, 2004—2021. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-podsolnechnogo-masla-v-ukraine-2020-god>
5. Сайт «KURKUL» - онлайн-асистент фермера. URL: <https://kurkul.com/news/1168-virobnitstvo-visokooleyinovoyi-sonyashnikovoyi-oliyi-ye-perspektivnim>
6. Boiko V., Kwilinski A., Misiuk M., & Boiko L. (2019). Competitive advantages of wholesale markets of agricultural products as a type of entrepreneurial activity: the experience of Ukraine and Poland. *Economic Annals-XXI*. 175(1-2). P. 68-72. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V175-12>

*Сергєєва О.Р. - к.н.держ.упр., доц.
Університет ім. А. Нобеля, м. Дніпро*

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Агротуризм в Україні останніми роками стає все більш популярним. І якщо спочатку бажаючих поринути в колоритну сільську повсякденність були одиниці, то сьогодні попит часом перевищує пропозицію.

Досвід зарубіжних країн показує, що таке явище, як частковий перехід фермерів і майстрів народних промислів з області виробництва в область туристичних послуг, виникає саме в період економічних труднощів. Так відбувалося на Заході, так відбувається зараз в Україні.

У переважній більшості фермери вирішують зайнятися організацією прийому туристів самостійно і стикаються при цьому з рядом труднощів: нестачею робочої сили, фінансів, неможливістю зробити якісну рекламу.

Агротуризм – один з найактуальніших напрямків, що дозволяє створити унікальний національний продукт.

Безумовно, деякі фермерські господарства, і навіть великі агрохолдинги вже почали розвивати на базі своїх підприємств агротуристичний напрямок. Але таких пропозицій на ринку поки ще багато, що пов'язано зі складністю організації Агротурів. Адже на відміну від більшості європейських країн, де під агротуризмом мається на увазі звичайний відпочинок в орендованому на фермі будиночку, в Україні в це поняття вкладають аграрний сенс.

Так, в нашій країні найбільш популярні напрямки – це екскурсії до тваринників (особливо на молочні ферми), птахівників, бджолярів, а також сироварів та пивоварів. Але і цього агротуристам буває недостатньо. Тому, щоб забезпечити гостям різноманітне дозвілля протягом тривалого часу проживання, в Агротури часто додають поїздки в краєзнавчі музеї та організують зустрічі з ремісниками.

Сьогодні люди задумуються про якість життя і про якість продуктів, які вони їдять. Більш того, городянам цікаво все, що пов'язано з життям на землі. Тобто, крім занурення в сільський побут, в процеси виробництва фермерського продукту, – вони хочуть вивчати традиційні ремесла, знайомитися з регіональними брендами і гастрономією. Не дивно, що в агротуристичному бізнесі часом зустрічаються представники таких незвичних для України напрямків, як розведення виноградних равликів або виготовлення сидру.

Територія агротуризму – це мале місто і прилегла до нього сільська територія. А отже, виробництво продукту і його шлях на стіл туриста – також тема подібних поїздок, і вона може бути дуже цікавою і затребуваною.

Основна мета агротуризму – показати інший, відмінний від міського, але при цьому сучасний і цілком комфортний світ, а головне – людей, які зважилися кардинально змінити своє життя.

Батьки приїжджають з дітьми, вважаючи таку подорож дуже важливою для повноцінного розвитку дитини: вони хочуть, щоб діти побачили на власні очі, звідки береться молоко, як ростуть овочі та фрукти. Інші гості самі в дитинстві проводили багато часу в селі, у бабусі, і їм хочеться повернутися в цей світ і освіжити спогади.

Важливий аспект агротуризму також в тому, що він сприяє виявленню, становленню та розвитку регіонального продукту за аналогією з Європою. Під регіональним продуктом маються на увазі сільськогосподарські, гастрономічні та кулінарні продукти харчування, що мають певне географічне походження. В Європі такий підхід дозволяє місцевим виробникам успішно конкурувати з транснаціональними корпораціями, а виробництво регіонального продукту часто стає основою економіки регіону. У найближчі роки в нашій країні з'явиться значна кількість регіональних продуктів, а агротуризм буде основним каналом їх просування.

Сисоєнко І.А. - к.е.н., доцент
Семибратня В.В. – здобувач вищої освіти групи 5Ф
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

АНАЛІЗ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ДЖЕРЕЛ ЇХ ФІНАНСУВАННЯ

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність», інвестиціями визнаються всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект, а саме:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів);
- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права [1].

Ми ж маємо на меті проаналізувати капітальні інвестиції - витрати на придбання або виготовлення (створення) матеріальних і нематеріальних необоротних активів [2]. До інвестицій у матеріальні активи належать інвестиції у житлові та нежитлові будівлі, інженерні споруди, машини, обладнання та інвентар, транспортні засоби, землю, довгострокові біологічні активи тваринництва та рослинництва, інші матеріальні активи. До інвестицій у нематеріальні активи належать інвестиції у придбання або створення власними силами прав користування природними ресурсами та майном, програмного

забезпечення та баз даних, прав на комерційні позначення, на об'єкти промислової власності, авторських і суміжних прав, патенти, ліцензії, концесії тощо [2].

Наведемо деякі статистичні дані. Капітальні інвестиції за видами активів за 2015-2019 роки наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка капітальних інвестицій за видами активів за 2015-2019 роки [2]

Показники	Темпи приросту, %			
	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2019/2018
Інвестиції в матеріальні активи	36,38	24,37	25,53	10,74
будівлі житлові	-1,63	18,96	7,54	1,08
будівлі нежитлові	37,08	10,45	35,43	13,08
інженерні споруди	32,52	16,36	41,69	33,99
машини, обладнання та інвентар	45,85	25,65	21,28	5,76
транспортні засоби	86,70	63,89	22,96	-10,90
земля	32,88	4,08	-16,09	33,29
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	14,48	17,87	21,47	32,50
інші матеріальні активи	63,21	30,05	22,03	19,86
Інвестиції в нематеріальні активи, з них	-35,68	38,87	121,60	-35,67
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	-66,44	36,76	316,33	-69,29
програмне забезпечення та бази даних	28,67	29,78	15,62	7,80
Усього	31,52	24,84	29,05	7,82

Отже, як бачимо, капітальні інвестиції в матеріальні та нематеріальні активи за аналізований період мають тенденцію до зменшення.

Проаналізуємо динаміку структури джерел фінансування капітальних інвестицій за 2015-2019 роки (рис. 1).

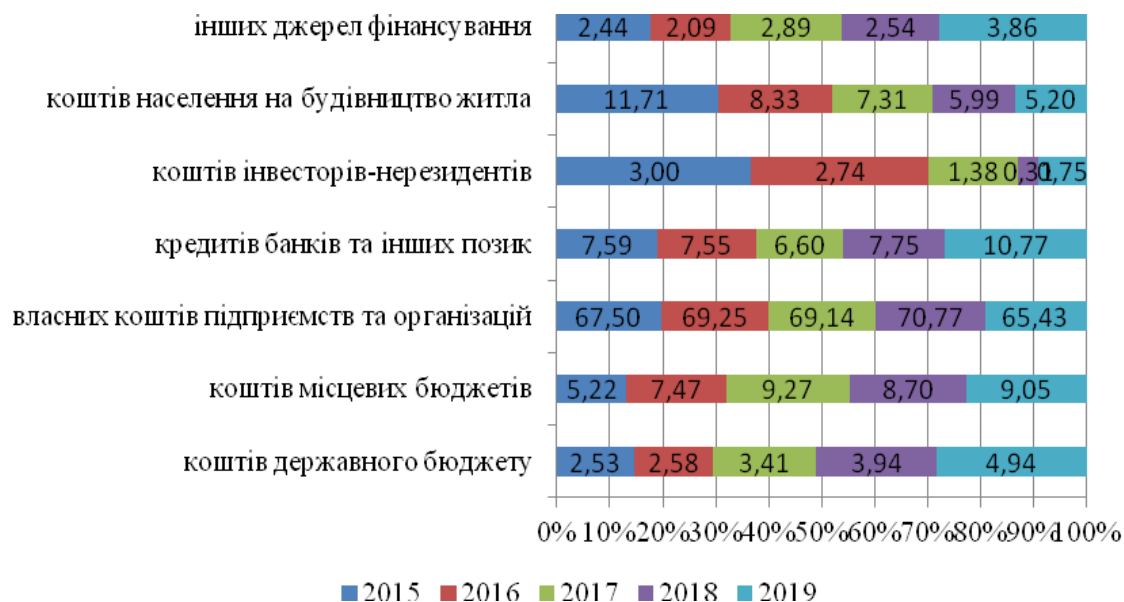

Рис. 1. Динаміка структури джерел фінансування капітальних інвестицій за 2015-2019 роки, % [2]

Як видно з рисунку, основним джерелом фінансування капітальних інвестицій виступають власні кошти підприємств та організацій – майже 70%.

Список використаних джерел

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. Дата оновлення: 13.02.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>. (дата звернення: 16.04.2021).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 16.04.2021).

Сложинська В. О. - здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: **Танклевська Н.С.** – д.е.н., професор
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

АНАЛІЗ ВАЛОВОГО ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ

В останні роки Україна знаходиться в складному економічному становищі управління та обслуговування державного боргу є дуже важливим в такі часи. Регулювання та рішення проблем державного боргу є одним із ключових факторів економічної стабільності в країні. Від врегулювання боргових проблем залежить бюджетна дієздатність держави, стабільність її національної валюти, а відтак, фінансова підтримка міжнародних фінансових організацій.

Державний борг України становив 2 065,49 млрд грн або 72,99 млрд дол., в тому числі державний зовнішній борг - 1 187,23 млрд грн або 41,95 млрд дол. та державний внутрішній борг - 878,25 млрд грн або 31,03 млрд дол [1].

Валовий зовнішній борг станом на певну дату являє собою загальний обсяг заборгованості за всіма існуючими зобов'язаннями, що мають сплачені боржниками, та які є зобов'язаннями резидентів економіки країни перед нерезидентами. Слід відрізнити валовий зовнішній борг від державного зовнішнього боргу. Валовий зовнішній борг містить в собі як державний зовнішній борг (уряду та Нацбанку), так і недержавний (банків, національних та акціонерних компаній тощо), розраховується в доларах США. Валовий зовнішній борг України представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Валовий зовнішній борг України в 2020 р. (млн. дол. США)

На 31.12.2019	121 739,0	+1786,0	+1,5%
На 21.03.2020	120 334,0	-1405,0	-1,2%
На 30.06.2020	122 796,0	+2462,0	+2,0%
На 30.09.2020	122 799,0	+3,0	+0%
На 31.12.2020	125 690,0	+2891,0	+2,4%

Отже, виходячи з даних таблиці 1 видно, що ВЗБ постійно зростає. Проте станом на 21.03.2020 знизився на 1,2%, а станом на 30.09.2020 залишився таким же як і в попередньому кварталі. Валовий зовнішній борг України в динаміці за останні 5 років розглянуто в таблиці та на рисунку 1.

Таблиця 2

Валовий зовнішній борг України з 2015 по 2020 рр. (млн. дол. США)

	Валовий зовнішній борг		
2015	118 729,0	-7579.0	-6.0%
2016	113 518,0	-5211.0	-4.4%
2017	116 578,0	+3060.0	+2.7%
2018	114 710,0	-1868.0	-1.6%
2019	121 739,0	+7029.0	+6.1%
2020	125 690,0	+3951.0	+3.2%

Отже, з таблиці два ми можемо зробити висновок, що валовий зовнішній борг до 2017 зменшувався, проте в 2017 році збільшився на 2,7%. І починаючи з 2019 має позитивну динаміку збільшення. Найбільший ВЗБ спостерігався в 2019р. це було викликано пандемією COVID-19 і як бачимо з таблиці 1 до цього часу борг зростає кожного кварталу.

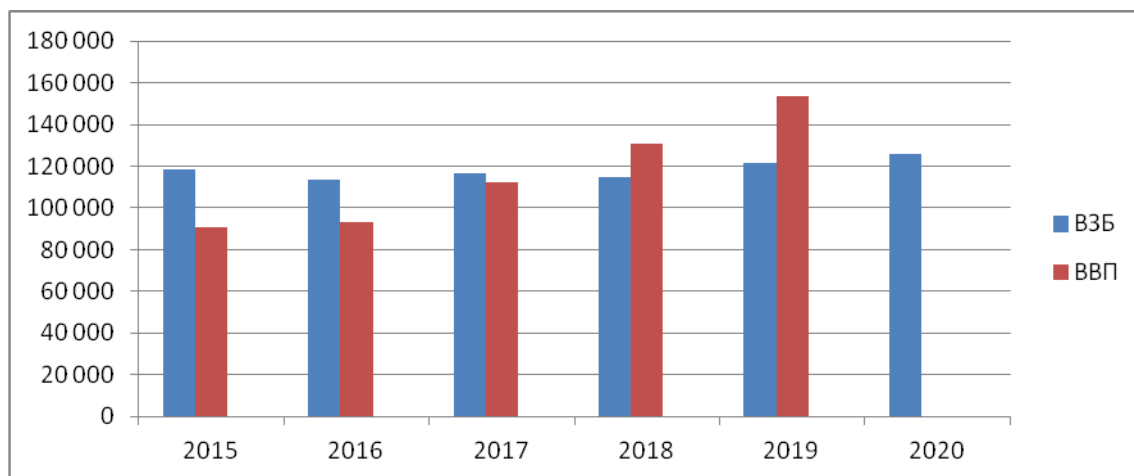

Рис.1 Динаміка валового зовнішнього боргу і ВВП України з 2015 по 2020 рр. (млн. дол. США)

Виходячи з рис.1 видно, що останні роки ВВП перевищує ВЗБ. Співвідношення ВЗД до ВВП становить: у 2015 р. 131%, 2016р. 121,7%, 2017 103,9%, 2018 87,9%, 2019 79,2%.

Для удосконалення нормативно-правового забезпечення механізму управління зовнішнім державним боргом слід прискорити розробку та ухвалення Закону України «Про зовнішній борг України», де необхідно:

- чітко визначити понятійний апарат зовнішнього боргу держави; вказати механізми залучення кредитних ресурсів та обслуговування і погашення зовнішнього боргу;

- рекомендувати інструментарій управління зовнішнім державним боргом; законодавчо заборонити використання зовнішніх запозичень держави для фінансування поточних бюджетних витрат;

- заборонити отримання дорогих короткотермінових кредитів [3].

Вирішення проблем ЗББ із врахуванням запропонованих методів сприятиме покращенню економічного становища України та розбудові державних фінансів.

Список використаних джерел

1. Укрінформ URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3124575-derzborg-ukraini-u-veresni-zris-na-455-milarda-griven.html> (дата звернення 12.04.2021 р.)
2. Офіційний сайт Мінфін URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/foreigndebt/>(дата звернення 12.04.2021 р.)
3. І.В. Фурман Стан зовнішньої заборгованості України перед міжнародними кредиторами: оцінка та напрямки врегулювання URL: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1302/13fivszz.pdf> (дата звернення 12.04.2021 р.)

*Соколова Л. В. - старший викладач
ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права», м. Херсон*

ІННОВАЦІЙНА ФУНКЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ

Інноваційна спрямованість підприємницької діяльності забезпечує суб'єктам господарювання конкурентні переваги, слугує зміцненню їх ринкових позицій, а отже сприяє економічному піднесенню тих держав, що підтримують розвиток інноваційного підприємництва у своїй країні.

Надання туристичних послуг є об'єктом підприємницької діяльності всіх суб'єктів туристичної сфери. Мета підприємництва в туризмі полягає в отриманні прибутку від надання споживачеві, яким виступає турист, комплексного туристичного продукту, що включає в себе розробку маршрутів, формування туристичних потоків за обраними маршрутами, забезпечення перевезення та розміщення туристів, організації екскурсій, надання інших пов'язаних з подорожами послуг.

Особливістю підприємництва в туризмі є можливість створення різних організаційно-правових форм турбізнесу та реалізації різних видів економічної діяльності, так виробництво представляють: туropolерейтинг, готельне та транспортне обслуговування, послуги ресторанного сервісу, організації дозвілля, спортивного, екскурсійного та інших видів обслуговування туристів; комерцію – турагентська діяльність; фінанси – страхування туристів; консалтинг – юридичне обслуговування турпідприємств та туристів.

Суть підприємництва як методу господарювання, в тому числі і в сфері туризму, полягає в його основних функціях до яких відносять: ресурсну, організаційну та інноваційну.

Вся діяльність на ринку пов'язана з постійним оновленням. Основна маса інновацій в умовах ринку реалізується підприємницькими структурами, яким на

сучасні тенденції розвитку і нововведення потрібно реагувати, причому відповідати на зміни треба швидко. Через нововведення фірми реалізують свій інноваційний потенціал і конкурентні позиції, а для більшості підприємств інновації сьогодні стають і умовою виживання на ринку. Інноваційне підприємництво – це засіб досягнення комерційної мети і чинник економічної стабільності й зростання, оскільки інновації орієнтовані на задоволення ринкового попиту, конкретних запитів споживачів. Власне бідь-яке підприємництво невіддільне від інновацій [1, с. 32].

Адаптовано до сфери туризму "Інновація – це кінцевий результат новаторської діяльності, втілений у вигляді нового або удосконаленого туристичного продукту і впроваджений в обіг. Інноваційний процес – удосконалення збалансованості різних сфер діяльності підприємства у впровадженні нововведень. Нововведення тільки тоді можна вважати інновацією, коли воно прийняте даним споживачем і несе в собі ознаки новизни" [2, с. 222-223].

Зміна умов на ринку туризму, поява у туристичному попиті нових тенденцій, спонукає турпідприємства активно шукати нові можливості та форми здійснення турбізнесу пропонуючи нові форми обслуговування споживачів туристичного ринку, активно впроваджуючи інновації у використанні туристичних ресурсів, виявляючи та використовуючи нові ринки для надання туристичних послуг.

Особливої актуальності реалізація інноваційної функції турпідприємствами набула в умовах COVID-пандемії, яка фактично зупинила туризм закриттям кордонів між країнами та введенням карантинних обмежень і заборон на пересування туристів. Через неможливість безпосереднього спілкування зі своїми клієнтами, турпідприємства вимушені були більш

активно звернутися до нових технологій організуючи онлайн-екскурсії та онлайн-подорожі.

Застосування турпідприємствами сучасних інформаційних та телекомунікаційних досягнень забезпечує не тільки нові можливості для розвитку турбізнесу, а й суттєво впливає на його моделі. Так новітні технології сприяли впровадженню е-туризму, е-подорожей та туристських інформаційних систем.

Е-туризм (e-tourism) – онлайн-служба, яка забезпечує продажі туристичних послуг кінцевим споживачам об'єднуючи виробників, турагентів та посередників.

Е-подорожі (e-travel) – онлайн-інформаційна служба, яка надає консультації з усіх питань, які можуть виникнути при плануванні турпоїздок та подорожей.

Туристські інформаційні системи обслуговують та надають інформаційну підтримку турпідприємствам які займаються е-туризмом та е-подорожами. Отримана через турінформ системи інформація може бути використана для планування подорожей, співставлення цін, динамічного компонування турів.

Список використаних джерел

1. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2008. 397 с.
2. Менеджмент туристичної галузі: підручник / О. М. Білоусов, О. Є. Лугінін, О. С. Морозова, Л. В. Соколова. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 580 с.

*Станкова А.С. – здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник: Грановська В.Г. – д.е.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ СУЧАСНИХ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ

Оцінка фінансової стійкості сучасних підприємств полягає в аналізі фінансів в майбутньому. При цьому особливого значення в рамках такої оцінки набуває проведення аналізу факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємств. Якщо, знехтувати ними, то аналіз не буде достатньо повним. А між тим, він представляє великий інтерес, як для зовнішніх, так і для внутрішніх користувачів фінансової звітності підприємства.

На фінансову стійкість підприємства впливають ряд факторів, які по ряду ознак повністю або частково залежать від підприємства або є від нього незалежними [2].

Оскільки основна мета діяльності в ринкових умовах - отримання і максимізація прибутку, то показником економічної ефективності служить динаміка зростання прибутку на одиницю вартості капіталу (ресурсів). Аналізуючи ситуацію, яка склалася в Україні, ми можемо зробити висновок, що на сьогоднішній день істотно впливає на фінансову стійкість фаза економічного циклу, в якій перебуває економіка країни.

У період кризового стану відбувається відставання темпів реалізації продукції від темпів її виробництва. Зменшуються інвестиції в товарні запаси, ще більше скорочує збут [5]. Знижуються в цілому доходи суб'єктів економічної діяльності, скорочуються щодо і навіть абсолютно масштаби прибутку. Все це веде до зниження ліквідності підприємств, їх платоспроможності, а в цілому і фінансової стійкості підприємств, оскільки в період кризи посилюється серія банкрутств. Особливу увагу в таких умовах слід звернути на те, що, здійснюючи свою діяльність, підприємства вибудовують взаємини з іншими господарюючими суб'єктами.

Причому за ступенем успішності цих взаємин оцінюється і ефективність самого підприємства, що викликає значний інтерес до аналізу саме зовнішніх факторів фінансової стійкості [3]. Зовнішні чинники є складовою, неоднорідною за своєю структурою, зовнішнього середовища підприємства. Вони, в свою чергу, включає в себе наступні групи: фактори прямого і фактори непрямого впливу [6]. Перша безпосередньо впливає на діяльність підприємства через конкурентів, постачальників і споживачів. Друга ж група включає фактори, що побічно впливають на діяльність підприємства [4].

Саме непрямі фактори, на сьогоднішній день, чинять сильний вплив на фінансову стійкість підприємств в країні. Коливання курсу обміну валют, законодавче введення режиму самоізоляції, обумовлене несприятливою епідеміологічною ситуацією, призупинило роботу великої кількості суб'єктів господарювання, що призводить до спаду виробництва товарів і послуг, зниження темпів реалізації продукції [1].

Зниження попиту на товари і послуги, за винятком товарів першої необхідності, також обумовлено схильністю споживачів до економії коштів в поточних умовах, що є наслідком соціокультурних чинників.

З причини того, що всі перераховані вище фактори можуть надавати як негативний, так і позитивний вплив на фінансову стійкість підприємств, нами пропонується доповнити типову класифікацію ще однією групою, яка оцінює фактори за ефектом їх впливу. До цієї групи належать наступні види факторів: активізуючі, що уповільнюючі і регулюючі.

Активізуючі - фактори, що позитивно впливають на діяльність підприємства і його фінансову стійкість. Під час фази підйому економіки спостерігається розвиток виробництва, збільшення споживчого попиту, інвестованого капіталу. До цієї групи також належать різні нормативно-правові акти у сфері оподаткування (податкові канікули, зниження процентних ставок) і інноваційні технології виробництва, що

дозволяють впровадити нові матеріали й устаткування, що також сприятливо впливає на фінансовий стан підприємства, шляхом збільшення ефективності виробництва.

Уповільнюючі - фактори, що зупиняють розвиток підприємства. До цієї групи належать нормативно-правові акти, що обмежують виробничу діяльність господарюючого суб'єкта.

З економічних факторів, до цієї групи буде відноситися інфляція і зростання процентних ставок. Також, в умовах економічної кризи, підприємство буде втрачати свій прибуток через зниження споживчого попиту, а це, в свою чергу, означає втрату платоспроможності. Із зовнішніх факторів прямого впливу, до цієї групи можна віднести конкуренцію, так як в разі неможливості підприємством забезпечити свою конкурентоспроможність, воно буде не здатне здійснювати свою діяльність.

Регулюючі - фактори, що регулюються державою, з метою зниження негативних наслідків ринкових процесів, або з метою підтримки розвитку підприємництва.

Для досягнення цих цілей, використовуються як прямі методи, що включають в себе держзамовлення, цільове фінансування, законодавство, кредитування, так і непрямі методи, що включають в себе грошово-кредитну та бюджетну політику, а також інструменти ціноутворення. Недопущення або подолання негативного впливу таких факторів є основою стратегії розвитку підприємства.

Виходячи з чисельності чинників, оцінку ефективності діяльності підприємства доцільно проводити на основі системного підходу. При такому варіанті підприємство розглядається як відкрита соціально-економічна система, кожен з елементів якої має свої певні і обмежені характеристики, а завдання управління зводяться до інтеграції і координації таких системоутворюючих елементів. Беручи до уваги і аналізуючи сутність, склад і фактори зовнішнього і внутрішнього середовища, підприємство в

поточному і довгостроковому періодах зможе успішно і без значних ризиків здійснювати свої господарські операції і виконувати зобов'язання.

Список використаних джерел

1. Амблер Т. Практичний маркетинг: навчальний посібник. СПб.: Питер, 2017. 256 с.
2. Котлер Ф. Маркетинг від А до Я. 80 концепцій, які повинен знати кожен менеджер: навчальний посібник. М.: Паблішер, 2018. 211 с.
3. Левітас А.М. Експрес-маркетинг: навчальний посібник. М.: Манн, Іванов і Фербер, 2016. 224 с.
4. Малхотра Нереш К. Маркетингові дослідження: практичне керівництво. М.: Юрайт, 2019. 1184 с.
5. Хіггінс, Р. Фінансовий менеджмент. Управління капіталом і інвестиціями: навчальний посібник / Хіггінс Р. - М.: Вільямс, 2016. - 464 с.
6. Етрілл, П. Фінансовий менеджмент і управлінський облік для керівників і бізнесменів: навчальний посібник / Етрілл П. - М.: Паблішер, 2018. - 656 с.

*Стратічук Н. В. - к.е.н., доцент
Стратічук О. В. - здобувач вищої освіти
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У сучасних економічних реаліях ефективне функціонування аграрного сектору нерозривно пов'язано з розвитком екологічного землеробства на основі використання альтернативних технологій, зокрема органічних та біологічних, особливістю яких є виробництво продукції з жорстким контролем якості. У результаті такої виробничо-господарської діяльності підприємства аграрного

сектору виробляють органічні продукти, які порівняно із звичайними мають не лише сертифікати якості та екологічної безпеки, а й характеризуються вищими смаковими властивостями.

З точки зору інноваційного розвитку та розбудови підприємництва в Україні, органічне сільське господарство є реальним шляхом розвитку малих і середніх товаровиробників і конкурентного позиціонування поряд з крупними сільськогосподарськими виробниками. Крім того, органічне виробництво аграрно-промислової продукції є важливим напрямом розвитку підприємств аграрного сектору.

За даними моніторингу, проведеного Мінекономіки, у 2019 році загальна площа сільськогосподарських земель з органічним статусом та перехідного періоду склала близько 468 тис. га (1,1 % від загальної площі земель сільськогосподарського призначення України). При цьому нараховувалось 617 операторів органічного ринку, з них 470 – сільськогосподарські виробники [1].

Сьогодні внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні продовжує розширюватись через основні мережі супермаркетів. Основними видами органічної продукції, яка виробляється в Україні є зернові культури, молоко та молочні продукти, крупи, м'ясо та м'ясні продукти, фрукти та овочі.

Нарощувати темпи розвитку органічного виробництва необхідно шляхом забезпечення законодавчої та фінансової державної підтримки та створення і удосконалення організаційно-економічних механізмів щодо функціонування цього напрямку аграрного сектора економіки.

10 липня 2018 року було прийнято Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», який введено в дію 02 серпня 2019 року. Також запроваджується ведення реєстрів операторів, органів сертифікації, органічного насіння і садивного матеріалу. Відкритість та загальнодоступність цих реєстрів надає

можливість громадянам, суб'єктам ринку органічної продукції, учасникам ринку, іншим заінтересованими особам отримувати актуальну, достовірну інформацію стосовно операторів органічного ринку, органів сертифікації, що мають право на проведення сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції, а також наявності на ринку України органічного насіння і садивного матеріалу. Наразі прийнято всі підзаконні нормативно-правові акти.

Органічне сільське господарство з одного боку виступає багатофункціональною агроекологічною моделлю виробництва, а з іншого - це практична реалізація загальної концепції сталого (екологічно і соціально збалансованого) розвитку, що дозволяє в перспективі узгодити і гармонізувати економічні, екологічні та соціальні цілі в аграрному секторі [2].

На думку деяких фахівців, те, що в світі органічне виробництво є прерогативою виключно дрібних господарств, які в змозі забезпечити органічність у виробництві продукції, є черговим міфом. Так, сьогодні у виробництво органічної продукції інвестують такі великі міжнародні компанії, як Kellogg's, Pepsico, Heinz, Coca-Cola, Kraft, виступаючи при цьому під назвами екологічних фірм. В Європі у цей сектор інвестують Tesco і Carrefour) [3].

В Україні спостерігається зростання попиту на органічну продукцію українськими споживачами, також підвищується її експорт у інші країни світу [4]. Це доводить, що вказана ніша виробництва ще не є зайнятою, а навпаки — потенційно привабливою, оскільки здоров'я — це найцінніший скарб людини, що дала їй природа, тому (за умови наявності відповідних можливостей) це та ланка витрат населення, на яку вони не шкодуватимуть коштів.

Протягом останніх років популяризація здорового способу життя і підвищення рівня екологічної свідомості населення та низка екологічних

чинників створили значні передумови для розвитку ринку органічної продукції в Україні. Переповнений низькоякісними товарами внутрішній ринок України стимулює споживачів до купівлі органічної продукції як альтернативи звичайній.

Органічне землеробство є одним із перспективних напрямів розвитку сільського господарства. Воно є безпечним для навколишнього середовища і людей, є одним із складових продовольчої безпеки. Соціальною перевагою органічного сільського господарства, є те, що воно має високий потенціал для забезпечення життєдіяльності сільського населення і поживлення роботи дрібних фермерських господарств. Разом зі зростанням органічного сектора зростатиме і працевлаштування місцевого населення, оскільки органічне землеробство менш механізоване і потребує, як правило, більше ручної праці.

Список використаних джерел

1. Органічне виробництво в Україні URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini> (дата звернення: 17.04.2021).
2. Концепція держпрограми розвитку органічного виробництва в Україні URL: <http://organic.com.ua/konczepczyia-derzhprogrami-rozvitku-organichnogo-virobnictva/> (дата звернення: 18.04.2021).
3. Rotkiewicz M. Ekosciema, czyli mity zdrowej zywnosci, 2013. URL: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/nauka/1549063,1,czym-na-prawde-jest-rolnictwoekologiczne.read> (дата звернення: 20.04.2021).
4. Вовк В. Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє [Електронний ресурс] / В. Вовк. URL: <http://www.lol.org.ua/ukr/vegetables/showart.php?id=15634>.

Ступницький В.В. - к.е.н., доцент

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Дубенська філія, м. Дубно

Срібна Є.В. - к.е.н., старший викладач

Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне

Ступницька Н.І. - викладач

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КРАЇНАХ ЄС

Впродовж п'ятдесяти років соціальне підприємництво має широку географію, зайняло суттєву частку економіко-соціальної сфери європейських країн і вносить вклад у створення доданої вартості країни. Частково напрацьовані окремі індекси та показники, які дозволяють загально відслідковувати поточний стан цього феномену.

Однак єдиновизначеної методики оцінки соціальної корисності результатів діяльності соціальних підприємств та визначення їх частки в національній економіці не існує, що не дозволяє порівнювати компанії та ефективно здійснювати державне регулювання як соціального партнерства, так і загалом соціальної сфери. У глобальному підході така невизначеність не дозволяє повноцінно реалізовувати концепцію сталого розвитку.

Мета дослідження – проаналізувати показники оцінки соціального підприємництва у країнах ЄС.

Оцінка соціального розвитку визначається за рахунок індексів, що відображають якість та рівень життя населення. Ця система оцінки розвивалась з 1950-х років. На початковому етапі в методиці обрахунку використовували показники соціальних рахунків. У 1960-х роках сформувались перші комплекси соціальних індикаторів для оцінки соціальних програм та соціальної політики держави. У 1970-х роках відбулася розробка комплексу соціальних показників та

формування загальних вимог до системи соціальних індикаторів. А з 1990-х років започаткувалось різнонаправлені дослідження щодо соціального розвитку та якості життя населення, а відтак з'явилися різні інтегральні показники (табл.1).

Таблиця 1 - Характеристика показників впливу соціального підприємництва на суспільний розвиток країн

Група індексів	Індекс	Позначення	Розробник
Глобальні індекси	Індекс соціального прогресу	Social Progress Index (SPI)	Гарвардська школа бізнесу і Массачусетський технологічний інститут
	Індекс розвитку людського потенціалу	Human Development Index (HDI)	ООН
	Справжній показник прогресу	Genuine Progress Indicator (GPI)	Громадський некомерційний інститут Redefining Progress
	Індекс добробуту Вандерфорда- Райлі	Vanderford-Riley wellbeing schedule	-
	Валове національне щастя	Gross National Happiness (GNH)	Король Бутану Jigme Singye Wangchuck
	Всесвітній індекс щастя	Happy Planet Index (HPI)	Фонд «Нова економіка» (New Economics Foundation) (NEF)
Психологічні індекси	Індекс якості щастя	Quality-of-life	Журнал «The Economist»
	Індекс фізичної якості життя	Physical qualityof-life index	Британська рада із зовнішніх досліджень
	Рівень щастя населення країни	World Happiness Index (WHI)	Підрозділ ООН по пошуку стабільного розвитку
	Індекс задоволеності життям	Better Life Index (BLI)	Комісія по основним показникам економічної діяльності і соціального прогресу

Визначимо функціонально-математичну залежність розвитку соціального підприємництва в країнах ЄС. Для цього введемо показник кількості соціальних

підприємств на одиницю євро ВВП на душу населення, сформуємо рейтинг країн ЄС за даним критерієм (рис. 1).

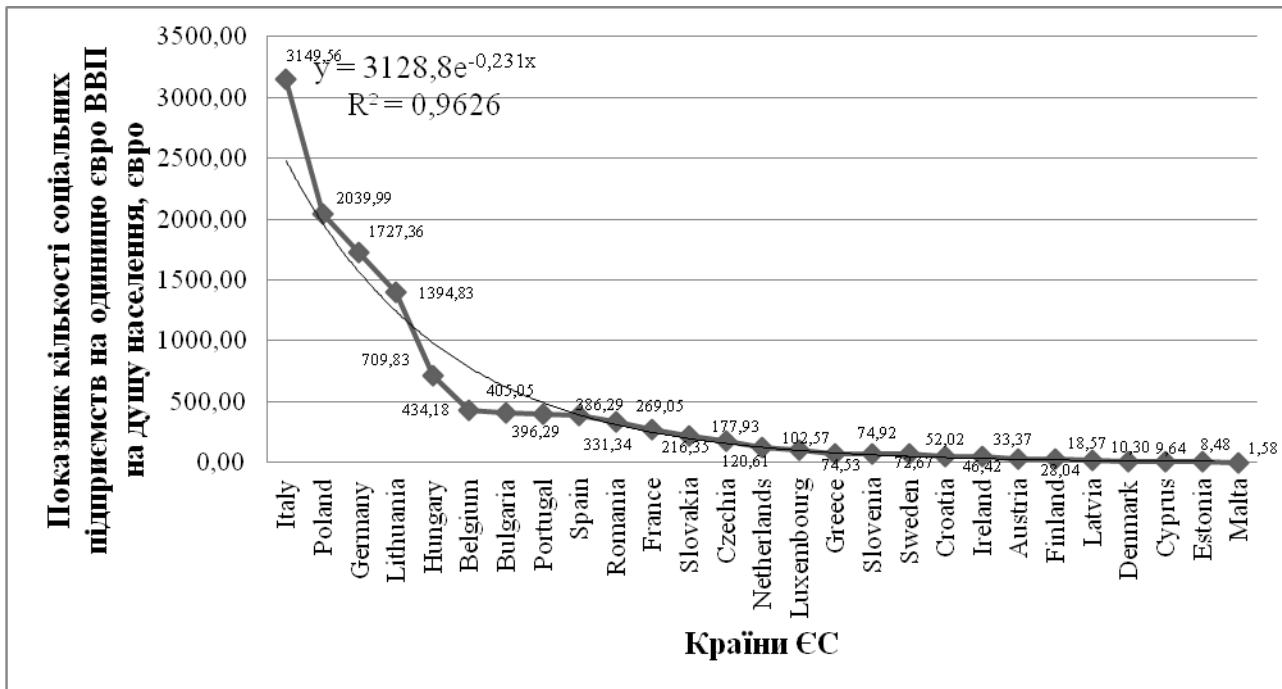

Рис. 1. Функціонально-математична залежність розвитку соціального підприємництва в країнах ЄС

Джерело: сформовано авторами на основі [1]

Маємо математичну закономірність, яка повністю відображає процес формування та розвитку суб'єктів соціального підприємництва у країнах ЄС. Цей зв'язок носить експоненціальний характер і відображає тенденції, які притаманні країнам, що найбільш впроваджували соціальне підприємництво (Італія, Польща, Німеччина, Люксембург).

Таким чином, попри різноманіття різних показників розвитку соціально-економічної структури сучасної економіки відсутній єдиний принцип оцінки діяльності соціального підприємництва та його внеску у національну економіку. Набір показників у визначенні індексів досить широкий та різниться по країнах. А це вимагає врахування інших показників, що ведуться державною

статистикою. Все це ускладнює повноцінну оцінку ролі та наслідків соціального підприємництва на місцевому та державному рівні.

Список використаних джерел

1. Social Enterprises and their ecosystems in Europe. (2020). Comparative synthesis report <https://www.european-microfinance.org/publication/social-enterprises-and-their-ecosystems-europe>

*Танклевська М. - здобувач освіти
гімназія б, м. Херсон*

*Науковий керівник: Карнаушенко А.С.- к.е.н., ст. викладач
Херсонський державний аграрно-економічний університет*

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Основним трендом останніх років в Україні є популяризації теми розвитку жіночого підприємництва. Сьогодні динамічно збільшується відсоток жінок, які відкривають власний бізнес, зокрема з надання послуг у сфері краси та здоров'я, консалтингу, ІТ і роздрібної торгівлі. Підприємництво - це вкрай важливий елемент в економічній системі сучасного суспільства, враховуючи важливість самозайнятості населення, внеску малого і середнього бізнесу в ВВП України – 55%, зокрема малого – 16% ВВП [1]. При цьому, підприємницька сфера виступає важливим суб'єктом економічної діяльності, від результатів якої залежить як добробут окремого суб'єкта, так й населення країни в цілому. Сучасний етап розвитку українського суспільства, характеризується активністю жінок-підприємниць, які ефективно конкурують з підприємцями чоловіками. Враховуючи те, що діяльність підприємця вимагає від нього повної віддачі сил і часу, жінки життєво необхідно тримати баланс між своєю кар'єрою та сім'єю й особистим життям, в той час як чоловіки, зазвичай, зосереджені на своїй кар'єрі. З іншого боку, саме особистість та

інтуїція жінок сприяють розширенню такого підприємництва, як нової сфери, де можна повністю реалізувати себе, зрозуміти і досягнути свій рівень.

Сучасне підприємництво є дуже важливим елементом в економічній системі України, який характеризується значною активністю жінок-підприємниць ефективно конкуруючих з підприємцями чоловіками. З'ясовано, що індекс жінок-підприємців є найвищий у розвинутих країнах, що обумовлено створенням сприятливих умов для розвитку жіночого підприємництва, а в країнах, що розвиваються, більшість жінок розпочинають підприємницьку діяльність через свої матеріальні потреби, що в більшості випадків відбувається й в Україні.

На шляху розвитку жіночого підприємництва стоїть багато перешкод починаючи з економічних та бюрократичних бар'єрів, закінчуючи соціальними, освітніми, культурними й гендерними. Головними перешкодами на шляху ефективного розвитку жіночого підприємництва в Україні опитані респондентки вважають: бюрократія урядових органів влади (77% респонденток); відсутність державної допомоги (66%); недостатність фінансування для запатентування бізнесу (60%). Менше ніж 10% респонденток відмітили, що вони не перетиналися із державною бюрократією або що це неважливо. Щодо опитування «Я маю змогу оплатити потрібне фінансування для власного бізнесу», тільки 13% були спроможні знайти необхідні кошти [2]. В основі соціальних проблем лежить домінування патріархальних цінностей, які в умовах переходу до ринкових відносин, не дивлячись на демократизацію суспільства в цілому, тільки посилилися. Основними показниками такого становища жінок є: соціальна дискримінація жінок (при прийомі і звільненні, при оплаті праці тощо); існування стереотипів ролевих функцій жінок, в тому числі і в сфері праці; деякі форми соціального захисту жінок, що мають характер обмежень у сфері праці.

Для популяризації жіночого підприємництва в Україні існує безліч різноманітних програм його підтримки, зокрема громадські організації, державні

інституції та різні міжнародні фонди приймають активну участь у розвитку жіночого підприємництва і лідерства.

Таким чином, вдосконалення розвитку жіночого підприємництва слід здійснювати саме в тих напрямках, де воно має беззаперечні переваги, враховує специфічні «жіночі» особливості поведінки, психіки, менталітету тощо. При цьому, непотрібно йти в напрямку врівноваження сфер бізнес-діяльності жінок і чоловіків. Жіноче підприємництво саме по собі є вагомим фактором еволюції національної економіки, сприяє її стабілізації і динамічному зростанню.

Отже, серед ключових елементів активізації розвитку жіночого підприємництва слід відзначити: впровадження дієвих законодавчо-нормативних актів, спрямованих на стимулювання відкриття нового бізнесу жінками; покращення інформаційного та кадрового забезпечення бізнесу; активне застосування Платформи підтримки та розвитку жіночого лідерства, підприємництва та міжнародної торгівлі [3]; адаптацію провідного зарубіжного досвіду щодо розвитку жіночого підприємництва; надання широкого спектру доступних освітніх послуг з навчання та підвищення кваліфікації жінок-підприємниць, в тому числі за рахунок державних і грантових програм; розширення доступу жінок-підприємниць до «дешевих» та різноманітних фінансових ресурсів для відкриття та розширення власної справи; активізація діяльності Комітету з розвитку жіночого підприємництва Торгівельно-промислової палати України та обласного рівня тощо.

Список використаних джерел

1. Денис Шемякін. Новини УНІАН. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/4hMHN0x>

2. Дослідження «Жіноче підприємництво України: кілька питань» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.management.com.ua/interview/int361.html>.
3. Платформа підтримки та розвитку жіночого лідерства, підприємництва та міжнародної торгівлі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://sheexports.org/>

*Tanklevska Nataliya - Doctor of Science in Economic, Professor
Kherson State Agrarian and Economic University*

FINANCIAL POLICY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION CHALLENGES

The financial policy of enterprises is the most important component of the overall policy of enterprise development, which is formed under the influence of both internal and external factors. Modern enterprises face external challenges of globalization, integration, pandemic, competition. Globalization processes affect the development of financial policy of enterprises, require systematic planning, forecasting and risk management. Achieving the strategic goal of the company is necessarily associated with finances (costs, revenues, cash flows), and the implementation of any decision requires, above all, financial support, forecasting and control. Development and implementation of financial policy at the enterprise allows to define more clearly the basic directions of its development, to react in time to challenges, to strengthen its competitiveness.

Financial policy of enterprise development is always a search for balance, identifying effective directions of development and choosing the most effective methods and mechanisms to achieve them [1]. The financial policy of the enterprise is flexible and should be adjusted in response to changes in various external and internal factors. One of the basic principles of financial policy is that it should be based not so much on

the actual situation as on the forecast of its changes [2]. The basis of financial policy of enterprise development is a clear definition of a single concept of enterprise development in both long-term and short-term perspective, the choice of a variety of mechanisms to achieve the most optimal goal, as well as the development of effective control mechanisms.

To achieve the main goal of the financial policy of a modern enterprise, it is necessary to find the optimal ratio between strategic objectives: maximizing profits and ensuring financial stability. The development of the first strategic direction allows owners to receive a return on invested capital, the second direction provides the company with stability and security and is related to risk control. To conduct an effective financial policy, it is necessary to develop an effective financial strategy and to define financial tactics within it. The development of the financial strategy of the enterprise consists of certain stages: critical analysis, which precedes the financial strategy; formulation of the strategic goal of the enterprise; determining the terms of the financial strategy; specification of the strategic goal and periods of its implementation; distribution of responsibility for achieving the strategic goal; elimination of phased financial tactics [3].

In order to increase the effectiveness of financial policy of enterprises, it is advisable to introduce elements of crisis management, credit management and own assets, focusing on the conditions of high shadowing and instability of the economic environment, globalization and other challenges.

References

1. Tanklevska N., Miroshnichenko V. Theoretical basis of managing of enterprises` financial potential on the basis of anti-crisis management. *Електронне наукове фахове видання Agricultural and Recourse Economics: International Scientific E-Journal*. 2019. №2. Vol.5. p. 51-61
2. Hudz' O.YE. Finansovi resursy sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv:

[Monografiya]. K.: NNTS IAE, 2007. 578 s.

3. Trusova, N.V., Tanklevska, N.S., Cherniavska, T.A., Prystemskyi O., Yeremenko, D.V., Demko, V.S. Financial provision of investment activities of the subjects of the world industry of tourist services. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2020. v. 11, №. 4, p. 890-902

*Ткаченко Н.Б. - к.е.н., доцент
Університет банківської справи, м. Львів*

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Рівень розвитку електронних публічних закупівель визначається у залежності від автоматизації процесу закупівельного циклу, до якого відносяться наступні етапи: Е-оповіщення; Е-доступ; Е-подання пропозиції; Е- оцінювання/електронне присудження контракту; Е-замовлення; Е- інвойсування. Рівень розвитку електронної системи публічних закупівель в Україні протягом 2016-2020 рр. включає перші 4-и етапи. Електронна система публічних закупівель інтегрована з ІТС Державної фіскальної служби щодо обміну інформацією про відсутність або наявність податкового боргу учасників закупівель, Opendatabot та YouControl, що дозволяє перевірити статус юридичної особи; розмір статутного капіталу; судові документи; податкову інформацію (наявність боргу, історію боргів, чи є компанія платником ПДВ або неприбутковою установою); зв'язки засновників і керівників; досвід компанії в публічних закупівлях.

Українська електронна система публічних закупівель складається з центральної бази даних, електронних майданчиків, модуля аукціону та модуля аналітики. Електронні майданчики (табл. 1) не спеціалізуються на предметах закупівлі і діють на принципі конкуренції між собою. Учасники та замовники

публічних закупівель обирають майданчик самостійно, а інформація, яка поступає до майданчику, автоматично розповсюджується на інші.

Серед 19-ти електронних майданчиків у сегменті B2G у 2018р конкуренція сконцентрована лише на 4-х, інші займають частку не більше 2%.

Фінансування електронної системи ProZorro та електронних майданчиків здійснюється виключно за рахунок витрат учасників за кожну подану пропозицію у залежності від очікуваної вартості закупівлі становить від 0,1 до 0,7%. Учасники закупівель, окрім витрат за подання пропозиції, також можуть нести витрати на забезпечення тендерної пропозиції та забезпечення виконання договору у формі банківської гарантії в разі встановлення такої вимоги замовником, про що зазначається у тендерній документації.

Таблиця 1

Структура електронних майданчиків у сегменті B2G у 2018р.

Електронні майданчики	Очікувана вартість закупівлі		Кількість тендерів	
	млн.грн.	%	к-сть	%
prom.ua	315811,3	31	425929	34
it.ua	235882,1	23	164008	13
e-tender.biz	214905,4	21	219524	18
netcast.com.ua	191566,6	19	363361	29
Інші	53437,1	6	78600	6

Джерело: розраховано автором за даними [1]

Аналіз результативності публічних закупівель у період з 2016 -2020 рр. показав позитивну динаміку зменшення частки застосування неконкурентних процедур закупівлі (майже вдвічі). Однак, спостерігається збільшення частки неуспішних закупівель, особливо, на конкурентних понадпорогових закупівлях.

Причинами неуспішних закупівель є відсутність конкуренції та відхилення замовником пропозицій всіх учасників через їх невідповідність умовам тендерної документації (для допорогових закупівель та переговорної процедури мінімальною кількістю учасників є один, для відкритих торгів – два); порушення законодавства про публічні закупівлі, або неможливість його усунення; відсутність подальшої потреби в закупівлі товарів, робіт і послуг.

Негативною динамікою розвитку електронних публічних закупівель є низький рівень конкуренції. В Україні лише в 10 % закупівель рівень конкуренції складає 5 і більше учасників. При такій низькій конкуренції механізм аукціону в публічних закупівлях є формальним та малоефективним.

Автором були проведені опитування замовників торгів у вересні-жовтні 2019 року для вивчення думки щодо рівня задоволеності постачальниками, які перемогли в електронних публічних закупівлях. В опитуванні прийняли участь 47 організаторам торгів: 5 – головним розпорядникам державних коштів та 32 – розпорядникам державних коштів нижчого рівня, 10 – державним та комунальним підприємствам. За результатами опитування, виявилось, що 33% замовників частково не задоволені постачальниками, 23% повністю не задоволені тими постачальниками, які перемогли в електронних публічних закупівлях, 44 % у повній мірі задоволені. 63% опитаних від кількості незадоволених та частково незадоволених респондентів постачальниками основною причиною визначили демпінг під час аукціону та невиконання учасниками-переможця основних умов договору.

Список використаних джерел

1. Модуль аналітики електронної системи Прозорро. Режим доступу: <http://bi.prozorro.org/>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 704 «Про внесення змін до Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків».
3. Ткаченко Н.Б. Електронні публічні закупівлі: досвід країн ЄС та впровадження в Україні // «Актуальні проблеми економіки», 2016, Вип. 184, с. 471-477.
4. Ukrainian economy growth imperatives: monograph /A. Mazaraki, S. Melnichenko, G Duginets et al, edited by Anatolii A. Mazaraki. - Prague.: Coretex CZ SE, 2018. – 310 p.

Ткачук К.О.- здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Бойко Л.О.- к.с.-г.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ

Галузь бджільництва України є важливою складовою економіки держави, що визначає обсяги, пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни. Україна на сьогодні посідає п'яте місце у світі за обсягами виробництва меду і є в цій справі лідером в Європі. На рік наша країна виготовляє 100 тис. т продукту, а це 6% світового об'єму. Більшість українського меду виробляють у Вінницькій, Дніпропетровській, Миколаївській, Донецькій, Полтавській, Запорізькій, Житомирській та Кіровоградській областях.

Цікаво, що 98% українського меду виробляється приватними господарствами, а і лише 2% - зареєстрованими суб'єктами господарювання. Причина проста - несприятливі умови для офіційної реєстрації діяльності бджолярів. Від початку виробництва до фактичної реалізації меду підприємець має контактувати з органами державної влади понад 26 разів. Величезна кількість вимог і інструментів регулювання не дає бізнесу чіткого розуміння правил

поведінки на ринку. Саме тому системний перегляд якості регуляторного поля є вагомим кроком задля вирішення наявних проблем та спрощення умов ведення агробізнесу в Україні [1,2].

Обсяги світової торгівлі медом із 2014 р. мають тенденцію до збільшення, зростає також і український експорт (Рис.1). У 2015 р. наша країна продала 36 тис. т меду на 84,3 млн дол., значного успіху вітчизняні експортери досягли у 2017 р. [3], коли на піку зростання на зовнішніх ринках було продано майже 68 тис. т меду вартістю близько 134 млн дол. США. Найбільший обсяг меду (69,8 тис. т) на зовнішньому ринку було реалізовано у 2020 р. на суму 117,5 млн дол. (табл. 1).

Таблиця 1

Експорт меду з України

Рік	Обсяг, т	Вартість, млн дол. США	Ціна, дол. США/т
2013	21674	53	2444
2014	36336	93	2526
2015	36013	84	2332
2016	56988	97	1707
2017	67848	134	1972
2018	49366	98	1985
2019	55600	100	1846
2020	69800	117,5	1620

Джерело: [4]

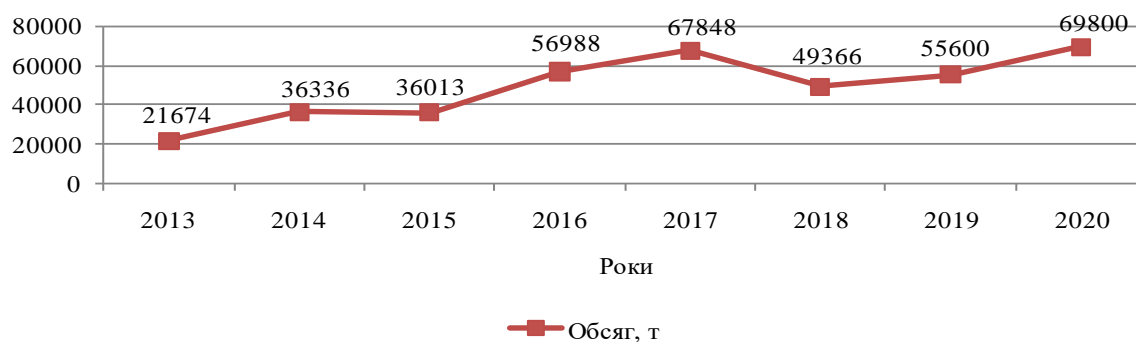

Рис.1. Динаміка експорту меду з України, т

Джерело: [4]

Найбільшими імпортерами українського меду є США, Польща та Німеччина. Так, Польща минулого року закупила меду на 21,8 млн дол., США – на 27 млн дол., Німеччина – на 34,2 млн дол. Відзначимо, що цього року США ще український мед не купували, зате в списку імпортерів з'явилася Бельгія.

Україна має безмитну квоту на ввезення меду до ЄС. У 2019 р. була повністю використана основна квота в розмірі 5600 т та додаткова преференційна обсягом 2500 т, доступ до якої відкрився з 1 жовтня 2019 р. Квоти на мед закриваються Україною одними з найперших, наочним свідченням чого слугує те, що у січні 2020 р. основна річна квота на мед (5800 т) вже вибрана вітчизняними експортерами. А максимальною основна квота стане для нас у 2021 р. – 6000 т. Стосовно імпорту меду, то він значно поступався перед експортом за аналізований період. Наприклад, у 2018 р. наша країна імпортувала лише 21 т меду [4].

З 1 січня 2021 р. почала діяти Угода про Зону вільної торгівлі Україна - Великобританія. Нескінченні перспективи, можливість зростання присутності на одному з найвибагливіших ринків Європи. Згідно Угоди, Україна має безмитну квоту на поставку меду в розмірі 1000 т. Поза квотою - імпортер повинен сплатити мито - 17,3%. За останні 5 років експорт меду з України на туманний Альбїон зріс з 52 тис. дол. в 2015 р. до 973 тис. дол. по результатам 2019 р., збільшення відбулося майже в 19 разів. Великобританія входить в ТОП-5 ключових світових імпортерів меду, щорічний імпорт меду – на 110 -130 млн дол. або близько 50 тис. т. Ключовий постачальник меду в Великобританію – Китай (70%). А ось частка України в обсягах імпорту меду Великобританію - залишається мізерною-лише 1% [5].

Глобальний ринок меду загалом характеризується наявністю традиційних виробників та експортерів, які створюють основні обсяги пропозиції. Світове виробництво відзначається позитивною динамікою. Так, згідно з останніми актуальними даними, у 2017 р. було вироблено 1861 тис. т меду [6].

Вирішальне значення для формування пропозиції меду в Україні має виробництво господарствами населення. Наявні потужності галузі дозволяють не лише задовольнити потреби власних споживачів, а й значні обсяги продукції продавати за кордон. Зараз наша країна посідає перше місце в Європі за обсягами виробництва меду та входить у п'ятірку його провідних світових експортерів. Але функціонування галузі не можна назвати оптимальною, оскільки вона зазнає впливу різних перепон як бюрократичного, так і організаційного характеру, не даючи пасічникам отримувати максимально можливі доходи в Україні та за її межами.

Виробники меду наразі відчувають проблеми у налагодженні продуктивних зв'язків не тільки з суб'єктами свого ринку, а й з представниками інших сфер сільського господарства. Важливо поступово переорієнтовуватися від чисто сировинної продукції до товарів з доданою вартістю, наприклад меду з декількох культур, з різноманітними добавками або органічного.

Список використаних джерел

1. Бджоли хочуть жити. Чому українське бджільництво під загрозою URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/05/29/661103/>
2. Boiko V., Kwilinski A., Misiuk M., & Boiko L. (2019). Competitive advantages of wholesale markets of agricultural products as a type of entrepreneurial activity: the experience of Ukraine and Poland. *Economic Annals-XXI*. 175(1-2). P. 68-72. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V175-12>
3. Скільки меду експортувала Україна 2015-2018 роках. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2018/08/20/infografika/ekonomika/skilky-medu-eksportovala-ukrayina-2015-2018-rokax>
4. FAOSTAT. URL : <http://www.fao.org/faostat/en>.
5. Україна за 5 років збільшила експорт меду у Великобританію в 19 разів. URL: <https://pasika.pp.ua/multimedia/news-beekeeping/item/1006-ukraine-has-increased-honey-exports-to-the-united-kingdom-19-times-in-5-years.html>

6. Бджільництво в Україні успіхи та перспективи зростання галузі. URL:
<https://bakertilly.ua/news/id43976>

*Тютюнник Ю. М. - к.е.н., доцент,
Тютюнник С. В. - к.е.н., доцент,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

E-commerce (електронна комерція, від англ. electronic commerce) – це електронна купівля або продаж товарів через онлайн-сервіси або через інтернет. Під електронною торгівлею розуміють господарську діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупою шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем [1].

Інтернет-торгівля є одним із ключових факторів впливу на динаміку розвитку економіки. Особливі умови глобальної епідеміологічної ситуації, що склалися у 2020-2021 рр., роблять життєво важливою умовою виживання підприємницьких структур багатьох видів економічної діяльності використання електронних технологій та мереж у сфері реалізації продукції, товарів, робіт та послуг. До найбільш суттєвих рис інтернет-торгівлі належать: специфічний спосіб реалізації, високоефективна форма товарно-грошових відносин, господарська діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, здійснення електронних правочинів, обіг товарів на основі інформаційних технологій, обопільна комунікація між продавцями і покупцями продукту/послуги в інтернеті [2, с. 86-87].

Динаміка показників електронної торгівлі значною мірою залежить від розвитку інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах, що дає можливість визначити наявність матеріальної бази та кадрового забезпечення для

розвитку інтернет-торгівлі [2, с. 88]. Проаналізуємо ступінь використання інформаційно-комунікаційних технологій в Україні у розрізі видів економічної діяльності за даними Державної служби статистики України (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України за видами економічної діяльності у 2018-2019 рр.*
(відсотків до загальної кількості підприємств)

Вид економічної діяльності	Частка кількості підприємств, які					
	мали доступ до мережі інтернет		мали вебсайт		купували послуги хмарних обчислень	
	2018 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р.
Усього	88,0	86,4	35,6	35,2	9,8	10,3
Переробна промисловість	90,0	89,5	43,7	43,2	9,3	10,0
Постачання електроенергії, газу	93,2	92,3	42,2	43,0	9,7	11,6
Водопостачання	93,8	92,4	22,8	25,0	7,1	8,8
Будівництво	87,9	83,9	25,1	24,0	8,9	8,9
Торгівля	88,1	86,1	37,7	37,6	11,3	11,5
Транспорт, поштова та кур'єрська діяльність	87,8	87,9	22,4	22,1	7,5	8,1
Тимчасове розміщення й організація харчування	81,4	77,2	37,2	36,8	8,3	9,5
Інформація та телекомунікації	90,0	89,2	57,4	57,1	15,4	17,5
Операції з нерухомим майном	87,8	86,3	23,4	24,5	6,8	6,7
Професійна, наукова та технічна діяльність	88,4	87,2	44,6	43,6	13,1	13,6
Діяльність у сфері обслуговування	80,4	78,2	23,6	22,9	8,6	8,3
Надання інших видів послуг	94,1	86,6	58,8	59,7	19,1	11,9

* Розраховано за даними [1, с. 390].

За результатами досліджень (табл. 1) у середньому по Україні в 2018 р. 88,0 % підприємств мали доступ до мережі інтернет, у 2019 р. цей показник знизився до 86,4 %. У 2018 р. 35,6 % підприємств мали вебсайти, у 2019 р. – 35,2 %. Серед видів економічної діяльності найбільший відсоток підприємств, які мали доступ до мережі інтернет та мали веб-сайти, був у підприємств інформації та телекомунікації, водопостачання, постачання електроенергії та газу, надання інших послуг. Найменший же відсоток спостерігався у підприємств сфери обслуговування.

За інформацією табл. 1, лише 9,8 % підприємств у 2018 р. купували послуги хмарних обчислень, а в 2019 р. – 10,3 %. Послуги хмарних обчислень поставляються (орендуються) із серверів провайдерів послуг і дозволяють споживачам із будь-якого комп'ютера, що має доступ до мережі інтернет, використовувати програмне забезпечення, комп'ютерну потужність, дисковий простір тощо для віддаленої обробки та зберігання даних.

Таблиця 2

Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України з розподілом за середньою кількістю працівників у 2018-2019 рр.

(відсотків до загальної кількості підприємств)

Групи за середньою кількістю працівників	Частка кількості підприємств, які					
	мали доступ до мережі інтернет		мали вебсайт		купували послуги хмарних обчислень	
	2018 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р.
Усього	88,0	86,4	35,6	35,2	9,8	10,3
у тому числі із середньою кількістю працівників, осіб						
від 10 до 49	86,3	84,4	30,9	30,4	8,6	8,9
від 50 до 249	93,5	93,0	47,7	47,7	12,4	13,4
250 і більше	95,9	94,8	68,3	68,3	19,6	21,5

* Розраховано за даними [1, с. 390].

З урахуванням розподілу підприємств за середньою кількістю працівників (табл. 2) найвищі показники розвитку інформаційно-комунікаційних технологій були у підприємств, які мали 250 і більше працівників. Особливо це стосується таких параметрів, як наявність вебсайту та купівля послуг хмарних обчислень.

Отже, результати досліджень дають підстави зробити висновок про недостатній розвиток інформаційно-комунікаційних технологій як необхідної передумови впровадження різних форм інтернет-торгівлі для ефективного функціонування суб'єктів господарювання в умовах карантинних обмежень в економіці України.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник України за 2019 рік / Державна служба статистики України. К., 2020. 465 с.
2. Ковальова О. М., Кірсанова В. В. Основні форми інтернет-торгівлі: особливості, переваги, недоліки. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 85-86.

*Черненко Н.І. - к.пед.н., ст.викладач
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Економічна освіта на сучасному етапі розвитку України визначається завданнями переходу до демократичної і правової держави, ринкової економіки, необхідності наближення й до світових тенденцій економічного і суспільного розвитку. Розвиток освіти відбувається в контексті загального процесу трансформації різних сторін суспільного життя у тісному взаємозв'язку з перебудовою в інших сферах, одночасно виступаючи для них джерелом забезпечення необхідним кадровим ресурсом [1].

Проблемами економічної освіти цікавилися науковці у різні періоди розвитку суспільства. Про необхідність формування економічних якостей особистості писали К. Гельвецій, А. Дистервег, П. Лесгафт, Дж. Локк, Я. Коменський, К. Ушинський, які були переконані у важливості впровадження економічного виховання ще у ранньому віці дитини. Так, Я. Коменський писав, що діти повинні знати і розуміти, що «відбувається у них на очах щодня в будинку і в місті» [3, с. 100]. Дж. Локк, даючи визначення вихованню джентльмена, наполягав на тому, що необхідно привчати дітей до розумного ведення господарства [3, с. 121].

Сьогодні особлива увага зосереджується на вищій економічній освіті, яка розглядається не тільки як інституція для задоволення базових потреб особистості, а й як духовна необхідність сучасної людини. [4, с. 4-6]

В умовах формування соціально орієнтованої економіки, саме розвиток економічної освіти має стати методологічною основою освітньої діяльності суспільства, який визначатиме основні проблеми сьогодення та шляхи їх розв'язання у професійній діяльності. Однак, отримати конкурентоспроможного фахівця в галузі економіки, готового діяти у нестандартних умовах, приймати стратегічні рішення, удосконалювати свою освітню траєкторію протягом всього життя, неможливо без якісної освіти.

З початком реформ в економічній освіті в українських університетах почали радикально змінюватися не тільки зміст навчальних програм, перелік і склад курсів, а й сам спосіб мислення. [2, с. 63-69]

Основними складовими економічної освіти сьогодні є загальноекономічний та професійно-економічний напрями. Загальноекономічний блок охоплює комплекс соціально-економічних знань, умінь і навичок для забезпечення розвитку економічної культури і свідомості як особи, так і суспільства загалом. Особливості змісту професійно-

економічного блоку обумовлюються вимогами до її кінцевого результату - формування гармонійної, різнобічно розвиненої особистості, для якої професійні знання, уміння, навички і їх постійне оновлення становлять основу самореалізації в економічній сфері суспільства.

Головною парадигмою економічної освіти є розуміння того, що розвиток економічної сфери суспільства значною мірою зумовлений характером життєдіяльності людини, її світоглядом, соціально відповідальною поведінкою й вирішує низку економічних проблем сьогодення. Професійна підготовка сучасних економістів передбачає розуміння ними закономірностей формування та розвитку відтворювальних процесів на макро- та мікрорівнях, у взаємозв'язку з розвитком політичних, культурних та інших суспільних процесів [1].

Формування економічних знань це симбіоз пізнавальних, теоретичних і практичних компонентів навчання. Акцентуємо увагу на те, що пізнавальні компоненти мають створювати не тільки систему фінансових, технологічних, технічних, економічних і правових знань, а й стимулювати конструктивно-критичне мислення, розвивати особистісно пізнавальний потенціал. Навчаючись, майбутній фахівець повинен мати змогу моделювати, опрацьовувати та закріплювати власні професійні дії, вчинки. Тому, особливу увагу необхідно приділити практичному компоненту підготовки, оскільки він становить основу професійної компетентності майбутнього спеціаліста. Використання на практиці нових знань розвиває особистісний і колективний потенціал в економічній діяльності на засадах соціального партнерства і соціальної відповідальності. Удосконалення практичних навичок економічно освіченої людини сприяють розвитку ділових, мотиваційних професійно важливих якостей, що в свою чергу підвищує рівень самоосвіти, самоактуалізації, самореалізації. Принципова зміна схеми комунікації в

навчальному процесі, орієнтація на реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості - створює підґрунтя для економічно доцільних і водночас соціально відповідальних рішень, дослідницьких навичок; практичних умінь.

Отже, розвиток системи економічної освіти має бути віднесено до національних пріоритетів, а основною метою освітньої політики держави повинно стати - створення умов для одержання якісної освіти, яка б відповідала сучасним вимогам та світовим стандартам. Це вимагає необхідності перегляду, доповнення, постійному оновленню і оптимізації робочих навчальних програм щодо економічної освіти майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку економічної освіти в Україні [Електронний ресурс]: Документ v12_7290-03: прийнята від 04.12.2003 р. Колегією Міністерства освіти і науки України, https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v12_7290-03#Text
2. Кичкирук, Т.В. Історична генеза поняття «економічна освіта». Науковий вісник НУБіП України: збірник наукових праць. Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ: Гуманітарні студії, 2018. Вип.280. С. 63-69.
3. Лузан, П.Г. Історія педагогіки та освіти в Україні. Навчальний посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: ДАКККіМ, 2010. 296 с.
4. Федоренко, В.Г. Економічна освіта України в інтеграційно-новітніх різнорівневих системах. Економіка та держава: наукове фахове видання України з питань економіки 2017. № 2. С. 4–6 .

*Чернявська Т.А. - д.е.н., професор
Державна вища професійна школа в Коніні (Польща)*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛЬЩІ

Вища освіта, яке є предметом сучасних дискусій, є однією з областей науково-освітньої політики держави, що вимагає постійного перегляду. Неможливо перерахувати весь спектр взаємодій вищих навчальних закладів із зовнішнім середовищем. Варто, однак, підкреслити їх ключову роль в процесі формування інтелектуального капіталу країни, тобто прямий та непрямий вплив на: людський капітал (знання, здібності та навички, а також підприємництво і інноваційність); соціальний капітал (соціальні та правові норми, соціальний капітал (соціальні та правові норми, а також звичаї, що формують соціальні відносини); структурний капітал (серед іншого, доступ до освіти); капітал розвитку (наприклад, інноваційність що виражається в економічному прогресі). Оскільки інтелектуальний капітал є одним з джерел конкурентоздатності і стратегічних переваг країни. Відстеження змін у секторі вищої освіти країн-сусідів, наприклад, у Польщі можуть багато дати в якості матеріалу для дослідження «вузьких місць» та переваг, а також для SWOT-аналізу можливостей і напрямків оптимізації власного потенціалу. Крім того, аналітичне дослідження змін в цій сфері можуть служити бенчмарком й одночасно визначення вектору змін в економіці та суспільстві. Це, в свою чергу, означає, що вища освіта як тема дослідження важлива не тільки для відповідних міністерств та відомств (Міністерства освіти і науки України; Міністерства соціальної політики України), а й для соціологів, економістів, керівних осіб вищих навчальних закладів.

Приставаючи до аналізу тенденцій розвитку та змін у вищій освіті Польщі, слід наголосити про схожість структури функціонування самої системи

та організації освітнього процесу у двох країнах. Так, вища освіта в Польщі, як і в Україні, має розгалужену державно-приватну систему. Численні вищі навчальні заклади надають різноманітні освітні послуги, однак кількість їх одержувачів систематично скорочується під впливом демографічних процесів. Процес активної фази розвитку вищої освіти розпочався в 1990-х роках (Польща була першою постсоціалістичною країною, що підписала «Болонську декларацію» 19 червня 1999 року) і включно до 2011 року. Поточну фазу розвитку сфери вищої освіти можна охарактеризувати як стадію імплозії та реорганізації. Дані, оприлюднені у звіті «Вища освіта в Польщі у 2012–2018 рр.», переконують в вищезазначених змінах. Слід акцентувати увагу на тому, що у 2012-2018 роках кількість польських ВНЗ скоротилося з 456 до 392 одиниці і суттєву роль в цьому зниженні зіграли недержавні освітні заклади - з 2012 року їх кількість скоротилася на 63 установи.

Хотілося би зазначити на факт виокремлення групи вищих професійних навчальних закладів із загальної структури ВНЗ. З 2012 року кількість закладів цієї групи, тобто установ без права присудження наукового ступеня, скорочується. Незважаючи на зниження, ці навчальні заклади як раніше становлять більшість (69%) вищих навчальних закладів Польщі.

Освітня пропозиція ВНЗ в Польщі постійно зростає: з 5 892 спеціальностей навчання в 2012 році до 6 794 у 2018 році. Найширший вибір спеціалізацій був представлений тим, хто здобував освіту у сфері технічних наук (1 372 спеціалізації), за ними слідує соціальні науки (997), гуманітарні науки (918) та економіка (871). У 2018/2019 навчальному році найбільш популярними спеціальностями навчання серед абітурієнтів на програми першого ступеня (бакалаврат) і на окремі магістерські програми серед загальних академічних напрямків навчання були: медицина (56 822 кандидата), інформатика (55 339), менеджмент (41 068) і психологія (30 484). Що стосується

другого циклу навчання, то це були: менеджмент (20 339) та педагогіка (12 913) [1].

Зниження кількості студентів є характерним явищем для усіх країн Східного блоку, в тому числі і для Польщі. Так, у всіх ВНЗ країни 2018 році навчалось 1,18 млн студентів, що свідчить про втрату біля 20% їх кількості у порівнянні з 2012 роком (рис. 1).

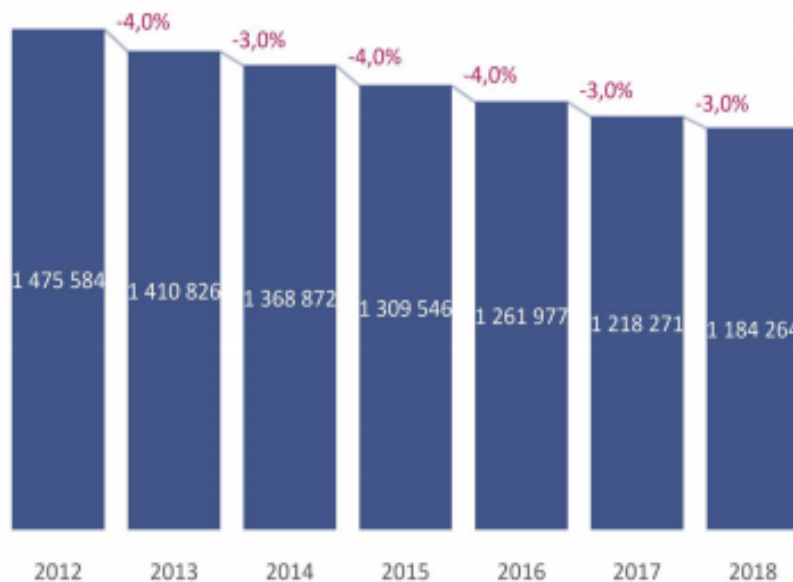

Рис. 1. Динаміка зниження загальної кількості польських студентів, 2012-2018 рр. [1]

Найбільший відтік студентів в період з 2014 по 2018 рік спостерігалось у вищих навчальних закладах, які пропонують освіту у галузі природничих та технічних наук (зниження на 21% у кожній). Однак кількість студентів, які вивчають медичні науки, значно збільшилася (на 33%). Кількість іноземців, які приїжджають до Польщі для навчання у вищих навчальних закладах, систематично зростає: з майже 23 тисяч у 2012 р. до 73,7 тисяч у 2018 р. Більшість іноземців навчаються в державних університетах (майже 38 тисяч осіб). Але у процентному відношенні найбільш ефективними у залученні

студентів із-за кордону є недержавні (приватні) ВНЗ, в яких 11,6% від загальної кількості студентів - то іноземці. Найбільша частка іноземців серед студентів припадає на студентів, які вивчають гуманітарні науки (8,4%), соціальні науки (7,5%) і медицину (7,2%) (табл. 1). Вектор подальшої стратегії розвитку вищої освіти Польщі спрямований на нарощення експортного потенціалу за рахунок залучення студентів із-за кордону, наголошуючи на перевагах навчання, працевлаштування і можливостях інтеграції у європейське суспільство [2].

Таблиця 1

ТОП-5 рейтинг країн походження іноземців-студентів у ВНЗ Польщі, 2019 р.*

Країна	Кількість студентів, осіб	Відсоток іноземних студентів, %
1. Україна	38676	52,5%
2. Білорусь	7180	9,7%
3. Індія	3565	4,8%
4. Чехія	1617	2,2%
5. Норвегія	1475	2,0%
5. Туреччина	1445	2,0%

* Джерело: оброблено на підставі даних системи POL-on

Прагнення отримати освіту за кордоном часто пов'язано з бажанням молодих людей відкрити собі шлях на міжнародний ринок праці. За даними опитування понад 1 000 українців, які навчаються в Польщі, проведеного через інтернет у 2018 р., лише 6% із них після завершення навчання мали намір повернутися в Україну [3, с. 9].

Все вище зазначене підтверджує факт необхідності залучення сукупності заходів, дієвого інструментарію адаптації, нівелювання негативного впливу факторів погіршення якісних та кількісних показників функціонування ВНЗ

Польщі. З огляду на факт значної фінансової підтримки освітніх ініціатив з бюджету ЄС, безпосередньо уряд країни нарощує обсяги фінансової підтримки розвитку вищої освіти з метою подолання тенденції зростання міграції польської молоді [4].

Список використаних джерел

1. Szkolnictwo wyższe w Polsce w latach 2012–2018. Raport opracowany na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Warszawa, 2019. – 412 s.
2. Długosz P. Integracja ukraińskich studentów podejmujących naukę w Polsce. Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny, 2(168), s. 67–92.
3. Міграція в Україні. Цифри і факти [Електронний ресурс]. URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/iom-ukraine_facts-ukr_2019.pdf
4. Почему Польша? Польское агентство информации и иностранных инвестиций. [Електронний ресурс]. URL: https://www.paih.gov.pl/publications/how_to_do_business_in_Poland

*Чернявський Б.О. - аспірант,
ВУЗФ, м. Софія (Болгарія)*

ЗМІНА КОНЦЕПЦІЙ ОНЛАЙН-ТОРГІВЛІ ТА КАНАЛІВ ДОСТАВКИ ТОВАРІВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Пандемія Covid-19 ознаменувала собою низку знакових подій для ринку онлайн-торгівлі та дистрибуції товарів. Вибухове зростання інтернет-замовлень спричинило за собою масовий запуск сервісів онлайн-доставок та повністю змінило підходи до організації логістики дистрибуції. Так, в результаті закриття звичайних магазинів на карантин глобальна електронна торгівля досягла рекордного рівня в 16,4% від загальних світових роздрібних продажів. Аналітичне дослідження цих процесів підтверджує той факт, що стали

активніше користуватися Інтернетом з метою придбання повсякденних товарів не тільки молоде покоління, а й люди старших поколінь. Як показало глобальне опитування, 84% споживачів здійснювали покупки в інтернеті під час пандемії. Найбільше зростання інтернет-торгівлі в 2020 році сталося в країнах Центральної та Східної Європи – 21,5% [1]. Попит на безпечні та зручні способи оплати у свою чергу дав поштовх до зростання цифрових гаманців. Так, на цифрові гаманці припало 42 % всіх світових транзакцій у сфері електронної торгівлі у 2019 році. За прогнозами експертів, очікується, що цей показник підвищиться до 52 % до 2023 р., що зробить їх найпопулярнішим у всьому світі способом оплати покупок в Інтернеті [2].

Оприлюдненні дані звіту компанії EVO [3] демонструють збільшення обсягу придбаних у 2020 році через інтернет товарів і послуг в Україні на 41% (порівняно з 2019 роком). Так, вітчизняні покупці у звітному році витратили суму 107 млрд гривень на придбання товарів через Інтернет-мережу, таким чином збільшивши прогнози експертів майже в три рази. Разом з цим, зросла і кількість онлайн-платежів – мінімум на 50%. Причина такого небаченого прискорення очевидна. Через пандемію Covid-19 в інтернет почали торгувати багато нових гравців – від міні-виробництв до кав'ярень. Великі онлайн і офлайн-магазини та маркетплейси посилили свої позиції. Тепер майже 9% всіх покупок в Україні відбувається онлайн – на маркетплейсах, в онлайн-магазинах і соціальних мережах.

Логістика дистрибуції замовлених товарів зазнала так само величезних змін в період введення карантинних заходів. Так, згідно з оприлюдненими даними звіту «Логістика і мобільність під час пандемії COVID-19», підготовленим Open Eyes Economy Summit and Gap [4], вже в січні минулого року відбулося значне скорочення обсягів морських перевезень, незабаром такі ж тенденції спостерігалися з авіаперевезеннями, а також і міжнародними

автомобільними перевезеннями. У зв'язку зі скороченням внутрішніх перевезень зменшився і обсяг внутрішніх перевезень. Фактично, єдиним сектором логістики дистрибуції, яка не втратила в обсягах перевезень на початку кризи, були кур'єрські послуги.

Щоб вижити в цей час, транспортно-логістичним компаніям довелося швидко адаптуватися до мінливих умов і перебудувувати повністю бізнес-процеси. Ринок вантажоперевезень у 2020 році піддався багатьом змінам, які внесли свої корективи в розвиток логістики та визначають розвиток цього напрямку на 2021 рік. У першому півріччі боротьба за клієнта спричинила виникнення цінового демпінгу, так як кількість вантажів зменшилася, а транспорт простоював. Багато компаній не витримували цього і просто йшли з ринку. Але ближче до кінця року ситуація кардинально змінилася – з майбутнім новим локдауном в усій Європі, зокрема і в Україні, імпортери почали замовляти багато вантажів, що спричинило небувалий ажіотаж на перевезення з Азії. Відразу ж почалася величезна нестача контейнерів і логістичні оператори почали значно підвищувати ціни.

Все вище наведене свідчить про зміну тенденцій на ринку транспортно-логістичних послуг. Через пандемію компанії змушені переосмислювати свої логістичні ланцюжки. Використання виробничих моделей із поставками «точно в строк», скоріше за все, скоротиться. Крім того, 70 % опитаних компаній повідомили про те, що, імовірно, будуть менше співпрацювати з постачальниками продуктів із низького цінового сегмента. Це, передусім, включає відхід від логістичних ланцюжків у Китаї [2].

Тепер основним пріоритетом є довгострокова стабільність логістичних ланцюжків. Як вважають експерти, вартість диверсифікації логістичних ланцюжків може бути вищою. Однак більш швидкий вихід товару на ринок і стійкість до майбутніх перебоїв переважають. Запевнення клієнтів у тому, що

вони зможуть поставити товари за будь-яких обставин, набуло для компаній критично важливого значення. І багато з них інвестують кошти в логістичні ланцюжки, які, на їхню думку, зможуть забезпечити стабільні, довгострокові поставки

Все вище сказане дозволяє зробити наступне узагальнення: ринок в цілому і ринок логістики в тому числі зараз схильний до процесів переформатування. Важливість логістики зростає з кожним днем. Правильний вибір каналів дистрибуції товарів дозволить зберегти і навіть збільшити потенціал зростання е-торгівлі.

Список використаних джерел

1. Погляд в майбутнє: П'ять викликів для електронної комерції в 2021 році [Електронний ресурс]. URL: <https://rau.ua/novyni/pyat-trendiv-e-commerce-2021/>
2. Звіт FedEx про тенденції в торгівлі на 2021 рік. [Електронний ресурс]. URL: https://www.fedex.com/content/dam/fedex/eu-europe/campaigns/h1-2020/trends-report/fedex_trade_trends_report_uk-ua.pdf
3. Повне перезавантаження: підсумки українського е-commerce і логістики за 2020 рік [Електронний ресурс]. URL: <https://rau.ua/novyni/pidsumky-e-commerce-2020-rik/>
4. Logistyka i Mobilność w okresie pandemii COVID-19. URL: https://oees.pl/wp-content/uploads/2020/04/ekspertyza_1_logistyka-i-mobilnosc.pdf
5. Логістика 2021: вплив пандемії і нові тренди для виходу з кризи [Електронний ресурс]. URL: <https://trademaster.ua/articles/313273>:
<https://trademaster.ua/articles/313273>

*Chornomord Ye. Ye. - third year student
Simon Kuznets Kharkiv national university of economics, Kharkiv
Scientific advisor: Vasylyk S.K. - ph.d of economics, ass. prof.*

PROBLEMATIC ISSUES IN THE MARKETING ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE

Marketing as a theoretical concept emerged in the USA in the early twentieth century. The largest US corporations started to actively use the principles of marketing in the mid 60-ies. At that time, marketing was understood human activity to meet the demand for tangible and intangible value through mutually beneficial exchange of goods and services.

The concept of quality is closely related to the notion of competitiveness. If competitiveness is characterized by the specific social needs, quality is a set of properties. Competitiveness parameters are usually determined on the basis of the interests of the consumer and quality options – of the interests of the manufacturer and depend on the technical level of production, which in turn specifies the production level. Major market factors that significantly affect the competitiveness of goods, include: the presence of competitors, socio-demographic and socio-ethnic characteristics, degree of satisfaction of demand for the product, the capacity of the individual market segments, the development of the service.

Competition determines the type of the industry market, balances the supply and demand, i.e. is an element of the market mechanism, has the particular property market, and also acts as an element of competition.

Thus, in the market relations of modernity to the fore the problem of the ability of the company to sell their products, not produce it.

Marketing problems can be divided into external and internal.

The external problems of the enterprise should be attributed to:

- 1) relations with government bodies, market conditions, labor resources, as well as the identification of competitors, analysis of consumer behavior, the effectiveness of the use of advertising media;
- 2) identify factors that have a direct impact on the effective functioning of marketing services, as well as determining its scope and boundaries of the environment.

Internal problems of the enterprise is considered to be:

- 1) inadequate funding of marketing activities. So, in the preparation of the financial plan of the enterprise should provide for allocation of certain funds for marketing research. The calculations usually are based on the assessment of the level of demand and possible tendencies of its change;
- 2) application of marketing activities, usually is disposable in nature, there is no continuity of the marketing process;
- 3) lack of understanding of the importance of marketing activities by the management. There is a perception that the marketing service will help to improve the sales of products through advertising, and to find new customers or to develop a strategy of development possible with the help of market research.
- 4) fuzzy division of responsibilities between officials of marketing service causes a number of problems. These problems include insufficient operational exchange of information, the complexity of the implementation and assessing the feasibility of technological processes;
- 5) low professional level of the officials involved in the marketing processes, leads to the inability to assess the prospects for the development of individual projects, inadequate forecasting of prices, incorrect assessment of the production volume;
- 6) low staff interest in the outcome of their activities.

The marketing system should provide feedback, that is, the market information must be timely and continuously delivered to the enterprise, on the other hand, the

enterprise itself must actively influence the market. Means of influence may be the sales network, image, enterprise pricing policy, advertising.

At the present stage of economic development, marketing management systems mainly address issues of industrial production, while at the same time, marketing management in the service sector is not well developed. Currently, the share of services in the world gross product exceeds 50%, and in the economies of developed countries, services account for more than 70-80% of GDP. The reasons for such a high percentage are objective. The fact is that the quality of the service is determined by the consumer, and in the field of industrial production control is carried out by the manufacturer at the manufacturing stage.

The analysis of the essence, functioning problems and forms of marketing organization allows us to draw the following conclusions:

- at the present stage of development, marketing, as a rule, is presented as a separate, separate unit in the process of enterprise management, without paying due attention to it;

- intellectual potential is not used to its full potential, priority is given to production, financial and material resources;

- underestimated the capabilities of marketing tools while increasing the competitiveness of the enterprise;

- problems in the field of enterprise management are usually associated with the human factor, namely, underestimation of the role of marketing by enterprise managers, low interest, and often illiteracy of marketing employees.

Thus, at the present stage of economic development, the central element of the enterprise's management is marketing.

References

1. M.V. Vinogradova, Z.I. Panina. Organizatsiya i planirovaniye deyatel'nosti predpriyatiy sfery servisa. Uchebnoye posobiye. M., 2006.

2. R. K. Tsakhayev, T.V. Murtuzaliyeva. Osnovy marketinga: Uchebnik. M., 2007. P. 9–24.
3. A.M. Godin. Marketing: Uchebnik. M., 2007. P. 71–95.
4. Ye.P. Golubkov. Marketingovyue issledovaniya. Teoriya, metodologiya, praktika. M., 2007. P. 89– 112.
5. Ivanov, V.I. Latrushev. Innovatsionnyye sotsial'nyye tekhnologii gosudarstvennogo i munitsipal'nogo upravleniya. M.: Vil'yams, 2005. P. 14–18.
6. Khristoforova I.V. Sovremennyye podkhody k marketingu uslug // Servis plus: Nauchnyy zhurnal. 2008. No 1. P. 83—89.

*Шарко М. В. – д.е.н., професор
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь*

УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Підприємницька діяльність в сучасних умовах господарювання визнана рушійною силою сучасної економіки. Ступінь її розвитку залежить від формування і реалізації його кадрового потенціалу. Сфері обслуговування притаманні наступні властивості: творчість, ініціатива, креативність, трансформовані в прагненні до поліпшення умов праці та задоволення попиту споживачів. Відомо, що комерційний успіх визначається не тільки чисельністю кадрового персоналу, але і його способами реакції на зміни ринкового середовища, тому актуальної є потреба виявлення здібностей кадрового потенціалу, якій здатній створювати нові ідеї.

Проблемами управління кадровим потенціалом сфери обслуговування на сьогодні є: недостатня освіченість і компетентність співробітників; складні умови роботи в умовах пандемії; політична нестабільність країни; постійний вплив та

зміни зовнішнього середовища, що обумовлює високі ризики. Невизначеність, непередбачуваність, впливів зовнішнього середовища, глибина і швидкість змін, ускладнення процесів взаємодії учасників ринку вимагають постійного пошуку шляхів і методів оцінки, ефективного використання і управління кадровим потенціалом.

В сучасних умовах ефективна діяльність підприємств сфери обслуговування залежить не тільки від високого рівня конкурентоспроможності, а також від кадрів. Своєчасне забезпечення оптимальної кількості кадрів, придбання ними необхідної кваліфікації, ефективність стимулювання, забезпечення ділової культури є основною задачею управління кадрового потенціалу. Тільки завдяки професіоналізму, творчому підходу, компетентності, інноваційному характеру роботи можливо підвищити економічні показники підприємства.

Перспективи діяльності та розвитку підприємств сфери обслуговування залежать від стану та ефективної реалізації кадрового потенціалу, у систему управління якої входять: забезпечення підприємств кваліфікованими кадрами; удосконалення системи оплати праці і мотивації; підвищення задоволеності працею кадрів; підвищення кваліфікації; можливості кар'єрного розвитку; стимулювання творчої активності; удосконалювання методів оцінки персоналу та ін.

Пріоритетними напрямками управління кадровим потенціалом підприємств сфери обслуговування є:

- стимулювання інноваційної активності кадрів;
- підтримка здатності кадрів генерувати ідеї;
- підтримка стратегічного мислення персоналу;
- підтримка володіння ознаками об'єктивної необхідності постійної дії;
- формування висококваліфікаційної кадрової бази;

- забезпечення сприятливого клімату в колективі;
- професійна орієнтація та адаптація до ринкових змін;
- виявлення резервів використання кадрового потенціалу за допомогою оцінки їх професійної діяльності та особистих якостей;
- впровадження нових організаційно-економічних заходів щодо забезпечення ефективного використання кадрового потенціалу.

Система управління з урахуванням напрямків управління та раціональне використання кадрового потенціалу підприємств сфери обслуговування обумовлює якість надання послуг, створення нових привабливих послуг, ріст продуктивності праці, підвищенню конкурентоспроможності та розвитку підприємств в умовах постійних змін зовнішнього середовища.

Кадровий потенціал підприємств сфери обслуговування дозволяє виявити можливості підприємства з надання послуг та зі створення нових послуг, надати привабливість цих послуг для споживача та визначити конкурентні позиції на сучасному ринку.

*Шарко М. В. – д.е.н. професор
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь
Корчевська Л. О. - д.е.н. професор
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон*

УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Підприємницька діяльність в сучасних умовах господарювання визнана рушійною силою сучасної економіки. Ступінь її розвитку залежить від формування і реалізації його кадрового потенціалу. Сфері туризму притаманні наступні властивості: творчість, ініціатива, креативність, трансформовані в прагненні до поліпшення умов праці та задоволення попиту споживачів. Відомо,

що комерційний успіх визначається не тільки чисельністю кадрового персоналу, але і його способами реакції на зміни ринкового середовища, тому актуальною є потреба виявлення здібностей кадрового потенціалу, якій здатній створювати нові ідеї.

Проблемами управління кадровим потенціалом сфери туризму на сьогодні є: недостатня освіченість і компетентність співробітників; складні умови роботи в умовах пандемії; політична нестабільність країни; постійний вплив та зміни зовнішнього середовища, що обумовлює високі ризики. Невизначеність, непередбачуваність, впливів зовнішнього середовища, глибина і швидкість змін, ускладнення процесів взаємодії учасників ринку вимагають постійного пошуку шляхів і методів оцінки, ефективного використання і управління кадровим потенціалом.

В сучасних умовах ефективна діяльність підприємств сфери туризму залежить не тільки від високого рівня конкурентоспроможності, а також від кадрів. Своєчасне забезпечення оптимальної кількості кадрів, придбання ними необхідної кваліфікації, ефективність стимулювання, забезпечення ділової культури є основною задачею управління кадрового потенціалу. Тільки завдяки професіоналізму, творчому підходу, компетентності, інноваційному характеру роботи можливо підвищити економічні показники підприємства.

Перспективи діяльності та розвитку підприємств сфери туризму залежать від стану та ефективної реалізації кадрового потенціалу, у систему управління якої входять: забезпечення підприємств кваліфікованими кадрами; удосконалення системи оплати праці і мотивації; підвищення задоволеності працею кадрів; підвищення кваліфікації; можливості кар'єрного розвитку; стимулювання творчої активності; удосконалювання методів оцінки персоналу та ін.

Пріоритетними напрямками управління кадровим потенціалом підприємств сфери туризму є: стимулювання інноваційної активності кадрів; підтримка

здатності кадрів генерувати ідеї; підтримка стратегічного мислення персоналу; підтримка володіння ознаками об'єктивної необхідності постійної дії; формування висококваліфікаційної кадрової бази; забезпечення сприятливого клімату в колективі; професійна орієнтація та адаптація до ринкових змін; виявлення резервів використання кадрового потенціалу за допомогою оцінки їх професійної діяльності та особистих якостей; впровадження нових організаційно-економічних заходів щодо забезпечення ефективного використання кадрового потенціалу.

Система управління з урахуванням напрямків управління та раціональне використання кадрового потенціалу підприємств сфери туризму обумовлює якість надання туристичних послуг, створення нових привабливих туристичних послуг, ріст продуктивності праці, підвищенню конкурентоспроможності та розвитку підприємств в умовах постійних змін зовнішнього середовища. Кадровий потенціал підприємств сфери туризму дозволяє виявити можливості підприємства з надання послуг та зі створення нових послуг, надати привабливість цих послуг для споживача та визначити конкурентні позиції на сучасному туристичному ринку.

*Щербина Р. І. - здобувач вищої освіти першого(бакалаврського) рівня
Ковтун В. А. - к. с.- г. н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м.Херсон*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У БІЗНЕСІ: ЧОМУ ЦЕ ВАРТО УВАГИ ТА СТАЄ НЕВІД'ЄМНОЮ СКЛАДОВОЮ ЖИТТЯ УСІХ ПІДПРИЄМЦІВ

Наразі підприємства, задля покращення якості послуг та швидкості обслуговування, проведення маркетингових досліджень, все частіше використовують штучний інтелект – складний програмний код, який має здібності до самостійного аналізу даних, редагуванню їх, знаходженню оптимальних рішень та до самонавчання, вирішенню завдань, які потребують людського розуміння.

Також штучний інтелект є складовою певних видів товарів (роботи, роботи-пилососи, автомобіль Tesla тощо). Нова технологія штучного інтелекту (ШІ) набирає обертів у всьому світі. За деякими оцінками, впровадження ШІ у 2030 році дасть 14% приросту світового ВВП (на \$15,7 трлн), що більше, ніж нинішній сумарний обсяг промислового виробництва Китаю та Індії [1].

Прийняття штучного інтелекту в бізнесі знаходиться на ранній стадії, особливо коли ми розглядаємо його складних користувачів, які вийшли за рамки розвідки та пілотних етапів, коли вони отримують ділову цінність від його використання [2].

З розвитком технологій змінюється і наше розуміння щодо того, що являє собою штучний інтелект. Найвідоміші технологічні гіганти, такі як Alibaba, Amazon, Blizzard, Boston Dynamics, борються за те, щоб стати світовими лідерами у галузі штучного інтелекту. Популярний приклад ШІ у світі сьогодні — чати, зокрема версії "чату в реальному часі", які обробляють основні запити щодо обслуговування клієнтів на веб-сайтах компаній. Сфера ШІ дуже стрімко розвивається, і, з такою ж швидкістю, з'являються нові технології та методи застосування технології. Звернемо увагу на самі популярні та актуальні.

Оплата за допомогою облич. Розпізнавання облич штучним інтелектом використовують для різних завдань, проте з 2018 року, ця технологія набула такої точності, що її почали впроваджувати для індефікації людини при здійсненні платежів. Це дозволяє зменшити час на обслуговування клієнтів. Активно використовується в Китаї через додаток WeChat.

Anti-Covid камери. Загалом камера з інфрачервоним випромінюванням – технологія не нова. Проте, завдяки нейронним мережам, які можуть швидко аналізувати дані та визначати високу температуру, це рішення може забезпечити зниження випадків зараження в місцях великого скупчення людей, таких як: ресторани, магазини тощо [3].

Також технології ШІ давно використовується у сільському господарстві. А саме: аналіз погодних умов; моніторинг стану ґрунтів; виявлення шкідників; аналіз стану сільськогосподарських культур з допомогою дронів; сільськогосподарська робототехніка [4].

З розвитком штучного інтелекту паралельно розвивається машинобудування та робототехніка. Наприклад: автомобілі все більше мають змогу інформувати водія про стан транспорту та ситуацію на дорозі, та можливість до автоматичного вождіння, що зменшує вірогідність ДТП. На сьогоднішній день, ШІ виступає ще й товаром для звичайного споживача, на який припадає величезний попит, що зростає. Дуже яскравим прикладом виступає ринок відеоігор: За 2020 рік, валовий дохід ігрової індустрії дійшов до суми 179.7 млрд доларів, що на 20% більше, ніж в минулому [5].

Технологія штучного інтелекту набирає обертів, проте його прийняття знаходиться на ранній стадії, бо частка складних користувачів замала. ШІ володіє великим спектром можливостей, що надає підприємцям покращити якість послуг, зменшити напругу на працівників та збільшити прибуток.

Список використаних джерел

1. Як запровадити штучний інтелект та не зруйнувати бізнес. KPMG: веб-
2. сайт. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home/media/press-releases/2018/10/yak-zaprovaditi-shtuchniy-intelekt-ta-ne-zruinuvati-biznes-shamus-rae.html> .
3. Artificial Intelligence (AI). Investopedia: веб-сайт. URL:
4. [https://www.investopedia.com/terms/a/artificial-intelligence-ai.asp#:~:text=Artificial%20intelligence%20\(AI\)%20refers%20to,as%20learning%20and%20problem%2Dsolving.](https://www.investopedia.com/terms/a/artificial-intelligence-ai.asp#:~:text=Artificial%20intelligence%20(AI)%20refers%20to,as%20learning%20and%20problem%2Dsolving.) ;
5. Як штучний інтелект може допомогти малому бізнесу України вже
6. зараз? Дія.Бізнес: веб-сайт. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/tehnologii/ak-stucnij-intelekt-moze-dopomogti-malomu-biznesu-ukraini-vze-zaraz> ;

7. Artificial Intelligence in Agriculture : Using Modern Day AI to Solve
8. Traditional Farming Problems. Analytics Vidhya: веб-сайт. URL: <https://www.analyticsvidhya.com/blog/2020/11/artificial-intelligence-in-agriculture-using-modern-day-ai-to-solve-traditional-farming-problems/#:~:text=Agricultural%20Robotics%3A%20AI%20companies%20are,higher%20volumes%20compared%20to%20humans.> ;
9. Выручка мировой индустрии видеоигр превзошла доходы кино и спорта.
10. Интерфакс: веб-сайт. URL: <https://www.interfax.ru/world/742705> ;

Шостак Л.В. - к.е.н, доцент
Левчук О.О. – здобувач вищої освіти групи Еп-43
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах життя українського суспільства, економічного зростання держави важливу роль відіграє малий бізнес, а особливо діяльність фізичних осіб-підприємців (ФОПів). Формування сприятливого і помірною середовища для таких осіб одним із основних завдань держави. Проте війна на Сході України, пандемія COVID-19, внесли свої корективи як у функціонування малого бізнесу, так і у реформування цієї сфери.

Сьогодні суб'єкти малого та середнього бізнесу (юридичні особи та фізичні особи-підприємці) стикаються з низкою проблем, зокрема: недосконалою політикою держави в податковій сфері, відсутністю доступних програм підтримки малого та середнього бізнесу в Україні, високі ставки за кредитні кошти, що обмежує підприємства та підприємців у залученні капіталу для своєї операційної діяльності. Ці та низка інших проблем призводять до виникнення та функціонування тіньового сектору економіки [1, с. 63-71].

Як відомо, малий бізнес є основною складовою економіки держави. Малі та середні підприємства виконують соціальну функцію, а саме – створення робочих місць для населення та професійне навчання. Малий бізнес – мобільний, швидко реагує на потреби і зміни ринку, є прибутковим, пропонує унікальні товари та послуги.

Малий бізнес, індивідуальне підприємництво – це створення нових робочих місць, а також альтернатива найманій праці. Розвиток малого і середнього бізнесу є дуже важливим для формування середнього класу суспільства [2, с. 848].

Вивчення останніх досліджень показало, що є багато наукових напрацювань у напрямку покращення інституційного середовища та створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу в Україні. При цьому обов'язково слід враховувати мінливість ринку та нестабільність макроекономічної ситуації в країні. Тому для адекватного планування коригуючого впливу, підтримуючих заходів та мір необхідно постійно аналізувати стан та відстежувати тенденції в секторі малого підприємництва.

На нашу думку основними перспективами розвитку малого бізнесу в Україні є:

- створення нових робочих місць (є особливо важливим для депресивних регіонів), що сприятиме зменшенню соціальної напруженості та досягненню соціальної стабільності у суспільстві;
- збільшення надходжень до державного та місцевих бюджетів;
- формування на місцевих ринках конкурентного середовища щодо пропозиції товарів та послуг, підвищення їх якості;
- стимулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого підприємництва.
- формування належної законодавчої бази, сприятливої для розвитку малого бізнесу;

Варто зазначити, що у доктрині сформовано багато напрямів покращення функціонування малого підприємництва в Україні. Проаналізувавши праці науковців, вважаємо за доцільне створити в Україні, зокрема в окремих регіонах, конкурентоспроможне підприємницьке середовища, реалізувати заходи з покращення інформаційного забезпечення суб'єктів малого підприємництва, у т. ч. надання інформаційно-консультаційної підтримки, підвищення рівня їх поінформованості стосовно окремих аспектів діяльності та якомога повнішого задоволення потреб підприємців у інформації щодо започаткування підприємницької діяльності, основних адміністративних послуг і можливостей щодо залучення фінансування; удосконалити ліцензійну та дозвільну систему, захист суб'єктів господарювання від неправомірних дій дозвільних органів, у т. ч. зменшення адміністративного тиску на їх діяльність шляхом удосконалення законодавства про працю і реформування Державної служби зайнятості; знизити податковий тиск на суб'єктів малого підприємництва та сприяння зменшенню неформальної зайнятості шляхом коригування чинного податкового законодавства.

Список використаних джерел

1. Мірошник Р. О., Прокоп'єв У. О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2020. Т. 4, № 1. С. 63-71
2. Табінський В. А., Телятник В. М., Сімон А. П. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. «Молодий вчений». 2017. № 3 (43). С. 848–851.

Щоголь А.О. – здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник: *Ковтун В.А.* - к. с.-г. н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м.Херсон

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Одним із основних завдань агропромислового сектору є забезпечення країни продуктами харчування та сировиною завдяки збільшенню обсягів виробництва продукції галузей рослинництва та тваринництва, через об'єднання можливостей аграрних підприємств для отримання високих прибутків. Поліпшуючи конкурентоспроможність аграрної продукції сприяє поліпшенню фінансового стану господарств цієї сфери економіки та забезпечення продовольчої безпеки країни [1, с.62].

Якісні та цінові параметри виробленої продукції це не тільки показники конкурентоспроможності підприємства. Це явище багатогранне включає також: рівень менеджменту, управління фінансовими потоками, інвестиційні та інноваційні складові діяльності підприємства. Все це впливає на його конкурентоспроможність та крім внутрішніх чинників, які забезпечують ефективно виробництво товарів та послуг впливають і зовнішні фактори. Вони залежать від конкурентоспроможності вищих рівнів, кон'юнктури, що складається на тому чи іншому ринку та ступеня конкуренції з боку конкурентів. Продуктивність сільськогосподарських підприємств у великій мірі визначається суспільним внеском виробництва аграрної продукції і нормальним функціонуванням ринків, на яких діє великотоварне сільськогосподарське підприємство. При цьому підвищення рівня конкурентоспроможності супроводжується зміною умов суперництва: переплетенням цінових і нецінових методів конкуренції; поширенням олігопольних структур; тенденціями злиттів і

поглинань; глобалізацією конкуренції; впровадженням нових технологій, володінням інформацією, знаннями, прагненням до інновацій [2, с. 8].

Окрім впливу основного фактору сільськогосподарського виробництва, земельних ресурсів, який забезпечує конкурентоспроможність підприємств є вплив на цей показник і інших чинників. Ефективність використання земель сільськогосподарського призначення залежить від погодних умов, природних ресурсів, тривалості циклів виробництва тощо. Фактори конкурентоспроможності представляють собою причину і мотивацію, в це визначає ступінь, характер і частку участі аграрних підприємств у конкуренції з іншими господарствами і сприяють виявленню та використанню внутрішніх ресурсів і зовнішніх можливостей його розвитку.

До найбільш значущих факторів, які впливають на конкурентоспроможність галузі в зовнішньоекономічному аспекті, відносять:

- становище на світовому ринку, обсяг експортної продукції, її частка та динаміка у випуску;
- становище на внутрішньому ринку, вплив іноземних конкурентів, частка та динаміка імпорту готової продукції на вітчизняному ринку;
- можливості технологічного рівня галузей, обсяг інвестицій і якісних параметрів потужностей, а також прогрес в цій області через інтенсивність інвестиційної активності;
- рівень концентрації на ринках через наявність великих ефективних вітчизняних компаній, достатній для конкуренції з іноземними компаніями
- наявність лідерів у галузях рослинництва та тваринництва;
- створення сировинної бази, дієздатність коопераційних зв'язків (кластери конкурентоспроможності), відношення споживачів до виробників;
- масштаби прозорості економіки і рівень правозастосування [2, с.11].

Фактори, які впливають на показники конкурентоспроможності, для різних підприємств є не однаковими. Вони можуть бути як керованими, так і некерованими, або такими до яких підприємство пристосовується до їх змін. Раціональніше виділяти керовані, що створюються, і некеровані, що враховуються, фактори. Зовнішні і внутрішні фактори конкурентоспроможності аграрних підприємств при їх функціонуванні є другорядними [3, с. 115].

Першочерговими завданнями підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції є:

- оновлення аграрних товаровиробників сучасною технікою;
- впровадження інноваційних технологій вирощування та підвищення продуктивності сільськогосподарських культур та тварин, оновлення поголів'я тварин;
- раціональне інвестування сільськогосподарського виробництва, державна підтримка виробників насінневого матеріалу, науково-дослідних установ, сортовипробувальних станцій;
- підготовка кадрового потенціалу для аграрного виробництва;
- поліпшення податкової та цінової політики держави;
- раціональне використання специфіки виробництва аграрної продукції в регіонах.

Список використаних джерел

1. Копистко О.В. Теоретичні основи конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / О.В. Копистко // Економіка АПК. – 2010. – №1. – С. 61– 63
2. Даниленко А.С. Конкурентоспроможність аграрного підприємства. URL: <http://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/2299/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%BA%D0%B0.pdf>

3. Прокопець Л.В. Складові підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpn/2011_7/37SPK.pdf.

Щоголь А.О. – здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник: *Морозова О.Г.* - к. е.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м.Херсон

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ХОЛДИНГОВОЇ СТРУКТУРИ

В Українській економіці властиві об'єктивні процеси виникнення сучасних утворень корпоративного типу - холдингових компаній, промислово-фінансових груп та інших об'єднань підприємств. Такі інтегровані корпоративні структури створюють на засадах як економічної субординації та контролю, так і добровільної кооперації. В Україні здійснюється становлення та розвиток такої форми бізнесу, як холдинги, тому ця тема є досить актуальною. З точки зору організації корпоративних фінансів, що передбачає встановлення консолідованих фінансових результатів, оподаткування і консолідовану фінансову звітність, інтегровані корпоративні структури варто розглядати як групу взаємопов'язаних підприємств. При цьому будь-які дії цієї групи підприємств реалізують через її учасників, які є юридично самостійними суб'єктами господарювання, або в межах делегованих учасниками функцій. Тому ці утворення ще називають «геліоцентричними», оскільки вони передбачають створення базових стратегічних одиниць бізнесу, які взаємодіють із дочірніми підприємствами через засоби корпоративного впливу, а також із незалежними компаніями, зацікавленими у фінансово-економічному співробітництві.

Однією з найпоширеніших структур характерних для розвинутої ринкової економіки, є така форма організації, як холдингова система. Функціонування холдингових систем, з одного боку, має ряд переваг перед звичайними акціонерними товариствами, а з іншого боку - характеризуються особливостями, що породжують нові проблеми і труднощі, що не є характерні для окремих компаній.

Холдинг (від англ. to hold - держати) - це компанія, яка володіє контрольними пакетами акцій інших підприємств з метою здійснення по відношенню до них функцій контролю і управління.

До функцій холдингових компаній відносять:

1. володіння, користування, розпорядження холдинговими корпоративними пакетами акцій корпоративних підприємств;
2. блокування прийняття рішень корпоративним підприємством;
3. контролювання його діяльності, оскільки володіє холдинговим корпоративним пакетом акцій цього підприємства;
4. створення, реорганізація та ліквідація корпоративних підприємств, затверджують їх статuti, інші установчі документи;
5. координацію діяльності корпоративних підприємств;
6. забезпечення їх ефективності та взаємовигідні технологічні, організаційні, комерційні та інші зв'язки;
7. розгляд та погодження звітів про результати діяльності;
8. Здійснення перевірки господарсько-фінансової діяльності та контроль за збереженням і ефективним використанням майна;
10. Розроблення і реалізація кадрової політики.

До складу холдингу входять:

1. головне підприємство, яке здійснює контроль і управління дочірніми підприємствами;

2. дочірні підприємства, контрольними пакетами котрих володіє головне підприємство;

3. асоційовані підприємства, вкладення в котрі не дозволяють головному підприємству повністю контролювати їх і визначати основні напрямки фінансово-господарської діяльності;

4. підприємства, вкладення в котрі не дають права участі в управлінні;

5. інші господарські суб'єкти.

Як показує досвід, холдингова система має велику гнучкість і адаптивність, що дозволяє головній компанії ефективно управляти всією інтегрованою структурою. Завдяки холдинговій системі дочірні підприємства можуть зосередити свою увагу на оперативній діяльності та перетворитися в центри прибутку.

Це дозволяє створити умови для постійного розрахунку витрат і безперервного аналізу економічних результатів окремих організаційних одиниць. При цьому господарський ризик розподіляється на певну кількість дочірніх підприємств, які з моменту реєстрації будуть вести самостійну комерційну діяльність. Ліквідація чи банкрутство якогось з дочірніх підприємств не позначиться вагомо на фінансовому положенні інших.

Аналізуючи позитивні і негативні риси системи материнської і дочірніх підприємств, слід відзначити, що вона отримала широке розповсюдження тому, що найкращим чином відповідає стилю і структурі керівництва крупними об'єднаннями підприємств, часто диверсифікованими, коли намагаються уникнути недоліків централізації чи повної децентралізації, віддаючи перевагу проміжному варіанту. При цьому виділяються основні функції управління і по кожній із них приймається рішення про доцільність централізації або децентралізації цієї функції.

Серед основних чинників, які впливають на прийняття рішення, є характер холдингової компанії. Найбільша централізація характерна для об'єднань, які займаються виробництвом однорідних товарів чи здійсненням послуг. Повна децентралізація, навпаки, доцільна для холдингових компаній, зацікавлених в інвестуванні в різні галузі виробництва.

Що стосується функціонального складу системи управління материнської компанії, то він визначається характером об'єднання підприємств, але завжди за головним підприємством залишається виключна функція управління портфелем цінних паперів.

В економічній літературі для оцінки взаємозв'язків видів діяльності фірми було запропоновано концепцію синергізму, джерелом якого може бути спільне використання одних і тих же виробничих потужностей, науково-дослідних і конструкторських розробок, застосування спільного досвіду управління. Синергетичний ефект може бути і негативним, коли в окремих фірмах у складі стратегічних зон з'являються такі, які суттєво відрізняються від традиційних за рівнем нестабільності і критичними чинниками успіху. В цих випадках керівництво не завжди в змозі ефективно управляти цими зонами. Таким чином, стратегічне управління портфелем компанії в холдингу полягає в тому, що воно допомагає забезпечити вищу рентабельність інвестицій при комбінації підприємств, ніж у тому випадку, коли вони управляються окремо.

Одною з головних проблем управління холдингом стає визначення ступеня господарської самостійності дочірніх підприємств. Це залежить від багатьох факторів, в першу чергу, від концепції комерційної діяльності і від тактики досягнення ринкових цілей холдингу.

Холдингові компанії України, можливо, будуть мати особливості, обумовлені станом економіки країни. Середні і навіть крупні підприємства, які

мають потребу в налагоджуванні стійких зв'язків з суміжниками, віддадуть перевагу «дружньому» поглинанню холдинговою компанією. Далі, з'явилась тенденція малих підприємств до стійкої кооперації, однак вони не хочуть втрачати свою самостійність. Мова йде не про їх злиття в крупні об'єднання, а у зміцненні своїх позицій за рахунок холдингу. Зрозуміло, що його центральне підприємство зможе з меншими витратами вирішити питання реклами, аудиту, інвестиційної діяльності.

Негативною особливістю холдингових компаній в Україні може стати створення багатьох з них директивним шляхом для відновлення під новою назвою міністерських структур. Це може викликати реальну загрозу стримання демонополізації економіки.

В українській економіці можуть себе добре зарекомендувати банківські холдингові компанії. З одного боку, вони зможуть кваліфіковано здійснювати фінансовий контроль за діяльністю підприємств і видавати їм кредити. З іншого боку, за власним характером їх діяльності банкам не характерно втручання у внутрішні виробничі проблеми підприємств.

Список використаних джерел

1. Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчин М.І., Піча Ю.В. Економіка підприємства. К.: «Каравела»; Львів: «Новий світ-2000», 2001. - 298 с.
2. Закон України «Про холдингові компанії в Україні» від 15.03.2006 р.
3. Ільчук В. П. Фінансове забезпечення функціонування інноваційно-інвестиційних комплексів / В. П. Ільчук // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. - 2006. - № 27. - С. 14-22

*Ярмоленко В.В. – асистент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон*

ВПЛИВ ЧИННИКІВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ АГРОСТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Однією з провідних галузей в Україні є сільське господарство. Це експортоутворююча галузь, яка забезпечує значні надходження до бюджету країни та мільйони українців робочими місцями. Однак дана сфера виробництва вирізняється високим ступенем ризиків, що, перш за все, пов'язано з непередбачуваністю природних умов та зміною обсягів збору врожаїв. Агροстрахування ризиків надає змогу вигідно поєднувати інтереси учасників ринку аграрного страхування та держави як сторони, першочерговим завданням якої є забезпечення стабільного економічного зростання, добробуту громадян та їх соціального захисту [1].

Відносини у сфері страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою регулюються Конституцією України, Цивільним кодексом України, Законом України «Про страхування», законом про Державний бюджет України на відповідний рік, іншими законами України та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них.

Основними принципами страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою є:

підтримка стабільності фінансового становища та кредитоспроможності сільськогосподарських товаровиробників у разі загибелі (знищення, втрати), пошкодження застрахованого майна внаслідок несприятливих природно-кліматичних умов чи інших несприятливих подій, визначених у стандартних договорах страхування;

- обов'язковість укладення договору страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою як умови при наданні сільськогосподарським

товаровиробникам окремих видів державної підтримки та дотацій, визначених Кабінетом Міністрів України;

- рівна доступність до державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників незалежно від їх організаційно-правової форми;

- забезпечення відшкодування збитку, завданого страхувальникам внаслідок настання страхових подій, у розмірі, порядку та на умовах, установлених цим Законом;

- виконання зобов'язань України у сфері міжнародної торгівлі.

Ринок агрострахування в Україні почав активно розвиватися на початку 2000-х років. За ці 19 років Україна двічі намагалася запровадити систему державної підтримки, що напряду відбилося на збільшенні показників ринку страхування сільського господарства. 2016 р. став першим роком поживлення після тривалого застою. У 2017 р. динаміка зростання поширилась на більшу кількість показників [2].

Проаналізувавши ринок агрострахування, можна сформувавши перелік основних факторів, що впливають на формування та розвиток агрострахування. До ключових факторів можна віднести:

1) фактори, що пов'язані безпосередньо з діяльністю аграрних підприємств (обсяг виробленої продукції, рівень рентабельності продукції, частка застрахованої площі під посівами сільськогосподарських культур, поголів'я худоби, птиці);

2) фактори, що пов'язані зі страховими компаніями (страхові премії, кількість активних агростраховиків, кількість договорів агрострахування, рівень виплат, середня тарифна ставка, розмір франшизи);

3) природно-кліматичні фактори впливу (паводки, засухи, заморозки, град, пилові бурі, землетруси, зсуви ґрунту, пожежі та інші).

Страховий захист сільськогосподарського виробництва є оптимальним способом забезпечення безперервності, збалансованості та стабільності розвитку аграрного ринку. В умовах стрімкого зростання економічної ролі ринкових відносин питання забезпечення фінансової стабільності суб'єкта господарської діяльності є дуже важливими. Інтерес до страхування викликаний, перш за все, тим, що в умовах обмеженості оборотних коштів у підприємств і підприємців ведеться пошук шляхів розширення можливостей для вирішення фінансових проблем [3].

Отже, враховуючи те, що сільське господарство є високоризикованим, питання використання агрострахування, як методу зменшення майбутніх втрат вигід, є актуальним і своєчасним. Для аграрних підприємств страхування має стати ефективним фінансово-економічним інструментом захисту майнових інтересів селян під час виробництва та переробки сільськогосподарської продукції. Подальший розвиток сільськогосподарського страхування має бути спрямований на створення вигідних і безпечних умов для ведення бізнесу всіма учасниками аграрного ринку, що передбачає розподіл ризиків між сільськогосподарськими виробниками, переробними підприємствами, банками, страховими компаніями та державою.

Список використаних джерел

1. Петрук Т. Ю. Економічний зміст та значення сільськогосподарського страхування. *Агросвіт*. 2017. № 4. С. 46–52.
2. Танклевська Н. С., Ярмоленко В. В. Тенденції розвитку страхування сільськогосподарських культур в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2018. Вип. 1. С. 381–386.
3. Алескерова Ю. В. Агрострахування України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2013. Вип. 1. С. 13–17.

Збірник тез
Міжнародної науково-практичної Інтернет – конференції

Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (27 квітня 2021 р.). Херсон: ХДАЕУ, 2021. 244 с.

За редакцією д.е.н., професора Танклевської Н.С.
Технічний редактор – к.е.н., доцент Петрова О.О.

Гарнітура Times New Roman.
Умовн.друк.арк. 8.9

Херсонський державний аграрно-економічний університет
Кафедра економіки та фінансів

2021 р.